

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΜΟΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η Δ΄ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ
ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΣΗΜΕΡΑ**

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΤΑΜΒΑΚΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Α΄: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΣΠΡΟΥΛΗΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Β΄: ΣΤΑΥΡΟΣ ΓΙΑΓΚΑΖΟΓΛΟΥ

ΑΘΗΝΑ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2024

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο Χριστιανισμός θεμελιώθηκε στη διδασκαλία του ιδρυτή του Ιησού Χριστού. Ο Χριστός με την είσοδό του στην ανθρώπινη ιστορία, ως πρόσωπο πολεμήθηκε και οι διδαχές του διαστρεβλώθηκαν, δημιουργώντας αιρετικές απόψεις, από ανθρώπους, οι οποίοι προσπάθησαν να ερμηνεύσουν τα λόγια του με βάση τη λογική, τον ορθολογισμό και τις δικές τους ιδέες, σκέψεις και φαντασίες. Οι θέσεις τους δίχασαν την Εκκλησία μέχρι και τη σημερινή εποχή. Η Εκκλησία για να αντιμετωπίσει την πολεμική των αιρέσεων συγκαλούσε στη διάρκεια των αιώνων Οικουμενικές Συνόδους, οι οποίες με τις αποφάσεις των αγίων Πατέρων που συμμετείχαν σε αυτές, διασάφισαν και στερέωσαν την αλήθεια, όπως είχε παραδοθεί από τον Θεό. Οι σημαντικότερες αιρέσεις του 4^{ου} και 5^{ου} αιώνα που προκάλεσαν τη διάσπαση της Εκκλησίας υπήρξαν ο αρειανισμός, ο μονοφυσιτισμός και ο νεστοριανισμός. Η Δ΄ Οικουμενική Σύνοδος της Χαλκηδόνας (451) καταδίκασε την αίρεση του μονοφυσιτισμού, ο οποίος υποστήριζε ότι η θεία φύση του Χριστού απορρόφησε την ανθρώπινη φύση του, και έλυσε το Χριστολογικό ζήτημα, που ταλαιπώρησε την Εκκλησία. Οι αποφάσεις της Συνόδου προκάλεσαν αντιπαραθέσεις και ένα πλήθος χριστιανών αποσχίστηκε από την Εκκλησία και δημιούργησε τις αντιχαλκηδόνιες εκκλησίες. Μετά το σχίσμα ο θεολογικός διάλογος μεταξύ των δύο Εκκλησιών συνεχίζεται μέχρι και σήμερα για να αποκατασταθεί η ενότητα μεταξύ τους. Η διδασκαλία του Χριστού είναι επίκαιρη στη σύγχρονη εποχή, δεν πρόκειται για ένα ανθρώπινο κατασκεύασμα μιας παλαιάς εποχής, που χρειάζεται να επανερμηνευθεί σύμφωνα με τα ήθη και τις εξελίξεις του 21^{ου} αιώνα. Οι Απόστολοι του Χριστού μετά την Ανάληψή του και με την επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος κήρυξαν το Ευαγγέλιο Του και με την σωστή ερμηνεία των αγίων Πατέρων παραδόθηκε ανόθευτο και αυθεντικό στην ανθρωπότητα. Ο Χριστός είναι παρών στη σημερινή οικουμένη, όπως ήταν πάντα και μετά την Ανάληψή του και θα είναι μέχρι τη Δευτέρα Παρουσία του. Ο Χριστός με την Ενανθρώπιση και τη Σταύρωσή Του κατήργησε το θάνατο και λύτρωσε την ανθρωπότητα από την αμαρτία.

Λέξεις-Κλειδιά: οικουμενικές σύνοδοι, αιρέσεις, δ΄ οικουμενική σύνοδος, όρος της Χαλκηδόνας, Χριστολογικό ζήτημα, αντιχαλκηδόνιες εκκλησίες, υπαρξιακή ερμηνεία του δόγματος, το πρόσωπο του Χριστού.

ABSTRACT

Christianity is based on the teachings of its founder Jesus Christ. Upon entering human history, Christ as a person was fought and his teachings distorted, creating heretical views, by people who tried to interpret his words based on logic, intellect and their own ideas and thoughts. Their positions divided the Church until today. The Church to confront the polemic of heresies Over the centuries, it convened Ecumenical Councils, which, through the decisions of the Holy Fathers who participated in them, clarified and consolidated the doctrine, as it had been handed down by God. The most important heresies of the 4th and 5th centuries that caused the split of the church were Arianism, Monophysitism and Nestorianism. The Fourth Ecumenical Council of Chalcedon (451) condemned the heresy of Monophysitism, which held that the divine nature of Christ absorbed his humanity, and resolved the Christological question that afflicted the church. The decisions of the Council caused controversy and a multitude of Christians broke away from church and created the anti-Chalcedonian churches. After the schism, theological dialogue between the two churches continues to this day to restore the unity of the church. The teaching of Christ is relevant in modern times, it is not a human construct of an old age, which needs to be reinterpreted and restated in accordance with the mores and developments of the 21st century. The Apostles of Christ after his Ascension and with the outpouring of the Holy Spirit preached the Gospel of Christ and with the correct interpretation of the Holy Fathers it was delivered unadulterated and authentic to humanity. Christ is present in today's world, as He always was after His Ascension, and will be until His Second Coming. Christ, through His Incarnation and Crucifixion, abolished death and redeemed mankind from sin.

Keywords: ecumenical councils, heresies, fourth ecumenical council, mount of Chalcedon, Christological question, anti-Chalcedonian churches, existential interpretation of doctrine, the person of Christ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το θέμα της διπλωματικής εργασίας πραγματεύεται τις απόψεις των αιρέσεων νεστοριανισμού και μονοφυσιτισμού σε σχέση με την πίστη της Εκκλησίας, που δημιούργησαν το Χριστολογικό πρόβλημα κατά τον 4^ο και 5^ο αιώνα. Προκειμένου να αντιμετωπιστεί η πολεμική των αιρετικών εναντίον της Εκκλησίας υπήρξε αναγκαία η σύγκληση Οικουμενικών Συνόδων, οι οποίες με τις αποφάσεις των αγίων Πατέρων που συμμετείχαν σε αυτές καθόρισαν και στερέωσαν το ορθόδοξο δόγμα, παρέδωσαν ανόθευτη την αλήθεια του Χριστού και καταδίκασαν τους αιρετικούς και τις πλάνες τους. Η προσφορά της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου της Χαλκηδόνας το 451 στην πορεία της Εκκλησίας είναι καθοριστική, γιατί έλυσε οριστικά το Χριστολογικό πρόβλημα, αναφορικά με την περιγραφή του Προσώπου του Χριστού, πως είναι ενωμένες οι δύο φύσεις Του, θεία και ανθρώπινη, στη μια υπόστασή Του και τις υπαρξιακές επιπτώσεις που έχουν στη ζωή των χριστιανών. Τους όρους των Συνόδων μια μερίδα χριστιανών δεν τους αποδέχτηκαν και αποσχίστηκαν από την Εκκλησία. Σχημάτισαν τις αντιχαλκηδόνιες εκκλησίες και ακολουθούν μέχρι σήμερα δικό τους τρόπο ζωής και λατρείας. Ο θεολογικός διάλογος συνεχίζεται μεταξύ των δύο εκκλησιών για να αρθούν οι Χριστολογικές διαφορές και να πραγματοποιηθεί ενότητα μεταξύ τους. Ο Χριστός είναι παρών στο σύγχρονο κόσμο και για τον σημερινό άνθρωπο αποτελεί τη λύση των υπαρξιακών του ανησυχιών. Καλεί τον άνθρωπο σε κοινωνία μαζί Του, όχι αναγκαστικά, αλλά ελεύθερα και από αγάπη με σκοπό ο άνθρωπος να γίνει κατά χάρη Θεός. Ο Χριστός είναι τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος και ο πραγματικός Σωτήρας μας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ τους Επιβλέποντες Καθηγητές για τη βοήθειά τους στην εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ασχολήθηκα με τη συγγραφή της διπλωματικής εργασίας για την Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο και τη σημασία του Προσώπου του Χριστού στη σύγχρονη εποχή διότι θεωρώ ότι ο Χριστός με την Ενανθρώπησή του και την είσοδό του στην ανθρώπινη ιστορία έδωσε νέο νόημα στη ζωή των ανθρώπων και ένα διαφορετικό τρόπο ύπαρξης. Τα λόγια του και οι αξίες της ζωής για τις οποίες μίλησε εξακολουθούν να είναι επίκαιρα και τώρα και στο μέλλον. Το Πρόσωπο του Χριστού είναι μοναδικό και ίδιο δεν θα εμφανιστεί ξανά στην ανθρωπότητα. Οι αποφάσεις της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου (451) έλυσαν το Χριστολογικό πρόβλημα, που δημιούργησαν οι αιρέσεις και προστάτευσαν το Πρόσωπο του Χριστού και τις δύο φύσεις του, τη θεία και την ανθρώπινη, ενωμένες στη μια υπόστασή Του. Καταδίκασαν τις αιρέσεις του μονοφυσιτισμού, που υποστήριζε ότι η θεία φύση του Χριστού απορρόφησε την ανθρώπινη και του νεστοριανισμού που έλεγε ότι ο Χριστός είναι δύο διαφορετικές και ξεχωριστές υποστάσεις, η ανθρώπινη και η θεϊκή υπόσταση. Επομένως, υπάρχουν δύο πρόσωπα που ενώθηκαν μεταξύ τους, ο άνθρωπος Χριστός και ο Θεϊκός Λόγος και όχι ένα ενιαίο πρόσωπο. Η διδασκαλία της Συνόδου της Χαλκηδόνας έχει τεράστιες επιπτώσεις στη ζωή των ανθρώπων. Διότι η διπλή φύση του Χριστού οδηγεί σε ενότητα τους ανθρώπους με τον Θεό και λύνει το υπαρξιακό πρόβλημα του ανθρώπου. Αν ο Χριστός ήταν μόνο άνθρωπος και όχι Θεός, τότε δεν θα μπορούσε να ενωθεί ο κάθε πιστός κατά χάρη με τον Θεό και να σωθεί. Αν πάλι ο Χριστός ήταν μόνο Θεός, θα υποβαθμιζόταν η ανθρώπινη φύση και δεν θα υπήρχε τρόπος να θεωθεί. Οι αιρετικοί που δεν δέχτηκαν την Χριστολογία της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου αποσχίστηκαν από την Εκκλησία και σχημάτισαν τις αντιχαλκηδόνιες εκκλησίες. Το σχίσμα εξακολουθεί να υπάρχει μέχρι σήμερα και μέσω θεολογικών επαφών και συζητήσεων επιδιώκεται η ενότητα μεταξύ των δύο Εκκλησιών. Ο σύγχρονος διάλογος της Ορθόδοξης Εκκλησίας με τις Αρχαίες Ανατολικές Εκκλησίες είναι το Χριστολογικό ζήτημα και τα θεολογικά και πολιτικά αίτια που συνέβαλλαν, ώστε να δημιουργήσουν το σχίσμα μεταξύ των δύο Εκκλησιών και να οδηγήσουν στην αποκοπή των αντιχαλκηδονίων από την Εκκλησία. Ο θεολογικός διάλογος μεταξύ των Εκκλησιών αναπτύχθηκε ιδιαίτερα τον εικοστό αιώνα, λόγω των προκλήσεων, των εξελίξεων και των προβλημάτων της σύγχρονης εποχής, σε όλους τους τομείς του ανθρώπινου βίου. Η Ορθόδοξη Εκκλησία έπρεπε να αντιμετωπίσει αυτή τη νέα πραγματικότητα και ταυτόχρονα να παρουσιάσει τις απόψεις της και να προτείνει λύσεις, λαμβάνοντας υπόψη πάντα τις διδαχές του Χριστού και τη χριστιανική παράδοση. Η Ορθοδοξία μέσα στη σύγχρονη εποχή διατηρεί την ταυτότητά της χωρίς να επηρεάζεται από τις άλλες θρησκείες, ιδεολογίες και φιλοσοφίες γύρω της. Η ταυτότητα της Ορθόδοξης Εκκλησίας σήμερα έχει μια πρόγευση της βασιλείας

του Θεού και διατηρεί τον εσχατολογικό προορισμό μέσω της Θείας Ευχαριστίας. Οι χριστιανοί βρίσκονται μέσα στην Εκκλησία και είναι ενωμένοι στο πρόσωπο του Χριστού.

Η εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας βασίστηκε στη μελέτη των προτεινόμενων βιβλίων, καθώς και άλλων που θεωρώ ότι είναι απαραίτητα για την ολοκλήρωσή της. Τα βιβλία αφορούν την θεολογική και εκκλησιολογική θεώρηση του διαλόγου μεταξύ της Εκκλησίας και των Αρχαίων Ανατολικών Εκκλησιών. Το Μυστήριο του Χριστού σε σχέση με τις δύο φύσεις του, θεία και ανθρώπινη στη μια υπόστασή Του, και τις επιπτώσεις τους για τη σωτηρία του ανθρώπου. Την Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο ως το οικοδόμημα της Χριστολογίας. Τις Χριστολογικές αιρέσεις που υπήρξαν η αιτία του Χριστολογικού ζητήματος και τις αποφάσεις της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου που διαμόρφωσαν το δόγμα της Χαλκηδόνας. Τις συνεδρίες της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου ως το ιστορικό μέρος της Συνόδου. Το θεολογικό διάλογο μεταξύ ορθοδόξων και αντιχαλκηδονίων και σε ποιο σημείο βρίσκεται στην εποχή μας. Τις θέσεις της Ορθοδοξίας σε σχέση με τα προβλήματα του 20^{ου} αιώνα. Τη διαλεκτική μεταξύ κτιστού και ακτίστου και τις συνέπειες για τη ζωή του ανθρώπου. Την κτίση ως ευχαριστία και δημιούργημα του Θεού και την ορθόδοξη θεολογική προσέγγιση στο πρόβλημα της οικολογίας. Και τον Χριστό Σωτήρα της σύγχρονης εποχής, ως ένα πρόσωπο επίκαιρο και ζωντανό, που δημιούργησε μια θρησκεία, η οποία δεν είναι ένα ξεχασμένο παρελθόν, αλλά είναι παρούσα και διαλεκτική για το όφελος και τη σωτηρία των ανθρώπων.

Η μεθοδολογία που χρησιμοποίησα για την συγγραφή της εργασίας ήταν η μελέτη της προτεινόμενης βιβλιογραφίας και βιβλία που ήταν απαραίτητα για την ολοκλήρωσή της. Επίσης, χρησιμοποίησα και πηγές από το διαδίκτυο. Ιδιαίτερες δυσκολίες δεν αντιμετώπισα στην κατανόηση και στη συγγραφή της εργασίας. Η προσεκτική μελέτη έκανε κατανοητούς τους όρους και τις έννοιες.

Το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας αναφέρεται στις Οικουμενικές Συνόδους και τις Χριστολογικές αιρέσεις του 4ου και 5ου αιώνα μονοφυσιτισμό και νεστοριανισμό. Στη σχέση μεταξύ της Γ΄ με την Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο και στο δογματικό όρο της Γ΄ Οικουμενικής Συνόδου. Στην ιστορία, τη σύγκληση, τις αιτίες και τις συνεδρίες της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου. Στην προετοιμασία του δογματικού όρου και του τόμου του πάπα Λέοντος. Στη θεολογία και στο κανονικό έργο της Συνόδου.

Το δεύτερο κεφάλαιο περιγράφει το σχίσμα μεταξύ ορθοδόξων και ανατολικών ορθοδόξων εκκλησιών. Το σχίσμα στην ιστορία. Το θεολογικό διάλογο μεταξύ των δύο εκκλησιών, τα κείμενα της Συνόδου και τις αντιχαλκηδόνιες εκκλησίες.

Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρει τη σχέση των επιρρημάτων αδιαιρέτως και ασυγχύτως της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου, το δογματικό κείμενο του όρου, τις συνέπειες της υποστατικής ένωσης των δύο φύσεων και τις σωτηριολογικές συνέπειες των αιρέσεων.

Το τέταρτο κεφάλαιο περιγράφει την υπαρξιακή ερμηνεία του δόγματος και τη σημασία του προσώπου του Χριστού για την εποχή μας.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	2
ABSTRACT	3
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	10
Η Δ΄ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ	
1.1. ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ	
1.2. ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ	
1. Εισαγωγή	10
1.1 Οι Οικουμενικές Σύνοδοι	10
1.2 Οι Χριστολογικές αιρέσεις του 4 ^{ου} και 5 ^{ου} αιώνα	12
1.3 Η σχέση μεταξύ της Γ΄ με την Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο και ο δογματικός όρος της Γ΄ Οικουμενικής Συνόδου	13
1.4 Η ιστορία της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου - Η σύγκληση, οι αιτίες και οι συνεδρίες της	18
1.5 Η προετοιμασία του δογματικού όρου και ο τόμος του Λέοντος	24
1.6 Η θεολογία της Συνόδου	26
1.7 Το κανονικό έργο της Συνόδου και η σημασία του 28 ^{ου} κανόνα	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	32
ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΜΕΤΑΞΥ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ	
2.1. ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ	
2.2 Ο ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ	
2. Εισαγωγή	30
2.1 Το σχίσμα στην ιστορία	30
2.2 Ο θεολογικός διάλογος μεταξύ των δύο εκκλησιών	31
2.3 Τα κείμενα της Συνόδου	39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	40
ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΧΡΙΣΤΟΛΟΓΙΑΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟΝ ΟΡΟ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ (ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΑΝΑΛΗΨΗ)	
3. Εισαγωγή	40
3.1 Η σχέση των επιρρημάτων <i>αδιαιρέτως</i> και <i>ασυγχύτως</i> της Δ' Οικουμενικής Συνόδου	
3.2 Οι συνέπειες της υποστατικής ένωσης των δύο φύσεων	47
3.3 Οι σωτηριολογικές συνέπειες των αιρέσεων	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	51
Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ: ΥΠΑΡΞΙΑΚΗ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΤΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ	
4. Εισαγωγή	51
4.1 Η υπαρξιακή ερμηνεία του δόγματος	51
4.2 Η σημασία του προσώπου του Χριστού για την εποχή μας	56
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	65
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	68

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η Δ΄ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ:

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ορθόδοξη Εκκλησία του Χριστού στη διάρκεια των αιώνων κλήθηκε να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις των διαφόρων αιρέσεων, οι οποίες διαστρέβλωναν και παρερμήνευαν την Ορθόδοξη πίστη. Η Εκκλησία απαντούσε στις αιρετικές απόψεις και στα ζητήματα που προέκυπταν εντός της Εκκλησίας με τις αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων. Η Εκκλησία ερμήνευσε ότι ήδη είχε παραδοθεί από τον Θεό, με τέτοιο τρόπο που να μην επιδέχεται παρερμηνεία, ώστε οι πιστοί να γνωρίζουν ακριβώς την πίστη τους και να μην παρασύρονται από τους κακοπροαίρετους αιρετικούς. Οι Οικουμενικές Σύνοδοι διαφύλαξαν και προστάτευσαν το πρόσωπο του Χριστού και διατύπωσαν με σαφήνεια και ακρίβεια το ορθόδοξο δόγμα. Η Δ΄ Οικουμενική Σύνοδος της Χαλκηδόνας (451) καταδίκασε την αίρεση του μονοφυσιτισμού, που θεωρούσε ότι η θεία φύση του Χριστού απορρόφησε την ανθρώπινη φύση του και έλυσε το Χριστολογικό ζήτημα, το οποίο δίχασε για αιώνες την Εκκλησία.

1.1 ΟΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΕΣ ΣΥΝΟΔΟΙ

Η Εκκλησία εκφράζεται μέσω των Οικουμενικών Συνόδων, από την αρχή της ύπαρξής της έως και σήμερα. Οι Σύνοδοι δεν αυτονομούνται και δεν υποκαθιστούν το σώμα της Εκκλησίας. Συμμετέχουν όσο το δυνατόν περισσότερες εκκλησίες, οι οποίες έχουν την εμπειρία των τοπικών Συνόδων και οι αποφάσεις τους λαμβάνονται με πλειοψηφία.¹ Οι Οικουμενικές Σύνοδοι αποτελούν συνελεύσεις των επισκόπων της Εκκλησίας σε διάφορες περιόδους για την αποκατάσταση της αλήθειας, της νοθείας και της παρερμηνείας του δόγματος, της ορθής πίστης και της αυθεντικής ερμηνείας της εκκλησιαστικής παράδοσης. Η σύγκληση των συνόδων είναι κορυφαίο γεγονός της Εκκλησίας και πραγματοποιείται για την επίλυση κάποιου σοβαρού ζητήματος, που απειλεί την χριστιανική παράδοση ή την ενότητα της Εκκλησίας. Οι Οικουμενικές Σύνοδοι ασχολούνται με τα δογματικά, δικαστικά, διοικητικά

¹ Α. Βαλλιανάτου, *Η Ορθοδοξία στον 20ό Αιώνα, Ο Διάλογος της Ορθοδοξίας με Δύση και Ανατολή*, (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2008) 33.

και νομοθετικά ζητήματα της Εκκλησίας και δηλώνουν την ενότητα των τοπικών εκκλησιών σε ολόκληρη την Οικουμένη. Μια Σύνοδος για να ονομαστεί Οικουμενική πρέπει να έχει παγκόσμια αναγνώριση, το κριτήριο δεν είναι το πλήθος των εκκλησιών που συμμετέχουν, αλλά η αποδοχή των αποφάσεών της από το σύνολο της Εκκλησίας. Οι αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων είναι δόγματα, δεν είναι ένας νέος νόμος, έχουν διαχρονική αξία για τη ζωή της Εκκλησίας, πρέπει να αναγνωριστούν ως αληθινές και να βιωθούν στους κόλπους της Εκκλησίας. Οι επίσκοποι πριν από κάθε Οικουμενική Σύνοδο επικοινωνούν μεταξύ τους για τα θέματα που θα συζητηθούν στη Σύνοδο. Οι Οικουμενικές Σύνοδοι στον παρόντα χρόνο που συγκαλούνται εκφράζουν την παράδοση, το μέλλον και τα έσχατα της Εκκλησίας.² Κάθε Σύνοδος, είτε τοπική είτε οικουμενική συγκαλείται από όλο το πλήρωμα της Εκκλησίας, γι' αυτό και οι αποφάσεις μιας τοπικής συνόδου μπορεί να έχουν οικουμενικό χαρακτήρα, πράγμα που σημαίνει ότι αναγνωρίζονται κι από άλλες τοπικές εκκλησίες και μπορούν να αναγνωριστούν επίσημα από μια Οικουμενική Σύνοδο. Η Εκκλησία μέσω των συνόδων προσδιόρισε και οριοθέτησε το χριστιανικό δόγμα και σε τι ακριβώς πρέπει να πιστεύουν οι ορθόδοξοι χριστιανοί. Οι Αποστολικές, οι Οικουμενικές, οι Τοπικές και οι Πανορθόδοξες Σύνοδοι έχουν την ίδια εγκυρότητα, αρκεί να τις αναγνωρίσει το σώμα της Εκκλησίας ως έγκυρες. Οι αποφάσεις και οι όροι των Οικουμενικών Συνόδων έγιναν τροπάρια, τα οποία ψάλλονται στην Εκκλησία. Όταν το ρωμαϊκό κράτος αποδέχτηκε το Χριστιανισμό, οι όροι των συνόδων έγιναν νόμοι του κράτους. Ο Αυτοκράτορας συγκαλούσε τις οικουμενικές συνόδους σε συνεργασία με τα Πέντε Πατριαρχία, της Ρώμης, της Κωνσταντινούπολης, της Αλεξάνδρειας, της Αντιόχειας και των Ιεροσολύμων και είχαν οικουμενική και χριστιανική αποδοχή. Οι σύνοδοι ασχολούνταν με τα θεολογικά ζητήματα που είχαν προκύψει εντός της Εκκλησίας, οι αποφάσεις τους γίνονταν αποδεκτές από ολόκληρη την Ορθόδοξη Εκκλησία και υπογράφονταν από τα Πατριαρχία. Οι αποφάσεις των ρωμαϊκών συνόδων μετά το 1453 είναι τμήματα του Εκκλησιαστικού Δικαίου, και όχι πλέον του ρωμαϊκού δικαίου διότι δεν υπήρχε ρωμαϊκή αυτοκρατορία.

² Α. Βαλλιανάτου, *Η Ορθοδοξία στον 20ό Αιώνα, Ο Διάλογος της Ορθοδοξίας με Δύση και Ανατολή*, (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2008) 33-36.

1.2 ΟΙ ΧΡΙΣΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΙΡΕΣΕΙΣ ΤΟΥ 4^{ου} ΚΑΙ 5^{ου} ΑΙΩΝΑ

Ο Χριστός είναι το μοναδικό πρόσωπο στην ιστορία του ανθρώπινου γένους που αγαπήθηκε με πάθος και πολεμήθηκε με μεγάλο μίσος και φανατισμό. Η Ενσάρκωση, η διδασκαλία και το πάθος του άλλαξαν την πορεία της ανθρώπινης ιστορίας. Ο Χριστιανισμός που θεμελιώθηκε πάνω στις διδαχές του αντιμετώπισε, όπως εξακολουθεί και σήμερα να αντιμετωπίζει τις προκλήσεις των διαφόρων αιρέσεων. Από την στιγμή που οι Απόστολοι κήρυξαν το Ευαγγέλιο του Χριστού στα πέρατα της οικουμένης, οι αιρετικοί άρχισαν να παρερμηνεύουν και να διαστρεβλώνουν τα λόγια Του. Τα άλλαξαν επειδή δεν τα καταλάβαιναν ή στηρίζονταν στη φιλοσοφία και την ανθρώπινη λογική για να τα ερμηνεύσουν με τις απλοϊκές σκέψεις και φαντασίες τους. Δεν είχαν ταπεινότητα και διακατέχονταν από εγωισμό, περηφάνεια και ιδιοτέλεια. Ούτε είχαν το φωτισμό του Αγίου Πνεύματος, όπως οι άγιοι Πατέρες. Η αίρεση είναι μια αποσπασματική διδαχή, που έχει αποκοπεί από την εμπειρία και την αλήθεια της Εκκλησίας. Επιλέγει ένα μέρος της αλήθειας και εμμένει στη μονομέρειά της με σκοπό να διαιρέσει την πίστη και να απομακρύνει τους πιστούς από το εκκλησιαστικό σώμα. Οι αιρέσεις δεν αντιλαμβάνονται τον άνθρωπο ως ενιαία ψυχοσωματική ενότητα. Προβάλλουν την πνευματικότητα του ανθρώπου και υποτιμούν τη σωματική του σύσταση. Δεν αποδέχονται την ενανθρώπιση του Θεού και την πρόσληψη της ανθρώπινης φύσης από τον Χριστό, με συνέπεια να μην υπάρχει δυνατότητα σωτηρίας του ανθρώπου.³ Η πατερική θεολογία είναι αληθινή, ανόθευτη και έγκυρη. Η Εκκλησία δεν υποχώρησε και δεν συμβιβάστηκε στα ζητήματα της πίστης. Την πρώτη χιλιετία ταλανίστηκε από τις πολλές αιρέσεις που εμφανίζονταν, γεγονός όμως, που της έδωσε τη δυνατότητα να προσδιορίσει με σαφήνεια την Ορθόδοξη πίστη. Ο Άρειος ισχυριζόταν ότι ο Λόγος ήταν το πρώτο κτιστό δημιούργημα του Θεού. Κατά τον Απολλινάριο, τον πρόδρομο του μονοφυσιτισμού, ο Λόγος δεν προσέλαβε ολόκληρη την ανθρώπινη φύση, αλλά μονάχα άψυχο και άλογο σώμα. Για τον Νεστόριο ο Ιησούς δεν ήταν Θεός αλλά θεοφόρος, αφού οι δύο φύσεις του Χριστού ήταν πλήρως χωρισμένες. Και η σχέση και η συνάφειά τους ήταν ηθική. Η Παναγία ήταν απλώς Χριστοτόκος ως ανθρωποτόκος και όχι Θεοτόκος, αφού γέννησε έναν άνθρωπο στον οποίο κατόπιν ενοίκησε ο Θεός Λόγος. Ο μονοφυσιτισμός του Ευτυχί, αντίθετα από τον Νεστόριο, πρέσβευε ότι η

³ Σ. Γιαγκάζογλου, *Θέματα Δογματικής Θεολογίας, διδακτικό εγχειρίδιο Β' τάξης Εκκλησιαστικού Λυκείου*, διαθέσιμο στη διαδικτυακή τοποθεσία <http://iep.edu.gr/el/component/k2/1095-themata-dogmatikis-theologias-v-ekklisiastikoy-lykeiou>.

ανθρώπινη φύση του Χριστού απορροφήθηκε πλήρως από τη θεϊκή. Στη συνέχεια ο μονοθελητισμός, ενώ δεχόταν τυπικά τις δύο φύσεις του Χριστού, αναγνώριζε, ωστόσο, μονάχα, μία θέληση και μία ενέργεια στον Χριστό.⁴ Οι παρερμηνείες των αιρετικών τον 4^ο και 5^ο αιώνα πήραν έκταση και έπρεπε να αντιμετωπιστούν από την ορθόδοξη Εκκλησία. Οι αιρέσεις δημιούργησαν το Χριστολογικό ζήτημα, διότι αμφισβήτησαν το Θεανδρικό πρόσωπο του Χριστού και προκάλεσαν σκληρές αντιπαραθέσεις και διαμάχες εντός της Εκκλησίας. Οι αιρετικοί δημιουργούσαν συγχύσεις αναφορικά με τους όρους *ουσία, φύση, υπόσταση, πρόσωπο, καθ' υπόσταση ένωση, ενυπόστατο*. Οι Πατέρες της Εκκλησίας επειδή ήταν γνώστες της φιλοσοφίας έδωσαν στις φιλοσοφικές έννοιες χριστιανική κατεύθυνση. Διαμόρφωσαν το χριστιανικό δόγμα υπό την επίδραση της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας και περιέγραψαν τον Χριστιανισμό με φιλοσοφικούς όρους.⁵ Οι αιρέσεις υπήρξαν απειλή για την πολιτική και θρησκευτική ενότητα της Βυζαντινής αυτοκρατορίας και για το λόγο αυτό καθιέρωσε το σύστημα των οικουμενικών συνόδων για την επίλυση των δογματικών διαφορών που θα προέκυπταν εντός της εκκλησίας.

1.3 Η ΣΧΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ Γ΄ ΜΕ ΤΗΝ Δ΄ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟ ΚΑΙ Ο ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΣ ΟΡΟΣ ΤΗΣ Γ΄ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Η σύνδεση μεταξύ της Γ΄ με την Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο είναι μεγάλη αναφορικά με τη θεολογία, τα πρόσωπα και τα κείμενα. Η Γ΄ Οικουμενική Σύνοδος αντιμετώπισε το πρόβλημα της φύσης και της ένωσης θεϊκής και ανθρώπινης φύσης, στο πρόσωπο του Χριστού. Η κύρια προσπάθεια των Πατέρων της συνόδου ήταν μια κοινή θεολογική διατύπωση του Χριστολογικού δόγματος, διότι οι δύο μεγάλες θεολογικές παραδόσεις της Αλεξάνδρειας και της Αντιόχειας διαφοροποιούνταν στο ζήτημα της ένωσης του Λόγου με την ανθρώπινη φύση. Η Γ΄ Οικουμενική Σύνοδος συγκλήθηκε στην Έφεσο το 431 από τον αυτοκράτορα

⁴ Σ. Γιαγκάζογλου, *Δογματική Β΄, Μάθημα 4^ο: Χριστολογία, Χριστολογικές έριδες και πατερική παράδοση*.

⁵ Σ. Τριαντάρη, *Η Ορθοδοξία ως Κληρονομιά, Θεολογία και Φιλοσοφία στην Εποχή των Πατέρων*, (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2008) 50.

Θεοδόσιο Β΄. Στη σύνοδο προήδρευσε ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας Κύριλλος, ο οποίος είχε κύριο σκοπό να καταδικάσει την αίρεση του νεστοριανισμού.

Ο Νεστόριος (328-431) πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως υπήρξε ο ιδρυτής της αίρεσης του νεστοριανισμού. Είχε επηρεαστεί από τις ακραίες Χριστολογικές απόψεις του Παύλου Σαμοσατέα και της παλαιάς αντιοχειανής σχολής, αλλά και τις θέσεις του Διόδωρου Ταρσού και του Θεοδώρου Μοψουεστίας. Επέκρινε τον όρο Θεοτόκος για την Παναγία και εισηγήθηκε τον όρο Χριστοτόκος, άλλο είναι ο Θεός Λόγος και άλλο ο άνθρωπος Ιησούς. Δεν μπορούσε να αποδεχτεί τον χαρακτηρισμό της Παναγίας ως Θεοτόκου. Πίστευε ότι δεν μπορεί ο άνθρωπος να γεννήσει τον Θεό. Ο Θεός απλώς διήλθε από την Χριστοτόκο Μαρία, η οποία δεν γέννησε Θεό αλλά έναν κοινό άνθρωπο, οπότε η Μαρία παραμένει ανθρωποτόκος. Ο Ιησούς δεν ήταν Θεός, αλλά μονάχα θεοφόρος. Κατά τον Νεστόριο κάθε φύση εισάγει και πρόσωπο. Δύο διαφορετικές και τελείως χωρισμένες φύσεις, θεία και ανθρώπινη, δεν ήταν δυνατόν να ενωθούν πραγματικά και ουσιαστικά, αλλά να έλθουν σε κάποια συνάφεια σε μία «κατ' ευδοκίαν» ηθική και βουλητική ένωση.⁶ Οι δύο φύσεις δεν είχαν επαφή μεταξύ τους και τα ιδιώματα του Θεού Λόγου δεν μεταδόθηκαν στον άνθρωπο Ιησού. Ο Νεστόριος υποστήριζε την ύπαρξη δύο ασύνδετων φύσεων και δύο προσώπων στον Χριστό. Ωστόσο, ο Χριστός υπήρξε, κατά κάποιο τρόπο, μοναδικό πρόσωπον. Μόνο που το πρόσωπο αυτό δεν ήταν ούτε ο Θεός Λόγος ούτε ο άνθρωπος Ιησούς, αλλά ένα άλλο τρίτο πρόσωπο, ηθικό ή νομικό πρόσωπο, κοινό πρόσωπο των δύο φύσεων που συνδέονταν εξωτερικά. Δεν μπορούσε να δεχτεί την πραγματική και ουσιαστική ένωση των δύο φύσεων του Χριστού. Υποστήριζε ότι ο Ιησούς Χριστός είναι δύο διαφορετικές υποστάσεις. Η ανθρώπινη και η θεϊκή υπόσταση του Χριστού είναι ξεχωριστές και υπάρχουν δύο πρόσωπα, ο άνθρωπος Ιησούς Χριστός και ο Θεϊκός Λόγος και όχι ένα ενιαίο πρόσωπο. Ο ένας είναι ο Υιός του Θεού και ο άλλος ο υιός της Παναγίας, ο άνθρωπος Ιησούς, δύο διαφορετικά πρόσωπα, που ενώθηκαν μεταξύ τους. Ο Χριστός που γεννήθηκε, υπέφερε, σταυρώθηκε και ετάφη υπήρξε άνθρωπος και όχι Θεός, διότι η ανθρώπινη φύση του Χριστού που υπέφερε είναι ξεχωριστή από τη θεϊκή φύση του. Ο νεστοριανισμός ήταν δυοφυσιτικός, διότι ξεχώριζε και διασπούσε το ένα θεανδρικό πρόσωπο του Ιησού Χριστού μιλώντας για απλή συνάφεια και όχι για ένωση των δύο φύσεων.⁷

⁶ Σ. Γιαγκάζογλου, *Δογματική Β΄, Μάθημα 4^ο: Χριστολογία, Χριστολογικές έριδες και πατερική παράδοση.*

⁷ Σ. Γιαγκάζογλου, *Θέματα Δογματικής Θεολογίας, διδακτικό εγχειρίδιο Β΄ τάξης Εκκλησιαστικού Λυκείου.*

Ο άγιος Κύριλλος πρωτοστάτησε στον θεολογικό αγώνα, κατά του Νεστόριου και στην ένταση που έφερε στους κόλπους της Εκκλησίας. Προσπάθησε να φέρει την ειρήνη στην Εκκλησία και την αυτοκρατορία, μέχρι την *Εκθεση Πίστεως των Διαλλαγών*, η οποία οδήγησε στην Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο. Υπήρξε κορυφαίος δογματικός θεολόγος και υπερασπιστής της Ορθοδοξίας, αλλά και ένας από τους πλέον συκοφαντημένους Πατέρες και αγίους της Εκκλησίας. Κατανόησε και διατύπωσε το Χριστολογικό δόγμα, με απόλυτη σαφήνεια και ακρίβεια. Στα βαθυστόχαστα θεολογικά του συγγράμματα εκφράζει την πίστη της Εκκλησίας στην αληθινή σάρκωση του Θεού Λόγου και την τέλεια ένωση της θείας και ανθρώπινης φύσης στο πρόσωπο του Χριστού. Ο άγιος Κύριλλος διαμόρφωσε τη Χριστολογία της Εκκλησίας, όπως εκφράστηκε στη Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο. Δίδασκε ότι ο Χριστός κατά την ενσάρκωσή του προσέλαβε πλήρως την ανθρώπινη φύση, σώμα και ψυχή, με την οποία ενώθηκε η θεία φύση καθ' υπόσταση. Χωρίς να υπάρξει τροπή της ανθρώπινης φύσης σε θεία σε ένα πλαίσιο περιχώρησης και αντίδοσης των ιδιωμάτων τους. Οι δύο ανόμοιες και ασύγχυτες φύσεις είναι ενωμένες πραγματικά στον ένα Υίο και Λόγο. Για τον λόγο αυτό, το όνομα Θεοτόκος αποτελεί τη θεολογική βάση της Χριστολογικής του διδασκαλίας. Η Παρθένος Μαρία είναι και πρέπει να ονομάζεται Θεοτόκος, είναι ο κατ' εξοχήν θεολόγος της Θεοτόκου. Δεν πρόκειται για απλή ενοίκηση ή κατ' ευδοκίαν συνάφεια της θεότητας στην ανθρωπότητα, όπως υποστήριζε ο Νεστόριος, αλλά για μια πραγματική ένωση των δύο φύσεων. Με την ηθική ένωση του Νεστόριου, δεν υπήρχε η δυνατότητα να ενωθούν πραγματικά το θείο και το ανθρώπινο στο ένα πρόσωπο του Θεού Λόγου, ώστε ο Χριστός να είναι ο σωτήρας των ανθρώπων. Ο Υιός και Λόγος δεν εισήλθε σε άνθρωπο, αλλά έγινε άνθρωπος. Όταν στην Αγία Γραφή λέγεται ότι ο Χριστός έπαθε ή σταυρώθηκε ή έκλαψε ή φοβήθηκε, τότε αυτά λέγονται ανθρωποπαθώς και όχι θεοπρεπώς, εφόσον αφορούν την ανθρωπότητα που ο Λόγος προσέλαβε. Εφόσον, όμως, ολόκληρη η ανθρώπινη φύση προσελήφθη, τότε τα ιδιώματα της αυτά λέγονται πλέον για τον Χριστό γενικά. Με τον τρόπο αυτό θεμελιώνει το σωτηριολογικό πλαίσιο του τρόπου ένωσης και περιχώρησης των δύο εν Χριστώ φύσεων. Στην προσπάθειά του να περισώσει το θεολογικό νόημα των όρων και όχι απλώς τις λέξεις, κατά την πάγια και διαχρονική ερμηνευτική μέθοδο των Πατέρων της Εκκλησίας, προέβη ακόμη και σε διαφοροποιήσεις της θεολογικής ορολογίας, ανάλογα με τη χρήση και το εκάστοτε περιεχόμενό της. Μολονότι μερικές φορές ταυτίζει τον όρο φύση με τον όρο υπόσταση, φαίνεται καθαρά ότι η ένωση των δύο φύσεων είναι υποστατική. Ο Λόγος, αφού ενώθηκε καθ' υπόσταση με σάρκα που ήταν εμψυχωμένη με

ψυχή λογική, έγινε άνθρωπος κατά τρόπο που δεν μπορεί να κατανοηθεί ούτε να περιγραφεί και χρημάτισε υιός ανθρώπου. Υποστήριζε ότι στον Χριστό οι δύο φύσεις ενώθηκαν αποτελώντας μια ύπαρξη σε ένα πρόσωπο, τον Θεό Λόγο, χωρίς να υπάρξει τροπή της μιας στην άλλη ή σύγχυση, διαίρεση και χωρισμός μεταξύ τους.⁸

Δίδασκε την ενότητα Χριστού-ανθρώπου και Θεού-Λόγου σε μια οντότητα. Η υπόσταση των δύο φύσεων είναι ο Υιός και Λόγος του Θεού. Ο Χριστός διακρίνεται σε δύο φύσεις, αλλά δεν διαιρείται. Έτσι η φράση *μία φύσις του Θεού Λόγου σεσαρκωμένη* του Απολλινάριου, για τον άγιο Κύριλλο σημαίνει την πραγματική ένωση των δύο φύσεων στην υπόσταση-πρόσωπο του Θεού και Λόγου, δηλαδή το *εν πρόσωπον του ενσαρκωθέντος Λόγου*. Κατά την ασύγχυτη ένωση των δύο φύσεων, πραγματοποιήθηκε μετάδοση των ιδιομάτων, έτσι ώστε ο Θεός Λόγος, μολονότι απαθής κατά τη θεία φύση του, υφίστατο τα αδιάβλητα πάθη κατά την ανθρωπότητά του, η οποία προσέλαβε τα ιδιώματα της θεότητας. Η διδασκαλία του αγίου Κυρίλλου για την υποστατική ένωση των δύο εν Χριστώ φύσεων αποτέλεσε τη βάση της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου, αλλά και της θεολογίας του Μαξίμου του Ομολογητή και του Ιωάννη Δαμασκηνού. Η σωτηρία του ανθρώπου πραγματοποιείται μόνο μέσω της απόλυτης ένωσης των δύο φύσεων, όπως αποτυπώθηκε στην Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο. Ο Χριστός με την ενανθρώπησή του εισέρχεται στην ιστορία και ενσωματώνει στο σώμα του, στην Εκκλησία, την ανθρωπότητα με τη χάρη του Αγίου Πνεύματος. Ανακαίνισε πλήρως τη δημιουργία και τον πεσμένο άνθρωπο, για μια πορεία προς τα έσχατα της Βασιλείας. Ο Χριστός λόγω της μοναδικότητας του προσώπου του και της ανθρώπινης φύσης του αποτελεί ανεξάντλητη πηγή ζωής για ολόκληρη την ανθρωπότητα.⁹

Η Γ΄ Οικουμενική Σύνοδος καταδίκασε τον Νεστόριο για τις θέσεις του, τον καθαίρεσε και περιόρισε τη διάδοση των έργων του, εξορίστηκε στην Αραβία και δημεύθηκε η περιουσία του στην Κωνσταντινούπολη. Η ανταλλαγή απόψεων και διευκρινίσεων μεταξύ των Πατέρων οδήγησε στην *Εκθεση πίστεως των Διαλλαγών* για την επίλυση του προβλήματος της ενανθρώπισης και της προστασίας του δόγματος. Οι εκπρόσωποι των δύο θεολογικών παραδόσεων, ο Κύριλλος Αλεξανδρείας και ο Ιωάννης Αντιοχείας δέχθηκαν την *Εκθεση πίστεως*. Ο Όρος υπήρξε αποτέλεσμα ενός θεολογικού συμβιβασμού το 433 μεταξύ της

⁸ Σ. Γιαγκάζογλου, *Δογματική Β΄, Μάθημα 4^ο: Χριστολογία, Χριστολογικές έριδες και πατερική παράδοση*.

⁹ Γιαγκάζογλου, ό.π.

αλεξανδρινής και της αντιοχειανής θεολογικής παράδοσης. Βασικό πρόβλημα παρέμενε η σύγχυση των όρων *πρόσωπο* και *υπόσταση*. Η ασάφεια του *Όρου των Διαλλαγών* υπήρξε αιτία για διαφορετικές θεολογικές ερμηνείες, που βασιζόνταν και στις διαφορετικές θεολογικές αντιλήψεις των δύο σχολών. Ο άγιος Κύριλλος ερμήνευε τον Όρο σύμφωνα με τις αποφάσεις της Γ΄ Οικουμενικής Συνόδου που καταδίκασαν τον Νεστόριο. Ο Ιωάννης Αντιοχείας είχε δεσμευθεί από τον άγιο Κύριλλο να καταδικάσει τις απόψεις του Νεστόριου, προκειμένου να αποκατασταθεί η κοινωνία μεταξύ των δύο εκκλησιών, Αλεξάνδρειας και Αντιόχειας με βάση τις αρχές του *Όρου των Διαλλαγών*.¹⁰ Οι αντιοχειανοί επίσκοποι που διαφώνησαν για την καταδίκη του Νεστόριου εκθρονίστηκαν και εξορίστηκαν στην Αίγυπτο. Ο φανατισμός των αντιοχειανών θεολόγων υπήρξε ακραίος, ερμήνευαν με νεστοριανικό τρόπο τον Όρο και προσπαθούσαν να αποδείξουν ότι ο άγιος Κύριλλος προσέγγισε τον μονοφυσιτισμό και έγινε οπαδός του απολλιναρισμού και του όρου της *συνουσίωσης*, ότι δηλαδή δεχόταν την ένωση της θεότητας και της ανθρωπότητας του Χριστού σε *μία ουσία*, ενώ ο άγιος Κύριλλος είχε διατυπώσει με σαφήνεια τις θέσεις του και διακήρυξε την ομοουσιότητα της ανθρωπότητας του Χριστού προς την ανθρώπινη φύση και μετά την ένωση¹¹. Η Γ΄ Οικουμενική Σύνοδος αποτελεί το πρώτο στάδιο για την επίλυση του Χριστολογικού δόγματος. Υπήρξε σταθμός στην ιστορία της Ορθόδοξης θεολογίας διότι καταδίκασε τον νεστοριανισμό και αποτέλεσε τη βάση πάνω στην οποία η Εκκλησία θεμελίωσε την Χριστολογία και τη σωτηριολογία της. Η *Εκθεση των Διαλλαγών* έδειξε ότι μπορούσε να ικανοποιήσει και τις δύο θεολογικές σχολές της Αντιόχειας και της Αλεξάνδρειας αναφορικά με την ενσάρκωση του Χριστού. Με βάση το κείμενο των *Διαλλαγών* οι επίσκοποι αποδέχτηκαν ομόφωνα τον όρο *Θεοτόκος* και τη διδασκαλία για την ενανθρώπιση, η οποία εκφράζει ακριβώς την πίστη των αγίων Πατέρων της Νίκαιας. Ο Υιός του Θεού είναι τέλειος άνθρωπος και τέλειος Θεός, από ψυχή λογική και σώμα. Κατά τη θεότητα γεννήθηκε προαιώνια από τον Πατέρα και κατά την ανθρωπότητα από την Παρθένο Μαρία. Είναι επίσης ομοούσιος με τον Πατέρα κατά τη θεότητα και ομοούσιος με τους ανθρώπους κατά την ανθρωπότητα. Η σάρκωση του Υιού του Θεού σημαίνει ένωση δύο φύσεων. Η ένωση είναι *ασύγχυτη* και *άτρεπτη* ως προς τις φύσεις.

Η σφοδρή αντιπαράθεση οδήγησε στο νεστοριανό σχίσμα μεταξύ της ασσυριακής Εκκλησίας της ανατολής και της βυζαντινής Εκκλησίας. Η ασσυριακή Εκκλησία αρνήθηκε να

¹⁰ Β. Φειδά, *Εκκλησιαστική Ιστορία Α΄*, Δευτέρα έκδοση, Αθήνα 1994, 619-621.

¹¹ Φειδά ό.π., 627.

διακόψει την υποστήριξή της προς τον Νεστόριο και να τον αποκηρύξει ως αιρετικό. Εξακολουθεί να αποκαλείται νεστοριανή στη δύση ώστε να διακρίνεται από τις υπόλοιπες ανατολικές εκκλησίες. Οι νεστοριανοί διώχθηκαν από την βυζαντινή Εκκλησία και κατέφυγαν στην Περσία, τη Συρία, την Αραβία, την Αίγυπτο, τις Ινδίες και την Κίνα, όπου ίδρυσαν Εκκλησίες. Μετά την κατάληψη της Ανατολής από το Ισλάμ (636-642), αφού διέκοψαν κάθε επικοινωνία με τους ορθοδόξους, ακολούθησαν δική τους αυτοτελή ανάπτυξη και ζωή και μέχρι το 900 είχαν κάποια δογματική μεταξύ τους ενότητα βασιζόμενη στη διδασκαλία του Σεβήρου. Μεταξύ τους υπήρξαν και μερικές διαφορές, ιδίως στη Μυστηριολογία και Μαρριολογία, αλλά δεν οδήγησαν σε διάσπαση. Συνέβαλαν στην ανάπτυξη της επιστήμης και δημιούργησαν πνευματικά κέντρα σε διάφορες πόλεις. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα μεγάλο μέρος των νεστοριανών ενώθηκε με την ορθόδοξη Εκκλησία, ενώ μετά τους δύο Παγκοσμίους Πολέμους περιορίστηκαν πάρα πολύ. Οι σύγχρονοι νεστοριανοί προτιμούν να αποκαλούνται ασσύριοι και το επίσημο όνομα της Εκκλησίας τους είναι αγία αποστολική καθολική ασσυριακή Εκκλησία της ανατολής. Σήμερα υπάρχουν νεστοριανές Εκκλησίες κυρίως στο Ιράκ, το Ιράν και τη Συρία.¹²

1.4 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ Δ΄ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ - Η ΣΥΓΚΛΗΣΗ, ΟΙ ΑΙΤΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΗΣ

Η διαμάχη συνεχίστηκε μεταξύ των δύο θεολογικών σχολών και μετά τον θάνατο και των τριών επισκόπων μέσα σε τέσσερα χρόνια, του Κυρίλλου Αλεξανδρείας (444), του Πρόκλου Κωνσταντινουπόλεως (446) και του Ιωάννη Αντιοχείας (442). Η πλήρωση του θρόνου της Αλεξάνδρειας έγινε από τον Αρχιεπίσκοπο Διόσκορο. Η φιλοδοξία του για την πρωτοκαθεδρία της Αλεξάνδρειας στην ανατολή ήταν η αιτία για τη συνέχιση της ρήξης ανάμεσα στις δύο θεολογικές παραδόσεις. Ο αρχιμανδρίτης Ευτυχής υπήρξε ο εισηγητής της αίρεσης του μονοφυσιτισμού και υποστηρικτής του Διοσκόρου στην αντιπαράθεση με τους αλεξανδρινούς και τους αντιοχειανούς. Ο Ευτυχής διέθετε μέτρια θεολογική παιδεία που προερχόταν από τη μελέτη των έργων του αγίου Κυρίλλου. Δεν έγραψε θεολογικές πραγματείες και ανέπτυξε τη διδασκαλία του σε ομιλίες. Διακρινόταν για την επιρροή του

¹²<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9D%CE%B5%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82>

στους μοναχούς και το λαό της Κωνσταντινούπολης και είχε πολιτική υποστήριξη από τον Πρωθυπουργό Χρυσάφιο, ο οποίος επηρέαζε τον άβουλο αυτοκράτορα Θεοδοσίο Β'.¹³

Ο Ευτυχής και ο πατριάρχης Αλεξανδρείας Διόσκορος, οι κύριοι εκπρόσωποι του μονοφυσιτισμού υποστήριζαν την εσφαλμένη άποψη ότι στο πρόσωπο του Χριστού υπάρχει μία μόνο φύση, η θεία η οποία απορρόφησε την ανθρώπινη κατά την σάρκωση. Η ανθρώπινη φύση μετά την ένωσή της με τη θεία χάνει την αυτοτέλειά της και απορροφάται από τη θεία. Διαφοροποιήθηκε από τους δύο υιούς, δηλαδή τις δύο υποστάσεις του Νεστόριου, και εξαφάνισε την ανθρώπινη φύση. Με την θέση αυτή ο ρόλος της Θεοτόκου ήταν σχετικός στην ενανθρώπιση, αλλά και το σχέδιο της θείας οικονομίας. Ο Θεοδώρητος Κύρου στο αντιμονοφυσιτικό έργο του *Ερηνιστής* αποδοκίμασε τις μονοφυσιτικές ακραίες θέσεις του Ευτυχί, ο οποίος κλήθηκε να απολογηθεί σε σύνοδο το 448.¹⁴ Επειδή δεν δέχτηκε να αναθεματίσει τις απόψεις του, η σύνοδος τον καταδίκασε σε καθαίρεση από ηγούμενο και τον αφόρισε. Έστειλε επιστολές διαμαρτυρίας στους επισκόπους της Ρώμης, της Αλεξανδρείας, των Ιεροσολύμων και σε άλλους, αναπτύσσοντας τις απόψεις του και κατηγορώντας τη σύνοδο για αυθαιρεσία. Ο πάπας Λέων απάντησε με τη δογματική επιστολή του, Τόμος Λέοντος, με την οποία απέρριπτε τις αιρετικές θέσεις του Ευτυχί και θεωρούσε ότι το Σύμβολο της Νίκαιας ήταν επαρκές για την Ορθόδοξη πίστη. Ο Ευτυχής μέσω του Χρυσαφίου είχε την υποστήριξη του αυτοκράτορα Θεοδοσίου, ο οποίος διέταξε έλεγχο των πρακτικών της συνόδου του 448 και συγκάλεσε σύνοδο στην Έφεσο το 449 για την αναθεώρηση της υπόθεσης του Ευτυχί. Η τρομοκρατία και οι διαδικασίες που επικράτησαν από τον Διοσκόρο, ο οποίος ήταν πρόεδρος της συνόδου έδειξαν ότι είχε προαποφασιστεί η αθώωση και η αποκατάσταση του Ευτυχί. Η σύνοδος αυτή που έμεινε στην ιστορία ως *Ληστρική* δέχθηκε τους *Δώδεκα αναθεματισμούς* του Κυρίλλου Αλεξανδρείας ως Ορθόδοξη διδασκαλία και καθαίρεσε τους εχθρούς του μονοφυσιτισμού, τον Φλαβιανό Κωνσταντινουπόλεως, τον Δόμνο Αντιοχείας και τον Θεοδώρητο Κύρου. Η σύνοδος δημιούργησε έντονες αντιδράσεις εντός της Εκκλησίας. Ο πάπας Ρώμης Λέων εξέφρασε σφοδρές διαμαρτυρίες για τη σύνοδο, την χαρακτήρισε ληστρική, ύβρι της πίστης και κόλαφο της Εκκλησίας, ζητώντας παράλληλα νέα σύνοδο. Ο θάνατος του αυτοκράτορα Θεοδοσίου του Β' το 450 άλλαξε την υφιστάμενη κατάσταση. Την εξουσία ανέλαβε η δυναμική αδελφή του αυτοκράτορα Πουλχερία, η οποία δεν συμμεριζόταν

¹³ Β. Φειδά, *Εκκλησιαστική Ιστορία Α'*, Δευτέρα έκδοση, Αθήνα 1994, 630-631.

¹⁴ Φειδά ό.π., 631.

τις απόψεις του αδερφού της και δεν αναγνώρισε τις αποφάσεις της Ληστρικής Συνόδου. Μαζί με το σύζυγό της, ευσεβή και ικανό στρατηγό Μαρκιανό θέλησε να αποκαταστήσει την Ορθοδοξία και την ειρήνη στην Εκκλησία. Διέταξε την εκτέλεση του Χρυσαφίου, συγκάλεσε ενδημούσα σύνοδο στην Κωνσταντινούπολη, που αναθεμάτισε τον Διοσκόρο και τον Ευτυχί, όπως είχε πράξει και ο πάπας Λέων, και επανάφερε στην Κωνσταντινούπολη τα λείψανα του Φλαβιανού, που είχε πεθάνει στην εξορία.

Η Δ΄ Οικουμενική Σύνοδος (451) της Χαλκηδόνας αποτελεί μεγάλο θεολογικό και δογματικό γεγονός της Εκκλησίας, το οποίο οι θεοφόροι Πατέρες προετοίμαζαν τουλάχιστον επί ένα αιώνα. Οι αποφάσεις της Συνόδου προσδιόρισαν την Ορθόδοξη πίστη και στερέωσαν την Χριστολογία. Η αλήθεια του δογματικού Όρου της Συνόδου προκάλεσε διάσπαση στην Εκκλησία. Οι αιτίες της σύγκλησης της συνόδου οφείλονται στο ότι, οι αλεξανδρινοί μονοφυσίτες με αρχηγό τον Διοσκόρο επικύρωσαν και αναγνώρισαν τη μονοφυσιτική διδασκαλία του Ευτυχί ως Ορθόδοξη με τη Ληστρική Σύνοδο της Εφέσου το 449, καθώς και η εμφάνιση ξανά των νεστοριανών απόψεων.¹⁵

Οι παρερμηνείες και οι συνεχείς συγκρούσεις είχαν πλήξει τις αποφάσεις, τον Όρο των Διαλλαγών και τη διδασκαλία του Κυρίλλου Αλεξανδρείας της Γ΄ Οικουμενικής Συνόδου. Μετά από καθολικό αίτημα των μελών της Εκκλησίας, η σύγκληση μιας νέας συνόδου ήταν απαραίτητη, για να επιλυθεί το συνεχιζόμενο Χριστολογικό πρόβλημα και να διατυπωθεί η Ορθόδοξη αλήθεια. Οι αυτοκράτορες Ουαλεντινιανός ο Γ΄ της Δύσης και Μαρκιανός Κωνσταντινουπόλεως απέστειλαν προσκλητήριο γράμμα *σάκρα*, το 451 για να συγκληθεί σύνοδος στη Νίκαια της Βιθυνίας. Όμως ο αυτοκράτορας για διάφορους λόγους ζήτησε να μετακινηθεί η σύνοδος στη Χαλκηδόνα, η οποία βρισκόταν πιο κοντά στην πρωτεύουσα. Οι εργασίες άρχισαν στις 8 Οκτωβρίου 451, στο ναό της Αγίας Ευφημίας και υπήρξε η πολυπληθέστερη Οικουμενική Σύνοδος με περίπου 630 μέλη. Ο αυτοκράτορας Μαρκιανός μαζί με την αυτοκράτειρα Πουλχερία παρέστησαν με επισημότητα στην έκτη συνεδρία. Στη σύνοδο προήδρευσαν ο αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Ανατόλιος και ο εκπρόσωπος του πάπα Πασχασίνος.

Στις πρώτες συνεδρίες η σύνοδος ενήργησε ως ανώτερο δικαστήριο με κατηγορούμενους τον Διοσκόρο και όσους πρωτοστάτησαν στη Ληστρική Σύνοδο. Ο

¹⁵ Σ. Παπαδόπουλου, *Η Δ΄ Οικουμενική Σύνοδος 451, το οικοδόμημα της Χριστολογίας*, Θεολογία, τόμος ΟΖ΄ (2006), τεύχος 2, 451.

Θεοδώρητος Κύρου αποκήρυξε τον Νεστόριο και τον Ευτυχί. Στη σύνοδο διαβάστηκαν τα πρακτικά της Ληστρικής Συνόδου του 449 και επικυρώθηκαν τα πρακτικά της Συνόδου του 448. Οι επίσκοποι που είχαν εξοριστεί ανακλήθηκαν, διαβάστηκε η επιστολή του πάπα Λέοντα προς τον Φλαβιανό και η επιστολή του Κυρίλλου Αλεξανδρείας προς τον Ιωάννη Αντιοχείας στην οποία φαίνεται η ορθοδοξία του Κυρίλλου και η παρερμηνεία του Ευτυχί. Αναγνώστηκε το σύμβολο της Νίκαιας, της Β΄ Οικουμενικής Συνόδου και δύο επιστολές του Κυρίλλου προς τον Νεστόριο. Αφού ο Διόσκορος ομολογούσε με επιμονή δύο φύσεις του Χριστού πριν από την ένωση και μια μετά την ένωση *σεσαρκωμένη* άρχισε να χάνει πολλούς από τους υποστηρικτές του, οι οποίοι αναγνώριζαν την αλήθεια. Η καταδίκη της Ληστρικής Συνόδου και η δικαίωση του Φλαβιανού οδήγησε τους αυτοκρατορικούς αντιπροσώπους να ζητήσουν να επιβληθεί η ποινή της καθαίρεσης, σε αυτούς που άδικα κατηγόρησαν τον Φλαβιανό. Εξαιτίας αυτής της εξέλιξης ο Διόσκορος και άλλοι αντιφρονούντες επίσκοποι αποχώρησαν από τη σύνοδο. Στη σύνοδο προήδρευσαν ο Ανατόλιος επίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως και οι παπικοί αντιπρόσωποι. Σημαντικοί επίσκοποι της συνόδου ήταν ο Μάξιμος Αντιοχείας, ο Ιουβενάλιος Ιεροσολύμων, ο Ευσέβιος Δορυλαίου, ο Θεοδώρητος Κύρου και οι αντιπρόσωποι του πάπα Ρώμης, Πασχασίνος, Λουκέντιος και Ιουλιανός, Οι Επίσκοποι της Εκκλησίας της Ελλάδας που πήραν μέρος προέρχονταν από την Θεσσαλονίκη, την Μακεδονία, την Λάρισα, την Αχαΐα, την Κρήτη, την Παλαιά Ήπειρο, την Νέα Ήπειρο και τα Νησιά. Οι εργασίες της Συνόδου διήρκεσαν έως την 1η Νοεμβρίου κι έγιναν 21 συνεδρίες, που στα όχι ομοιόμορφα Πρακτικά καταγράφονται ως 17 (στα ελληνικά) ή 16 (λατινικά) Πράξεις.

Στην πρώτη συνεδρία ο Ευσέβιος Δορυλαίου κατήγγειλε τον Διόσκορο Αλεξανδρείας ότι ακολουθεί το ίδιο δόγμα με τον Ευτυχί. Πρώτα εξετάστηκε το θέμα της πίστης και μετά διαβάστηκαν τα πρακτικά της Ληστρικής Συνόδου του 449, για να φανεί η αυθαιρεσία του Διοσκόρου, κι έπειτα της Ενδημούσης συνόδου του 448, για να αποδειχθεί η ορθοδοξία του Φλαβιανού, του οποίου ακυρώθηκε η καθαίρεση, όπως και αυτή του Ευσεβίου Δορυλαίου. Η σύνοδος έκρινε ότι έπρεπε να προηγηθεί η εξέταση του Διοσκόρου, διότι στην σύνοδο του 449 είχε δικαιώσει τον μονοφυσίτη Ευτυχί και είχε διατυπώσει μονοφυσιτικές απόψεις. Έτσι, έγινε σύντομη ανάκριση για όσα είχε δηλώσει ο Διόσκορος το 449 και δόθηκε η ευκαιρία πολλοί επίσκοποι, που τότε τον υποστήριζαν, να δηλώσουν μετάνοια ή να βεβαιώσουν ότι πείστηκαν τότε ή ότι έγιναν επεμβάσεις στα πρακτικά. Κατά την συζήτηση – ανάκριση ο Διόσκορος, ομολογούσε συνεχώς δύο φύσεις του Χριστού πριν από την ένωση και μία μετά την ένωση, αλλά *σεσαρκωμένη*, ενώ οι επίσκοποι διευκρίνιζαν ότι στον ένα Χριστό υπάρχουν και οι δύο φύσεις. Για να διακριθεί από τον μονοφυσιτισμό του Ευτυχί, δήλωσε, ότι *δέχεται ασύγχυτες και άτρεπτες* τις φύσεις του Χριστού. Η σύνοδος κήρυξε τη Ληστρική Σύνοδο της Εφέσου ως

παράνομη και καταδίκασε τον Διόσκορο για τις πράξεις του. Επίσης καταδίκασε τον Ευτυχή και τις απόψεις του, ενώ αποκατάστησε τους αναθεματισμένους Επισκόπους της Ληστρικής Συνόδου. Οι αντιπρόσωποι του Ρώμης απαίτησαν την άμεση απομάκρυνση του Διοσκόρου, τον οποίο η Ρώμη είχε ήδη καταδικάσει. Επειδή όμως οι Αιγύπτιοι αντέδρασαν για την πρόσκληση και για την παρουσία στη σύνοδο του Θεοδώρητου Κύρου και κυρίως ως κατηγορου, επήλθε συμβιβασμός. Ο Διόσκορος παρέμεινε κατηγορούμενος, ενώ συμφωνήθηκε ότι επειδή το θέμα του Θεοδώρητου δεν ήταν επείγον, να εξεταστεί σε άλλη συνεδρία. Ο Θεοδώρητος, τον οποίο οι Αιγύπτιοι θεωρούσαν νεστοριανό, είχε ήδη συμφωνήσει με την *Έκθεση πίστεως των Διαλλαγών* (433) και με τον άγιο Κύριλλο Αλεξανδρείας, διατύπωσε την ορθόδοξη πίστη, καταδίκασε την αίρεση και αναθεμάτισε τον Νεστόριο.¹⁶

Στη δεύτερη συνεδρία η σύνοδος είχε σκοπό να εξετάσει τους δύο αιρετικούς Νεστόριο και Ευτυχή, καθώς και την πίστη του Διοσκόρου. Ο τελευταίος αρνήθηκε να προσέλθει και να απολογηθεί, και στην τρίτη πρόσκληση της συνόδου απάντησε ότι δεν έχει να προσθέσει κάτι σε όσα είπε στην προηγούμενη συνεδρία. Ο Διόσκορος δεν υπερασπίστηκε με επιχειρήματα την άποψή του και εφόσον επέμενε στις αποφάσεις της συνόδου του 449 και στη μία φύση του Χριστού, η σύνοδος εκτίμησε ότι υποστηρίζει τον Ευτυχή και για τον λόγο αυτό τον καθαίρεσε και τον εξόρισε.

Στην τρίτη συνεδρία διαβάστηκε το κατηγορητήριο εναντίον του Διοσκόρου, ο οποίος δεν παρουσιάστηκε παρά το ότι κλήθηκε τρεις φορές, το δε έργο του αποδοκιμάστηκε ως αιρετικό. Στη σύνοδο καταδικάστηκε ο μονοφυσιτισμός του Ευτυχή και ο δυοφυσιτισμός του Νεστόριου και συντάχθηκε ένας *δογματικός Όρος*, που η βάση του υπήρξε ο *Όρος των Διαλλαγών* και κυρίως η χριστολογία του αγίου Κυρίλλου Αλεξανδρείας.

Στην τέταρτη συνεδρία έγινε λόγος για το σχετικό κείμενο, τον Τύπον, που συζητήθηκε και απορρίφθηκε στην πέμπτη συνεδρία, γι' αυτό δεν καταχωρήθηκε στα πρακτικά. Οι μετριοπαθείς ζητούσαν μόνο να προστεθεί στο οποιοδήποτε κείμενο πίστεως το *Θεοτόκος* και το *δύο φύσεις* στον Χριστό μετά την ένωση, αντί της μονοφυσιτικής άποψης *εκ δύο φύσεων*, που υποστήριζε ο Διόσκορος. Οι αυτοκρατορικοί που ασκούσαν τη διαιτησία μεταξύ των διαφορετικών ομάδων, πρότειναν να παρουσιαστεί στον Τύπο πίστεως η φράση *από τον Τόμο του Λέοντα δύο φύσεις είναι (εννοείται, μετά την ένωση) ηνωμένοι απρέπτως και αμερίστως και*

¹⁶ Β. Φειδά, *Εκκλησιαστική Ιστορία Α'*, Δευτέρα έκδοση, Αθήνα 1994, 642.

ασυγχύτως εν τω Χριστώ, φράση όμως που δεν υπάρχει κατά λέξη στον Τόμο. Η πρόταση δεν λήφθηκε υπόψη στην σύνταξη του Όρου της Συνόδου. Οι εκπρόσωποι της Ρώμης, βλέποντας ότι δεν θα αρκεστεί η σύνοδος στον Τόμο Λέοντα, δήλωσαν πάλι ανυποχώρητοι και απείλησαν ότι θα εγκαταλείψουν τη σύνοδο και θα ζητήσουν τη σύγκλησή της στην Δύση, εάν ο Τόμος δεν γίνει δεκτός αυτούσιος. Ο αυτοκράτορας Μαρκιανός δεν έλαβε υπόψη την απειλή των παπικών και έδειξε στους επισκόπους ότι προτιμάει την σύνταξη νέου Όρου για την απόρριψη του νεστοριανισμού και του μονοφυσιτισμού για τη διάκριση φύσης και υπόστασης. Η επιτροπή, με επικεφαλής τον Ανατόλιο, τους αυτοκρατορικούς και τους παπικούς επεξεργάστηκε το νέο κείμενο του Όρου, το οποίο πρότεινε στην Σύνοδο.¹⁷

Στην πέμπτη συνεδρία μερικοί ανατολικοί επίσκοποι ζήτησαν να γίνει αποδεκτός ο Τόμος του Λέοντα, επειδή όμως οι αντιρρήσεις ήταν αρκετές, μια επιτροπή είχε ξεκινήσει να συντάσσει έναν κοινά αποδεκτό Όρο. Οι παπικοί εκπρόσωποι δυσανασχέτησαν και απείλησαν πάλι με αποχώρηση, αλλά η αποφασιστικότητα από τους ελλαδικούς επισκόπους και του Ανατόλιου, δεν επέτρεψε να επιβληθεί ο Τόμος του Λέοντα. Η διαφωνία προήλθε από την διατύπωση περί της φύσης του Χριστού. Έτσι οι ελλαδικοί επίσκοποι πρότειναν τον όρο *εκ δύο φύσεων*, ο οποίος άφηνε περιθώρια για μία φύση μετά την ένωση, ώστε να μην περιπέσουν σε νεστοριανή ερμηνεία, οι δε παπικοί αντιπρόσωποι *εν δύο φύσεσιν*, το οποίο απέκλειε κάθε μονοφυσιτική. Δεν υπήρξε σαφής διατύπωση και το ελληνικό πρωτότυπο αναφέρει τελικά τον πρώτο όρο, ενώ η λατινική μετάφραση το δεύτερο, αλλά κατά την συνεδρία επικράτησε ο όρος *εν δύο φύσεσιν*.

Στην έκτη συνεδρία της συνόδου, παρουσία των αυτοκρατόρων Μαρκιανού και Πουλχερίας, υπογράφηκε στις 25 Οκτωβρίου 451 μέσα σε πανηγυρικό κλίμα ο Όρος της Συνόδου από όλα τα μέλη της Εκκλησίας. Στις επόμενες συνεδρίες η σύνοδος ανακοίνωσε ότι θα ασχοληθεί με την επίλυση κανονικών ζητημάτων και την 1 Νοεμβρίου 451 κήρυξε το τέλος των εργασιών της.¹⁸

Με την απόφαση της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου διακηρύσσεται ότι ο Χριστός είναι τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος, με δύο τέλειες φύσεις, τη θεία και την ανθρώπινη ενωμένες *ασυγχύτως, ατρέπτως, αδιαιρέτως, αχωρίστως* σε μία υπόσταση. Με την απόφαση αυτή δεν συμφώνησε μερίδα χριστιανών, αποσχίστηκε από την ορθοδοξία και δημιούργησε τις

¹⁷ Β. Φειδά, *Εκκλησιαστική Ιστορία Α΄*, Δευτέρα έκδοση, Αθήνα 1994, 646-647.

¹⁸ Φειδά, *ό.π.*, 648.

αντιχαλκηδόνιες εκκλησίες. Οι αιρέσεις έχουν καταστροφικές συνέπειες για τη σωτηρία των ανθρώπων, διότι με την απορρόφηση της ανθρώπινης φύσης από τη θεία δεν έχουμε πραγματική σάρκωση του Χριστού, η οποία θα μπορεί να σώσει τον πεπτωκότα άνθρωπο από το προπατορικό αμάρτημα.

1.5 Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΔΟΓΜΑΤΙΚΟΥ ΟΡΟΥ ΚΑΙ Ο ΤΟΜΟΣ ΤΟΥ ΛΕΟΝΤΟΣ

Από την αρχή της συνόδου οι αυτοκρατορικοί αντιπρόσωποι επιθυμούσαν να συνταχθεί μια *Έκθεση πίστεως*. Πολλοί όμως επίσκοποι διαφώνησαν, με το επιχείρημα ότι αρκούν οι αποφάσεις των Συνόδων Νίκαιας – Κωνσταντινουπόλεως και Εφέσου (431), οι Επιστολές του Κυρίλλου και ο Τόμος του Λέοντα Ρώμης. Πρόβαλαν ως επιχείρημα και τον γ' Κανόνα της Γ' Οικουμενικής Συνόδου, που απαγορεύει την σύνταξη νέας Έκθεσης, η οποία όμως για την σύνοδο αυτή σήμαινε ένα νέο Σύμβολο πίστεως. Γι' αυτό και ο Κύριλλος προχώρησε χωρίς δυσκολία στην προετοιμασία και την υπογραφή της *Έκθεσης πίστεως των Διαλλαγών*, το 433. Διαβάστηκαν τα παραπάνω κείμενα και ο Πασχασίνος εκπρόσωπος των παπικών απαίτησε να δηλώσουν οι επίσκοποι, εάν ο Τόμος Λέοντα συμφωνεί με τις αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων και τις θέσεις του Κυρίλλου. Οι περισσότεροι επίσκοποι συμφώνησαν και έτσι για τους παπικούς ήταν περιττή μια νέα *Έκθεση πίστεως*. Ο Τόμος είχε κριτήριο ότι ο Κύριλλος είχε διατυπώσει και όλοι έπρεπε να συμφωνούν με τις θέσεις του. Στην πρόκληση του Πασχασίνου για την συμφωνία του Τόμου με το Σύμβολο πίστεως και τον Κύριλλο αρνηθήκαν να υπογράψουν 13 Αιγύπτιοι, και προφασίστηκαν ότι σύμφωνα με τον αλεξανδρινό κανόνα έπρεπε να ακολουθήσουν τον αρχιεπίσκοπό τους Διόσκορο. Επειδή πιέστηκαν, αναθεμάτισαν τον Ευτυχί και δήλωσαν ότι για να υπογράψουν τον Τόμο θα περίμεναν να εκλεγεί νέος αρχιεπίσκοπος Αλεξανδρείας, ώστε να υπογράψει αυτός πρώτος, το αίτημά τους έγινε δεκτό.

Από τη δεύτερη συνεδρία έγινε αντιληπτό ότι οι συζητήσεις αφορούσαν το θεολογικό και δογματικό έργο της Συνόδου, ενώ οι παπικοί επέμεναν, ότι ο Τόμος Λέοντα είναι αρκετός για το θέμα της πίστης και δεν θα ανέχονταν καμία άλλη Έκθεση εκτός από τον Τόμο. Εάν η απαίτηση αυτή γινόταν δεκτή, ο Τόμος θα χρειαζόταν οικουμενικό κύρος και θα ίσχυε ως ο δογματικός Όρος της Συνόδου. Αρκετοί επίσκοποι συμφώνησαν, αλλά οι ελλαδικοί επίσκοποι του Ανατολικού Ιλλυρικού και της Παλαιστίνης επέμεναν ότι ο Τόμος έχει δυοφυσιτίζουσες διατυπώσεις και δεν καταδικάζεται με σαφήνεια ο νεστοριανισμός, όπως συμβαίνει με τον μονοφυσιτισμό. Ο Πασχασίνος διευκρίνισε ότι ο Τόμος ούτε διαιρεί ούτε χωρίζει τις φύσεις

του Χριστού. Μερικοί συνοδικοί θεώρησαν ανεπαρκή τον Τόμο του Λέοντα να απαντήσει ταυτόχρονα και στον νεστοριανισμό και στον μονοφυσιτισμό.

Αμέσως μετά την καταδίκη του ο Ευτυχής ζήτησε να δικαιωθεί από τον πάπα Λέοντα. Ο Λέοντας, αφού πήρε επαρκείς πληροφορίες από τον Φλαβιανό, αναγνώρισε την καταδίκη του Ευτυχή με μια επιστολή του που είναι γνωστή ως *Τόμος του Λέοντος*, το περιεχόμενο της οποίας συνοψίζεται στη φράση *δύο φύσεις και ουσίες σε ένα πρόσωπο*. Οι αναφορές του Τόμου στο πρόσωπο και τις φύσεις του Χριστού είναι ασαφείς και επικίνδυνες. Το πρόσωπο εδώ είναι αποτέλεσμα της ένωσης των φύσεων, οι οποίες όμως διακρίνονται. Η ένωση στον Χριστό είναι *προσώπου ένωσις* και όχι ένωση φύσεων στο πρόσωπο ή στην υπόσταση του Υιού και Λόγου του Θεού που θα έχει αναγκαστικά τον κίνδυνο της σύγχυσης ή της διαίρεσης, κάτι που δεν κατανόησε ο συντάκτης του Τόμου. Αναφέρει ο Τόμος ότι «με την ένωση των δύο φύσεων στο πρόσωπο του Λόγου διασώζονται πλήρως τα ιδιώματα των δύο φύσεων και ουσιών και ενώνονται σε ένα και μοναδικό πρόσωπο. Ο αληθινός Θεός γεννήθηκε με την πλήρη και τέλεια φύση ενός αληθινού ανθρώπου, τέλειος στη δική του φύση και τέλειος στη δική μας, κάθε μια από τις δύο φύσεις ενεργεί τα δικά της σε κοινωνία με την άλλη, αφού στο πρόσωπο του Ιησού Χριστού ούτε η ανθρωπότητα χωρίς αληθινή θεότητα υπάρχει, ούτε θεότητα χωρίς αληθινή ανθρωπότητα, άλλωστε είναι εξ ίσου ασεβές να λέγεται ότι ο μονογενής Υιός του Θεού είχε δύο φύσεις προ της ενώσεως, όσο και να υποστηρίζεται ότι μετά την σάρκωση του Λόγου είχε μια μόνο φύση».

Οι ανατολικοί θεολόγοι θεολόγησαν επίμονα πολλές δεκαετίες, για να κατανοήσουν την αλήθεια ότι οι δύο φύσεις του Χριστού ενώνονται στην μία υπόσταση ή πρόσωπο του θείου Λόγου και γι' αυτό ούτε συγχέονται ούτε διαιρούνται. Συνειδητοποίησαν την αλήθεια της διάκρισης *φύσης* και *υπόστασης*, που μόνο αυτή λύνει ριζικά το Χριστολογικό πρόβλημα, και την αλήθεια αυτή ήθελαν οπωσδήποτε να επικυρώσει η Οικουμενική Σύνοδος. Οι λίγοι επίσκοποι που αντιστάθηκαν και υποστηρίχτηκαν και από τους αυτοκρατορικούς αποφάσισαν να συνταχθεί *Έκθεση πίστης* από ειδική Επιτροπή με την ευθύνη του προεδρεύοντος Ανατόλιου. Η θεολογική προσφορά της συνόδου συνίσταται ώστε να κατανοηθούν η αιτία, ο σκοπός και η θέση του όρου στην όλη πορεία της Εκκλησίας για την αντιμετώπιση των αιρετικών κακοδοξιών. Θα αρκούσε το Σύμβολο της Νίκαιας για την αλήθεια, αλλά η προσβολή του προσώπου του Χριστού επέβαλε την σύγκληση της Δ' Οικουμενικής Συνόδου, που ακολουθεί όχι μόνο την Β' Οικουμενική (381), η οποία επικύρωσε την αλήθεια της ομοουσιότητας του Αγίου Πνεύματος, αλλά και τις συνοδικές και της Εφέσου 431. Επίσης, οι επιστολές του αγίου Κυρίλλου Αλεξανδρείας που αφορούσαν την αίρεση του Νεστόριου και την υποστήριξη του

όρου *Θεοτόκος*. Αναφέρεται και ο Τόμος Λέοντα, που αναιρεί την αίρεση του Ευτυχί, αλλά αφήνει περιθώρια για νεστοριανίζουσα θεώρηση του προσώπου. Όσα κείμενα και ομολογίες ακολούθησαν την Β΄ Οικουμενική Σύνοδο είναι σωστά, άλλα αντιμετώπιζαν τον νεστοριανισμό και άλλα τον μονοφυσιτισμό. Χρειαζόταν διπλή θεολογική ομολογία, που θα απέκλειε συγχρόνως και την διάσπαση του Χριστού σε δύο υιούς, δηλαδή τον νεστοριανισμό, και την κατάληξη σε μία θεία φύση του Χριστού, δηλαδή τον μονοφυσιτισμό, ο οποίος οδηγούσε αναγκαστικά σε σύγχυση των φύσεων και άρα στο πάθος της θείας φύσης, εφόσον μόνο αυτή τελικά υπάρχει. Επίσης, έπρεπε να αποκλείσει την εσφαλμένη άποψη ότι το σώμα του Χριστού ήταν ουράνιο και όχι κοινό ανθρώπινο. Στο προοίμιο επισημαίνονται με ακρίβεια τα σημεία που αντιμετωπίζει θετικά ο Όρος. Όλα τα θεολογικά στοιχεία του Όρου είχαν διατυπωθεί από τους θεολόγους Πατέρες της Εκκλησίας και κάποια είχαν ήδη γίνει δεκτά σε συνόδους.

1.6 Η ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Ο όρος της Συνόδου περιέχει τον Τόμο του πάπα Λέοντα και την Έκθεση Πίστεως των Διαλλαγών, που συντάχθηκε από τον Θεοδώρητο Κύρου και υπεγράφη από τον Κύριλλο Αλεξανδρείας και από τον Ιωάννη Αντιοχείας στη βάση της χριστολογικής διδασκαλίας του Κυρίλλου. Ο όρος της Χαλκηδόνας αναιρεί τις αιρέσεις του νεστοριανισμού και του μονοφυσιτισμού διότι τονίζει ότι ο Χριστός είναι *ένας και ο αυτός* κατά την υπόσταση με δύο φύσεις. Αναιρεί και τον απολιναρισμό που υποστήριζε ότι ο Υιός και Λόγος του Θεού κατά την ενανθρώπιση προσέλαβε μόνο το σώμα και την άλογη ψυχή του ανθρώπου. Η υποστατική ένωση των δύο φύσεων προσδιορίζεται με τα επιρρήματα *ασυγχύτως, απρέπτως, αδιαιρέτως, αχωρίστως*. Τα δύο πρώτα απευθύνονται κατά του μονοφυσιτισμού και τα άλλα δύο κατά του νεστοριανισμού. Η ανθρωπότητα του Χριστού δεν είναι ανυπόστατη ούτε και αυθυπόστατη αλλά *ενυπόστατη*. Η ανθρώπινη φύση έχει υπόσταση τον ίδιο τον Θεό Λόγο. Έτσι μόνο υπάρχουν σωτηριολογικές και υπαρκτικές συνέπειες για ολόκληρη την ανθρωπότητα και την κτίση. Ο δογματικός όρος της Χαλκηδόνας αποσαφήνισε πλήρως τους όρους *φύσις, ουσία, υπόστασις, πρόσωπον*. Η *φύσις* και η *ουσία* δηλώνει το κοινό. Ενώ το *πρόσωπο* και η *υπόσταση* σημαίνει το μοναδικό και ανεπανάληπτο. Η μία σύνθετη υπόσταση του Χριστού αποτελεί φορέα δύο φύσεων, της θεότητας και της ανθρωπότητας και όπως έλεγε ο άγιος Κύριλλος Αλεξανδρείας *εξ άκρας συλλήψεως*. Η ανθρώπινη φύση έχει ως υπόσταση τον ίδιο τον Θεό Λόγο. Οι δύο φύσεις δεν εισάγουν κατ' ανάγκη και δύο πρόσωπα, όπως πίστευαν ο Νεστόριος

και ο Ευτυχής και επιχειρούσαν να το αποφύγουν ο καθένας με τον τρόπο του. Η μία φύση αντιδίδει στην άλλη τα δικά της ιδιώματα ή γνωρίσματα. Έτσι ο Χριστός είναι άκτιστος και κτιστός, απαθής και παθητός, Θεός και άνθρωπος. Η αντίδοση ή περιχώρηση αυτή των ιδιωμάτων δείχνει πως ότι κάνει, είτε κατά τη θεότητα είτε κατά την ανθρωπότητα, αναφέρεται πάντοτε στην υπόσταση του Χριστού. Ο Θεάνθρωπος Χριστός είναι ο Σωτήρας του κόσμου γιατί ο ίδιος είναι η υπέρβαση της φθοράς και του θανάτου, την οποία μετέδωσε στην ανθρωπότητα και στην κτίση. Ο Χριστός έδωσε ένα νέο τρόπο ύπαρξης στους ανθρώπους. Στο πρόσωπο του Χριστού το κτιστό και το άκτιστο ενώθηκαν *ασυγχύτως, απρέπτως, αδιαιρέτως, αχωρίστως*, χωρίς να χάσουν την ετερότητα και την ξεχωριστή ταυτότητά τους. Για να νικηθεί ο θάνατος δεν πρέπει να υπάρχει απόσταση μεταξύ κτιστού και ακτίστου. Ο άνθρωπος να βγει από το εγώ του και από αγάπη και ελευθερία να κοινωνεί με τον Χριστό. Μοναδική δυνατότητα επιβίωσης και σωτηρίας του κτιστού είναι η αγαπητική σχέση με τον Χριστό. Ο Χριστός με την Ανάστασή του ενσαρκώνει τη διαλεκτική σχέση κτιστού και ακτίστου με αγάπη και ελευθερία.¹⁹

Ο όρος της Συνόδου

«Επόμενοι τοίνυν τοῖς ἁγίοις πατράσιν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογεῖν υἱὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν συμφώνως ἅπαντες ἐκδιδάσκομεν, τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι, θεὸν ἀληθῶς καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς τὸν αὐτὸν ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον τὸν αὐτὸν ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, κατὰ πάντα ὅμοιον ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας· πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου τῆς θεοτόκου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστόν, υἱόν, Κύριον, μονογενῆ, ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀπρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον, οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἔνωσιν, σφριζομένης δὲ μᾶλλον τῆς ιδιότητος ἑκατέρας φύσεως καὶ εἰς ἕν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης, οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιρούμενον, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν υἱὸν καὶ μονογενῆ, θεὸν Λόγον, Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καθά περ ἄνωθεν οἱ προφηταὶ περὶ αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐξεπαίδευσε καὶ τὸ τῶν πατέρων ἡμῖν παραδέδωκε σύμβολον»

¹⁹ Σ. Γιαγκάζογλου, *Μάθημα 4^ο, Χριστολογία, Χριστολογικὲς ἐρίδες καὶ πατερικὴ παράδοση.*

Ακολουθώντας, λοιπόν, τους αγίους Πατέρες, ομολογούμε, ότι ένας είναι και ο αυτός Υιός, ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός και όλοι μαζί με συμφωνία, διδάσκουμε ότι Αυτός είναι τέλειος κατά τη Θεία του φύση και τέλειος ο ίδιος κατά την ανθρώπινη φύση, αληθινός Θεός και αληθινός άνθρωπος είναι ο ίδιος με ψυχή λογική και σώμα, έχοντας την ίδια ουσία με τον Πατέρα κατά την Θεία Του φύση και την ίδια ουσία με τους ανθρώπους, ο ίδιος κατά την ανθρώπινη Του φύση, χωρίς αμαρτία ότι γεννήθηκε προ των αιώνων από τον Πατέρα κατά την Θεία του φύση ενώ κατά τις έσχατες ημέρες ο ίδιος χάριν ημών και για την σωτηρία μας μέσω της Παρθένου Μαρίας της Θεοτόκου γεννήθηκε κατά την ανθρώπινη του φύση, είναι ένας και ο αυτός Χριστός, Υιός, Κύριος, μονογενής, με δύο φύσεις, χωρίς σύγχυση, τροπή ή χωρισμό αναγνωριζόμενος χωρίς καθόλου να καταργείται η διαφορά των φύσεων από την μεταξύ τους ενότητα αλλά διασώζεται, η ιδιαιτερότητα της κάθε φύσεως που συντρέχει μαζί με την άλλη σε ένα πρόσωπο και μία υπόσταση, δίχως να διαιρείται σε δύο πρόσωπα, αλλά ένας και ο αυτός Υιός μονογενής Θεός Λόγος, Κύριος Ιησούς Χριστός όπως ακριβώς οι προφήτες με άνωθεν φωτισμό μας edίδαξαν γι' αυτόν, αλλά και αυτός ο ίδιος ο Κύριος Ιησούς Χριστός μας παιδαγωγήσε και το σύμβολο των Πατέρων μας παρέδωσε.²⁰

1.7 ΤΟ ΚΑΝΟΝΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ 28ου ΚΑΝΟΝΑ

Η Δ΄ Οικουμενική Σύνοδος ασχολήθηκε επίσης με διάφορα εκκλησιαστικά ζητήματα και εξέδωσε 30 κανόνες. Το κυριότερο θέμα, το οποίο ρυθμίστηκε ήταν η διοικητική οργάνωση των μεγάλων μητροπολιτικών κέντρων. Στη Σύνοδο της Χαλκηδόνας εγκρίθηκε ο 28ος κανόνας, ο οποίος χαρακτηρίστηκε από τους σύγχρονους θεολόγους ως «Τόμος» ίδρυσης του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Ο 28^{ος} κανόνας της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου έχει εξαιρετική σημασία για τον θρόνο της Κωνσταντινούπολης. Σύμφωνα με τον 3^ο κανόνα της Β΄ Οικουμενικής Συνόδου του 381, ο επίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως είχε τα πρεσβεία τιμής μετά τον επίσκοπο Ρώμης. Με τον 28^ο κανόνα της Χαλκηδόνας αποδίδονται

²⁰ Σ. Γιαγκάζογλου, *Μάθημα 4^ο: Χριστολογία, Χριστολογικές έριδες και πατερική παράδοση.*

προνόμια ίσα με τα προνόμια του επισκόπου Ρώμης. Ο κανόνας αυτός παρέχει στον επίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως το δικαίωμα να διορίζει τους Μητροπολίτες των Διοικήσεων του Πόντου, της Ασίας και της Θράκης και κάποιων άλλων περιφερειών. Συμπληρώνεται ο κανόνας αυτός από τον 9^ο και 17^ο κανόνα της ίδιας Συνόδου, οι οποίοι δίνουν στην Κωνσταντινούπολη το δικαίωμα διαιτησίας για τις διαφορές που θα παρουσιάζονταν στις επισκοπές της Ανατολής. Επιπλέον ο 17^{ος} κανόνας, όπως και ο 28^{ος} διακηρύττει ότι η εκκλησιαστική διοικητική διαμόρφωση θα ακολουθούσε την πολιτική διαίρεση της αυτοκρατορίας. Οι παπικοί αντιπρόσωποι στην Χαλκηδόνα, καθώς και ο πάπας Ρώμης Λέων Α΄, εξέφρασαν την αντίθεσή τους στον 28^ο κανόνα. Όμως δεν μπόρεσαν να τον προσβάλλουν λόγω της επιδέξιας διατύπωσής του. Ο πάπας υποστήριζε ότι για την τιμητική υπεροχή μιας Εκκλησίας, βαρύτητα είχε η αποστολική της προέλευση. Σύμφωνα με αυτή τη σκέψη, η Ρώμη κατείχε την πρώτη θέση στην εκκλησιαστική ιεραρχία επειδή η εκκλησία της είχε ιδρυθεί από τον Απόστολο Πέτρο. Τη δεύτερη θέση κατείχε η Αλεξάνδρεια επειδή είχε ιδρυθεί από τον μαθητή του Αποστόλου Πέτρου, τον Ευαγγελιστή Μάρκο. Την τρίτη η Αντιόχεια επειδή συνδεόταν με τον Απόστολο Πέτρο και παρουσιάστηκε πρώτα εκεί το όνομα Χριστιανός. Το Βυζάντιο αποκλειόταν από τις τρεις πρώτες θέσεις στην ιεραρχία γιατί η εκκλησία του δεν είχε αποστολική προέλευση. Ο πάπας απέρριψε τον κανόνα γιατί τον θεωρούσε ασύμφωνο με τον 6^ο της Νίκαιας, ο οποίος όμως αναφερόταν μόνο στα προνόμια και στη δικαιοδοσία των Επισκόπων Ρώμης, Αλεξάνδρειας και Αντιόχειας. Απέρριψε ακόμα και τον 3^ο κανόνα του 381 επειδή δεν ήταν επικυρωμένος από την Ρωμαϊκή Επισκοπή. Ο πάπας τελικά υποχώρησε επειδή είχε ανάγκη την συμμαχία με τον αυτοκράτορα και τον επίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως Ανατόλιο κατά του μονοφυσιτισμού. Παρ' όλα αυτά αναβλήθηκε η επίσημη διακήρυξη του 28^{ου} κανόνα, ο οποίος δεν συμπεριελήφθη στη συλλογή του Ιωάννη Σχολαστικού. Αλλά, οι αυτοκράτορες και οι πατριάρχες Κωνσταντινουπόλεως, έκαναν ουσιαστική χρήση των δικαιωμάτων που τους παρέιχε ο κανόνας αυτός. Το 545 ενσωματώθηκε στον Ιουστινιάνειο Κώδικα. Η Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδος το 692 με τον 36^ο κανόνα επίσημα εισήγαγε τον 28^ο κανόνα στο Βυζαντινό Κανονικό Δίκαιο. Το Βατικανό τον αναγνώρισε στην Δ΄ σύνοδο του Λατερανού το 1215 με την εγκατάσταση Λατίνου επισκόπου στον εκκλησιαστικό θρόνο της Κωνσταντινουπόλεως.²¹

²¹ <https://www.romfea.gr/katigories/10-apopseis/56996-silionof-28os-kanonas>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΜΕΤΑΞΥ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ίδρυση της Ορθόδοξης Εκκλησίας αρχίζει από την εποχή των Αποστόλων και οι επίσκοποι αποτελούν διαδόχους των Αποστόλων ανά τους αιώνες. Η αποστολική διαδοχή, η διδασκαλία των Πατέρων, η ενότητα της πίστης, η συνοδική διοίκηση και η σαφήνεια και καθαρότητα του δόγματος διακρίνουν την Ορθόδοξη Εκκλησία και αποκλείουν τις αιρέσεις και τα σχίσματα που νοθεύουν την Ορθόδοξη θεολογία.

2.1 ΤΟ ΣΧΙΣΜΑ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

Το σχίσμα είναι η αποκοπή και η απόσχιση από την εκκλησιαστική ενότητα για απλή διοικητική κανονική ευταξία ή και διαφωνία σε δευτερεύοντα και εθιμικά ζητήματα. Το θρησκευτικό σώμα διαιρείται σε δύο ή περισσότερα ανεξάρτητα σώματα. Διασπάται η ενότητα της χριστιανικής Εκκλησίας από πιστούς, οι οποίοι διαφωνούν σε δευτερεύοντα ζητήματα και όχι στην ουσία της ορθής πίστης. Το σχίσμα στην αρχή σήμαινε τη διάσπαση της ενότητας στην τοπική Εκκλησία, σε σχέση με τον επίσκοπο, ο οποίος ήταν ο εγγυητής αυτής της ενότητας. Στη συνέχεια καθώς, όλες οι τοπικές εκκλησίες είναι ενωμένες μεταξύ τους, η διακοπή κοινωνίας με ένα επίσκοπο σημαίνει και αποκοπή από την ενότητα της καθολικής και οικουμενικής Εκκλησίας. Η διαφορά του σχίσματος από την αίρεση βρίσκεται στη σχέση που έχουν οι έννοιες αυτές με την πίστη. Ενώ το σχίσμα οδηγεί στη ρήξη της ενότητας στην Εκκλησία, η αίρεση βλάπτει και παραβιάζει την πίστη.²² Πριν από το οριστικό σχίσμα του 1054 τρία σχίσματα προηγήθηκαν μεταξύ της Δυτικής και της Ανατολικής Εκκλησίας. Το πρώτο ήταν η καταδίκη του Ιωάννη του Χρυσοστόμου (404), διότι κατέκρινε τη διεφθαρμένη αυτοκρατορική και εκκλησιαστική εξουσία. Το δεύτερο προκλήθηκε από τις αποφάσεις της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου (451) στη Χαλκηδόνα, που καταδίκασε τον μονοφυσιτισμό. Οι αυτοκράτορες με διατάγματα προσπαθούσαν να συμβιβάσουν τις αντιδράσεις κατά του

²² Σ. Πορτελάνου, *Η Ορθοδοξία ως Κληρονομιά, τόμος Β΄, Η Ορθόδοξη Εκκλησία σε Ανατολή και Δύση*, (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2001) 56.

μονοφυσιτισμού. Ο πατριάρχης Κωνσταντινούπολης Ακάκιος υπέγραψε διάταγμα που δεν διατύπωνε με σαφήνεια τις αποφάσεις της Χαλκηδόνας, έτσι ο πάπας Ρώμης καθάίρεσε τον Ακάκιο και δημιουργήθηκε το ακακιανό σχίσμα (485), το οποίο διατηρήθηκε τριάντα χρόνια (484-519). Το τρίτο σχίσμα μεταξύ ορθοδόξων και μονοφυσιτών (649) προήλθε όταν ο πάπας Ρώμης συγκάλεσε σύνοδο στο Λατερανό, που καταδίκασε τον μονοθελητισμό και στην οποία πρωτοστάτησε ο Μάξιμος ο Ομολογητής.²³ Μετά ακολούθησε το σχίσμα των εκκλησιών ανατολής και δύσης το 1054, το οποίο οριστικοποιήθηκε με την Δ΄ Σταυροφορία και την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Λατίνους το 1250. Το σχίσμα μεταξύ ρωμαιοκαθολικών και διαμαρτυρομένων και τη δημιουργία των προτεσταντικών ομολογιών το 1517. Η κατάτμηση της ανατολής σε αυτοκέφαλες εκκλησίες και η εμφάνιση του εκκλησιολογικού εθνοφυλετισμού. Η ευχαριστιακή και εδαφική κατά τόπο Εκκλησία προσδιορίζεται πλέον από το έθνος ή το κράτος.²⁴

2.2 Ο ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΔΥΟ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Τα τέσσερα πατριαρχεία της Αλεξάνδρειας, της Αντιόχειας, της Ρώμης και της Κωνσταντινούπολης τον 5^ο αιώνα διαμόρφωσαν τις θεολογικές εξελίξεις, στο πλαίσιο των εκκλησιαστικών και πολιτικών αντιπαραθέσεων τους. Η μη αποδοχή του Χριστολογικού δόγματος, σύμφωνα με τις αποφάσεις της Συνόδου της Χαλκηδόνας από ένα σημαντικό τμήμα των χριστιανών της ανατολής είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθεί το πρώτο μεγάλο σχίσμα της Εκκλησίας. Οι Αρχαίες Εκκλησίες της Ανατολής, οι οποίες αποσχίστηκαν από την Ορθόδοξη Εκκλησία, εξαιτίας της απόρριψης της Συνόδου της Χαλκηδόνας (451), ακολούθησαν τη δική τους λατρευτική ζωή ως τις ημέρες μας, με βάση τις τρεις πρώτες Οικουμενικές Συνόδους. Μέσα στους δεκαπέντε αιώνες που διαρκεί το σχίσμα έγιναν προσπάθειες από την Ορθόδοξη Εκκλησία και τα ορθόδοξα πατριαρχεία της Ανατολής, ακόμα και κατά την Οθωμανική περίοδο, για την ένωση με τις Αρχαίες Εκκλησίες της Ανατολής. Οι αυτοκράτορες του Βυζαντίου με διατάγματα, εγκυκλίους και θεσπίσματα συνέβαλαν επίσης στην προσπάθεια για ενότητα, προκειμένου να συμφιλιώσουν τα αντίπαλα μέρη και να

²³ Σ. Πορτελάνου, *Η Ορθοδοξία ως Κληρονομιά, Η Ορθόδοξη Εκκλησία σε Ανατολή και Δύση*, (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2001) 64-66.

²⁴ Σ. Δεσπότη, *Η Ορθοδοξία στον 20ό Αιώνα, Ο Διάλογος της Ορθοδοξίας με Δύση και Ανατολή*, (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2008) 75.

εξαλείψουν το μίσος, το φανατισμό και τις θανατηφόρες αντιπαλότητες, που βάθαιναν συνεχώς το υφιστάμενο σχίσμα. Οι Αρχαίες Εκκλησίες της Ανατολής είναι η νεστοριανική, η κοπτική, η αιθιοπική, η αρμενική, η συροϊακωβιτική και του Μαλαμπάρ στην νότια Ινδία με περίπου πενήντα εκατομμύρια σήμερα πιστούς. Μετά την Σύνοδο της Χαλκηδόνας το 451 επήλθε μείωση των πολυάριθμων κοινοτήτων των Αρχαίων Εκκλησιών της Ανατολής που κατοικούσαν σε περιοχές της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, λόγω της κατάκτησής τους από τους επεκτατικούς πολέμους του Ισλάμ. Στη σημερινή εποχή οι πολιτικές αντιπαραθέσεις και οι πολιτισμικές και κοινωνικές διαφορές στις χώρες που ζουν οι χριστιανοί της Ανατολής δυσκολεύουν την καθημερινή ζωή τους.

Η θεολογία του αγίου Κυρίλλου Αλεξανδρείας για την *μία φύση του Θεού Λόγου σαρκαωμένη* έτσι όπως την ερμήνευαν ο νεστοριανισμός και ο μονοφυσιτισμός οδήγησε μαζί με την υποστήριξη της δυοφυσιτικής σχολής της Αντιόχειας και του πάπα Ρώμης Λέοντα στη σύγκληση της Συνόδου της Χαλκηδόνας για να διευκρινιστούν οι δύο ενωμένες φύσεις στον Χριστό σε μία υπόσταση. Οι αποφάσεις και ο Όρος της Χαλκηδόνας δεν ικανοποίησε τη θεολογική παράδοση της Αλεξάνδρειας που έκλεινε προς το μονοφυσιτισμό και σε συνδυασμό με την πολιτική των αυτοκρατόρων και τις εκκλησιαστικές αντιπαραθέσεις οδήγησαν στο σχίσμα, το οποίο διαρκεί δεκαπέντε αιώνες. Η διάσπαση της ενότητας της Ορθόδοξης Εκκλησίας οφείλεται στη διαμάχη για ένα ζήτημα, που αφορούσε την Εκκλησία σχετικά με τη διατύπωση θεολογικών όρων, γεγονός που διαίρεσε τα έθνη και τους πολιτισμούς της Ανατολής. Συνέβαλε και η επέκταση των Αράβων στις περιοχές της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, οι οποίοι αποδέχτηκαν τους αντιχαλκηδόνιους πληθυσμούς.²⁵

Η Ορθόδοξη Εκκλησία στα πλαίσια της Οικουμενικής Κίνησης στον 20^ο αιώνα αποφάσισε την έναρξη θεολογικού διαλόγου με σκοπό την ένωση με τις Αρχαίες Ανατολικές Εκκλησίες, χωρίς τις πολιτικές, εθνικές, κοινωνικές και πολιτισμικές διαφορές του παρελθόντος. Ξεκινώντας από την αποδοχή των αποφάσεων της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου σχετικά με το Χριστολογικό δόγμα για το μυστήριο της Ενανθρώπισης, που ήταν και η αιτία του εκκλησιαστικού σχίσματος. Η Ορθόδοξη Εκκλησία στις συνομιλίες με τους αντιχαλκηδόνιους διαπίστωσε κοινά σημεία σχετικά με τη λειτουργική, μοναστική και εκκλησιολογική παράδοση μεταξύ των δύο εκκλησιών. Πολλά στοιχεία, τα οποία προέρχονται από την αρχαία Εκκλησία διατηρούνται και σήμερα στην πίστη, τη λατρεία και τη ζωή των

²⁵ Σ. Γιαγκάζογλου, *Θεολογική και εκκλησιολογική θεώρηση του διαλόγου μεταξύ της Ορθόδοξης Εκκλησίας και των Αρχαίων Ανατολικών Εκκλησιών*», Επιστημονική Επιθεώρηση του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Σπουδές στην Ορθόδοξη Θεολογία», (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2011) 129-130.

αντιχαλκηδόνιων πληθυσμών. Στη Θεία Ευχαριστία των κοπτών, παρατηρούνται πολλές ελληνικές εκφράσεις, με τις οποίες αποδίδουν τα σπουδαιότερα σημεία της, όπως η δοξολογία, ο καθαγιασμός των τιμίων δώρων, η ευλογία κ.ά.

Το Οικουμενικό Πατριαρχείο το 1902 με εγκύκλιο του προς τις αυτοκέφαλες Ορθόδοξες Εκκλησίες ζήτησε την προσέγγιση με τις αντιχαλκηδόνιες Εκκλησίες καθώς και η Διορθόδοξη Επιτροπή που συνήλθε στο Άγιον Όρος το 1930. Το 1951 κατά τον εορτασμό των 1500 ετών από την Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο της Χαλκηδόνας, η Ορθόδοξη Εκκλησία επανέφερε το ζήτημα της επαφής με τους αντιχαλκηδόνιους. Το 1961 πραγματοποιούνται οι πρώτες συναντήσεις του Οικουμενικού Πατριαρχείου με ηγέτες των αντιχαλκηδόνιων στην Ιερουσαλήμ. Στην Α΄ Πανορθόδοξη Διάσκεψη της Ρόδου παρέστησαν ως παρατηρητές δεκατρείς απεσταλμένοι των Αρχαίων Ανατολικών Εκκλησιών. Η Διάσκεψη ζήτησε επίσημα να τεθεί ως θέμα της μελλοντικής Πανορθόδοξης Προσυνόδου η προσέγγιση με τις αντιχαλκηδόνιες Εκκλησίες. Η πρώτη ανεπίσημη θεολογική σύσκεψη το 1964 στη Δανία στο πλαίσιο του τμήματος Πίστις και Τάξις του Παγκόσμιου Συμβουλίου των Εκκλησιών καθόρισε καταλυτικά τις μετέπειτα θετικές εξελίξεις. Το Χριστολογικό δόγμα της Χαλκηδόνας και η διδασκαλία του αγίου Κυρίλλου Αλεξανδρείας υπήρξαν το κύριο θέμα των συσκέψεων. Και οι δύο εκκλησίες συμφώνησαν στην απόρριψη της διδασκαλίας του Ευτυχί και του Νεστόριου. Η Γ΄ Πανορθόδοξη Διάσκεψη της Ρόδου το 1964 αποφάσισε να προετοιμάσει τον επίσημο θεολογικό διάλογο. Η Δ΄ Πανορθόδοξη Διάσκεψη της Ρόδου το 1968 στη Γενεύη προχώρησε στη σύσταση διορθόδοξης θεολογικής επιτροπής, την οποία εξουσιοδότησε να διεξαγάγει τον διάλογο με την αντίστοιχη διανοτική θεολογική επιτροπή.²⁶

Οι Αρχαίες Ανατολικές Εκκλησίες στην Α΄ Διάσκεψη στην Αντίς Αμπέμπα το 1965 εξέφρασαν την επιθυμία για τη διεξαγωγή του διαλόγου με την Ορθόδοξη Ανατολική Εκκλησία. Άλλες δύο ανεπίσημες κοινές θεολογικές συσκέψεις πραγματοποιούνται το 1967 στο Μπρίστολ και κατόπιν στη Γενεύη το 1970 ως συνέχεια της Δανίας, ενώ το 1974 και το 1975 πραγματοποιούνται οι συναντήσεις των δύο μικτών υποεπιτροπών στην Αθήνα και στην Αντίς Αμπέμπα και το 1979 στην Γενεύη. Ο επίσημος θεολογικός διάλογος ξεκίνησε το 1985, ύστερα από πρωτοβουλία του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Η μικτή θεολογική επιτροπή συνήλθε στη Γενεύη με συμμετοχή ορθοδόξων και αντιχαλκηδόνιων, καθόρισε τη μέθοδο και

²⁶Σ. Γιαγκάζογλου, *Θεολογική και εκκλησιολογική θεώρηση του διαλόγου μεταξύ της Ορθόδοξης Εκκλησίας και των Αρχαίων Ανατολικών Εκκλησιών*», Επιστημονική Επιθεώρηση του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Σπουδές στην Ορθόδοξη Θεολογία», (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2011) 132-134.

τη θεματολογία του διαλόγου για μια κοινή Χριστολογία και προετοίμασε την επόμενη συνδιάσκεψη. Ακολούθησε σύσκεψη στην Κόρινθο το 1987, η οποία προετοίμασε την Β΄ κοινή συνέλευση το 1989 στη Μονή του αγίου Παΐσιου στην έρημο της Νιτρίας. Η Γ΄ κοινή συνέλευση έγινε στη Γενεύη το 1990 με τη συμμετοχή όλων σχεδόν των Ορθοδόξων Εκκλησιών και των Αρχαίων Ανατολικών Εκκλησιών. Το έργο της συνέλευσης σήμανε την επιτυχή ολοκλήρωση του διαλόγου ως προς το Χριστολογικό ζήτημα. Η Δ΄ κοινή συνέλευση στη Γενεύη το 1993, ασχολήθηκε με θέματα εκκλησιολογίας, κανονικής και λειτουργικής παράδοσης. Η συνέλευση κατέληξε σε ένα κοινό κείμενο και ολοκλήρωσε με επιτυχία το θεολογικό διάλογο, που διήρκεσε σαράντα περίπου έτη. Η εφαρμογή της θεολογικής συμφωνίας, οι προτάσεις σε εκκλησιολογικό επίπεδο και κυρίως η άρση των αναθεμάτων ανατίθενται πλέον στην αρμοδιότητα των κατά τόπους Εκκλησιών και των δύο μερών. Η επιτυχία του διαλόγου αποκατέστησε την ενότητα μεταξύ Ορθοδόξων και Ανατολικών. Αν και οι περισσότεροι μονοφυσίτες δεν αποδέχονται την διδασκαλία του Ευτυχίου και την άποψή του ότι η ανθρώπινη φύση του Χριστού απορροφήθηκε από τη θεία φύση του, παρέμεναν ωστόσο αμετακίνητοι στη θεολογική ορολογία του αγίου Κυρίλλου. Εφόσον ο άγιος Κύριλλος δεν είχε χρησιμοποιήσει ποτέ την ορολογία της Χαλκηδόνας, η διατύπωση της *μιας υποστάσεως εν δύο φύσεσιν* ερμηνεύετο ως επάνοδος στο νεστοριανισμό. Στην αντίληψή τους ο ευτυχιανισμός δεν ήταν τόσο σημαντικός όσο ο καθ' υποψίαν νεστοριανισμός. Από το άλλο μέρος, ο Θεοδώρητος Κύρου και οι αυστηροί δυοφυσίτες, πρόβαλλαν αντιρρήσεις στις θέσεις του αγίου Κυρίλλου με σκοπό να ενισχύσουν τους μονοφυσίτες να απορρίψουν τη χριστολογία του Κυρίλλου. Οι άγιοι Πατέρες της Χαλκηδόνας υπήρξαν γνήσια κυριλλιστές, μολονότι η ορολογία τους υπήρξε πιο διευρυμένη από εκείνη του αγίου Κυρίλλου, διότι απέρριπτε ταυτόχρονα και τον νεστοριανισμό και τον μονοφυσιτισμό. Στην Ε΄ Οικουμενική Σύνοδο έγινε αποδεκτή η ορθοδοξία του αγίου Κυρίλλου και καταδικάστηκε έντονα η νεστοριανίζουσα δυοφυσιτική ερμηνεία της Χαλκηδόνας, για να διευκολυνθούν οι μονοφυσίτες να αποδεχτούν την Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο.²⁷

Οι χριστολογικές έριδες του 4^{ου} αιώνα αρχικά εμφανίστηκαν ως ένα πρόβλημα που αφορούσε τη θεολογική ορολογία, στην πορεία όμως πήρε εθνοφυλετικές και πολιτισμικές διαστάσεις και οδήγησε στο σχίσμα και την δημιουργία μιας άλλης τοπικής παράδοσης, η οποία δεν ακολούθησε τη θεολογική παράδοση μετά την Χαλκηδόνα, όπως αυτή εκφράστηκε κυρίως

²⁷ Σ. Γιαγκάζογλου, *Θεολογική και εκκλησιολογική θεώρηση του διαλόγου μεταξύ της Ορθόδοξης Εκκλησίας και των Αρχαίων Ανατολικών Εκκλησιών*», Επιστημονική Επιθεώρηση του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Σπουδές στην Ορθόδοξη Θεολογία», (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2011) 134-135.

από τον Μάξιμο τον Ομολογητή. Από τις πρώτες ανεπίσημες συζητήσεις οι ορθόδοξοι και οι αντιχαλκηδόνιοι έπρεπε να διευκρινίσουν τις θέσεις τους για το Χριστολογικό δόγμα, το οποίο αποτέλεσε και την αιτία του σχίσματος. Η κοινή έκθεση της διάσκεψης του Μπρίστολ επισημαίνει ότι ο όρος *δύο* δεν διαιρεί ή χωρίζει, ενώ ο όρος *μία* δεν συγγέει ούτε συγχωνεύει. Το *ασυγχύτως και αχωρίστως* που συνδέεται με τον όρο *δύο* και το *ατρέπτως* και *ασυγχύτως* με τον όρο *μία* πρέπει να τονίζονται ειδικά, για να μπορεί να κατανοεί ο ένας τον άλλο. Έτσι, στην κοινή δήλωση της Β΄ κοινής συνέλευσης του 1989 και της Γ΄ κοινής συνέλευσης του 1990, διευκρινίστηκε ότι η έννοια *μία υπόσταση* στον Όρο της Χαλκηδόνας σύμφωνα με την χριστολογική ορολογία των αντιχαλκηδονίων αντιστοιχεί με τον όρο *μία φύσις*, όπως τον χρησιμοποίησε ο άγιος Κύριλλος στην διατύπωση *μία φύσις του λόγου σεσαρκωμένη*. Η αμφιλεγόμενη αυτή φράση του αγίου Κυρίλλου προκάλεσε διαφορετικές απόψεις τόσο στο παρελθόν όσο και στη σύγχρονη θεολογία, επειδή μπορεί να διαβαστεί είτε ορθόδοξα είτε μονοφυσικά. Όταν οι ορθόδοξοι μιλούν για δύο φύσεις στον Χριστό, ούτε διαιρούν ούτε χωρίζουν τις δύο φύσεις. Αντίστοιχα, όταν οι αντιχαλκηδόνιοι αναφέρουν μία φύση ούτε συναιρούν ούτε συγγέουν τις δύο φύσεις σε μία. Επειδή και οι δύο πλευρές αποδέχονται ως κοινή παράδοση τα τέσσερα επιρρήματα για την υποστατική ένωση και σχέση με την θεότητα και την ανθρωπότητα του Χριστού, οι ορθόδοξοι μιλούν κατ' αυτόν τον τρόπο για δύο φύσεις, ενώ οι ανατολικοί για μία θεανθρώπινη φύση στον Χριστό. Ο Χριστός ως αληθινός Θεός και αληθινός άνθρωπος έχει ως υπόσταση την αΐδια υπόσταση του Λόγου, η οποία συμπεριλαμβάνει *αχωρίστως και ασυγχύτως* την κτιστή και την άκτιστη φύση. Ο Λόγος είναι αϊδίως ομοούσιος με τον Πατέρα και το Άγιο Πνεύμα και μετά την ενανθρώπησή του.²⁸

Το μοναδικό θεανθρώπινο Πρόσωπο του Χριστού δεν είναι σύνθετο καθαυτό. Λέγεται σύνθετο λόγω της υποστατικής ένωσης των δύο φύσεων, που ενώνονται για να δημιουργήσουν μια σύνθετη ενότητα, από κοινού με όλες τις ιδιότητες και λειτουργίες της ανθρώπινης κτιστής φύσης. Ο διάλογος και η συμφωνία δεν αφορούσε μόνο τη διευκρίνιση του χριστολογικού δόγματος της Χαλκηδόνας και την καταδίκη του νεστοριανισμού και του ευτυχανισμού, αλλά και την θεολογία της ΣΤ΄ Οικουμενικής Συνόδου για τις δύο θελήσεις και ενέργειες του Χριστού, καθώς και την διδασκαλία της Ζ΄ Οικουμενικής Συνόδου για την θεολογία και την προσκύνηση των ιερών εικόνων. Και οι δύο εκκλησίες αποδέχονται την χριστολογική ορολογία

²⁸ Σ. Γιαγκάζογλου, *Θεολογική και εκκλησιολογική θεώρηση του διαλόγου μεταξύ της Ορθόδοξης Εκκλησίας και των Αρχαίων Ανατολικών Εκκλησιών*», Επιστημονική Επιθεώρηση του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Σπουδές στην Ορθόδοξη Θεολογία», (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2011) 136-137.

που χρησιμοποιεί η άλλη πλευρά είτε αυτή είναι η δυοφυσιτική της Χαλκηδόνας είτε η Κυρίλλιος ορολογία με βάση την διατύπωση *μία φύσις του Θεού Λόγου σεσαρκωμένη*. Ο όρος *υπόσταση* στην πατερική θεολογία χρησιμοποιείται για να εκφράσει το πρόσωπο τόσο ως διακεκριμένο όσο και ως ενωμένο με την φύση. Ωστόσο, ο θέλων και ενεργών, το υποκείμενο των δύο θελήσεων και ενεργειών είναι πάντοτε ο σαρκωθείς Λόγος, η μία Υπόστασις του Λόγου σεσαρκωμένη. Είναι σημαντικό ότι η αυθεντική ορθόδοξη χριστολογική πίστη διατηρήθηκε και στις δύο παραδόσεις, αν και εκφράστηκε με διαφορετική θεολογική ορολογία, χωρίς να διακοπεί η συνέχεια της αποστολικής παράδοσης και στις δύο εκκλησίες. Για τους αντιχαλκηδόνιους στη μία σεσαρκωμένη φύση του Λόγου οι δύο φύσεις συνέχισαν να υφίστανται. Αυτό ακριβώς εκφράζει και η κυρίλλεια έκφραση του Βασιλείου Σελευκείας «ένα... εν δύο φύσεσι γνωριζόμενον», η οποία και περιελήφθη τελικά στον Όρο της Χαλκηδόνας, αντικαθιστώντας το «εκ δύο φύσεων» του αρχικού Όρου «ένα και τον αυτόν Χριστόν υιόν κύριον μονογενή, εν δύο φύσεσιν ασυγχύτως ατρέπτως αδιαιρέτως αχωρίστως γνωριζόμενον...». Η σύγχρονη θεολογική έρευνα απέδειξε ότι ο Όρος της Χαλκηδόνας δεν είναι καθόλου νεστοριανικός, όπως με καχυποψία αντιλαμβάνονταν οι αντιχαλκηδόνιοι, αλλά κατ' εξοχήν κυρίλλιος και ότι η βάση του δεν είναι μόνο ο Τόμος του Λέοντος, αλλά η Χριστολογία του αγίου Κυρίλλου Αλεξανδρείας. Η διαπίστωση αυτή, εκτός από την ιστορική και δογματική σημασία της, έχει ιδιαίτερη σημασία για τις δύο εκκλησίες, διότι τους δίνει τη δυνατότητα για συνέχιση του θεολογικού διαλόγου.²⁹

Εκτός από το χριστολογικό ζήτημα ο θεολογικός διάλογος μεταξύ των δύο εκκλησιών ασχολήθηκε με θέματα εκκλησιαστικής κοινωνίας και ενότητας και με το θέμα σχετικά με την ονομασία των δύο διαλεγόμενων εκκλησιών. Οι αντιχαλκηδόνιοι επέμεναν στην Β' κοινή συνέλευση να προσδιορίζονται ως ορθόδοξοι. Η επιστημονική λύση και όχι η εκκλησιαστική που έγινε αποδεκτή και από τα δύο μέρη ήταν να ονομάζονται «Αρχαίες Ανατολικές Ορθόδοξες Εκκλησίες». Στη κοινή δήλωση της Γ' συνέλευσης του 1990, δηλώνεται ότι οι δύο εκκλησιαστικές οικογένειες αποδέχονται τις τρεις πρώτες οικουμενικές συνόδους. Οι ορθόδοξοι θεωρούν ότι οι επόμενες τέσσερις οικουμενικές σύνοδοι αποτελούν επέκταση και διευκρίνιση της διδασκαλίας των τριών πρώτων οικουμενικών συνόδων και ερμηνεύονται από τους ορθοδόξους σύμφωνα με τα θεολογικά κείμενα της συμφωνίας με τους ανατολικούς. Από

²⁹Σ. Γιαγκάζογλου, *Θεολογική και εκκλησιολογική θεώρηση του διαλόγου μεταξύ της Ορθόδοξης Εκκλησίας και των Αρχαίων Ανατολικών Εκκλησιών*, Επιστημονική Επιθεώρηση του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Σπουδές στην Ορθόδοξη Θεολογία», (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2011) 137-139.

την πλευρά τους οι ανατολικοί αποδέχονται ως ορθόδοξη την δογματική διδασκαλία των τεσσάρων Οικουμενικών Συνόδων, χωρίς ακόμη να αποδέχονται την οικουμενικότητά τους. Οι ανατολικοί αναγνωρίζουν ότι οι αποφάσεις της Χαλκηδόνας, όπως η καταδίκη του Ευτυχή, ήταν αναγκαίες για την σταθερότητα της ορθόδοξης πίστης. Σύμφωνα με τις θέσεις τους η Σύνοδος της Χαλκηδόνας δεν μπορεί να αποτελεί την μοναδική αιτία διαίρεσης, διότι το σχίσμα οφείλεται σε ιστορικά, πολιτικά και πολιτισμικά αίτια και όχι μόνο σε θεολογικά. Ο Άγιος Ιωάννης Δαμασκηνός αναφέρει ότι η απόσχισή τους έγινε με πρόφαση τις αποφάσεις της Συνόδου της Χαλκηδόνας. Και οι δύο εκκλησίες αντιλαμβάνονται ότι η ενότητα και η κοινωνία μεταξύ τους είναι η συνεχής πίστη στην αποστολική παράδοση, η ευχαριστιακή κοινωνία και η κανονική ενότητα των κατά τόπους Εκκλησιών. Όπως αναφέρει η κοινή δήλωση της Γ' συνέλευσης του 1990 είναι αναγκαία η άρση των αναθεμάτων και των καταδικών για τα πρόσωπα και τις συνόδους στις περιπτώσεις εκείνες όπου δεν υφίσταται θέμα αιρετικής διδασκαλίας, αλλά απόσχισης. Ακόμη και το ζήτημα της δικαιοδοσίας μπορεί να διευθετηθεί, μέχρι να αποκατασταθεί τελείως η κανονική εκκλησιολογική κατάσταση. Τα κοινά στοιχεία της πίστης, της πνευματικότητας και της λειτουργικής ζωής είναι ικανά για την συνύπαρξη των δύο εκκλησιών μετά από δεκαπέντε αιώνες απόσχισης. Οι αμοιβαίες επαφές είναι απαραίτητες για να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της σύγχρονης εποχής και για να επιλύσουν όχι μόνο θεολογικές και εκκλησιαστικές διαφορές, αλλά και τα σημερινά προβλήματα της ανθρωπότητας.³⁰

Στο τέλος της Β' κοινής συνέλευσης του 1989 ο πατριάρχης των κοπτών Σενούντα III πρότεινε να υπογραφεί χριστολογική συμφωνία από τους αρχηγούς των Αυτοκεφάλων Εκκλησιών, ώστε να επέλθει η ενότητα. Η Ορθόδοξη Εκκλησία θεώρησε ότι δεν είναι ο κατάλληλος καιρός για μια τέτοια εξέλιξη και στους διαλόγους μεταξύ των δύο μερών ακολουθεί μια ενιαία γραμμή και καθορισμένη διαδικασία. Η προοπτική της ένωσης μεταξύ των δύο εκκλησιών θα πρέπει να τεθεί στην μελλοντική Αγία και Μεγάλη Σύνοδο της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Η ορθόδοξη εκκλησία τονίζει ότι η πορεία προς την ενότητα για να έχει καλά αποτελέσματα, χρειάζεται κατάλληλη εκκλησιαστική προετοιμασία με υπομονή, σύνεση, ευθύνη και συναίνεση. Η Γ' Πανορθόδοξη Προσυνοδική Διάσκεψη της Ρόδου 1964 διατύπωσε τις άριστες προοπτικές του διαλόγου. Και η Ε' Πανορθόδοξη Προσυνοδική

³⁰Σ. Γιαγκάζογλου, *Θεολογική και εκκλησιολογική θεώρηση του διαλόγου μεταξύ της Ορθόδοξης Εκκλησίας και των Αρχαίων Ανατολικών Εκκλησιών*», Επιστημονική Επιθεώρηση του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Σπουδές στην Ορθόδοξη Θεολογία», (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2011) 140-141.

Διάσκεψη στη Γενεύη το 1968 αναφέρει την κατάλληλη οργάνωση και μεθοδολογία για τον επίσημο διάλογο. Με συνοδικές αποφάσεις τα ορθόδοξα Πατριαρχεία Κωνσταντινουπόλεως, Αλεξανδρείας, Αντιοχείας και Ρουμανίας ενέκριναν τη δογματική συμφωνία, καθώς και η κοπτική, η συροϊακωβιτική και η συροϊνδική Εκκλησία του Μαλαμπάρ από την πλευρά των ανατολικών. Το 1991 ο Πατριάρχης Αντιοχείας Ιγνάτιος Δ΄ με εγκύκλιό του πρότεινε κοινές λατρευτικές τελετές, εκτός της Θείας Ευχαριστίας με την συροϊακωβιτική Εκκλησία. Το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας το 2001 αναγνώρισε την εγκυρότητα του γάμου ως αποτέλεσμα των συμφωνιών στην Αίγυπτο το 1989 και στη Γενεύη το 1990. Τα αποτελέσματα του θεολογικού διαλόγου δεν φαίνεται να έχουν υπεύθυνα γνωστοποιηθεί προς το εκκλησιαστικό πλήρωμα. Ορισμένοι αντιχαλκηδόνιοι εκφράζουν ακόμη και σήμερα επιφυλάξεις ως προς την αποδοχή του Τόμου του Λέοντος, ο οποίος κατά την εκτίμησή τους συνεχίζει να σημαίνει αθέτηση της κυρρίλειας Χριστολογίας από την Σύνοδο της Χαλκηδόνας και ζητούν την άμεση αποκατάσταση του Διοσκόρου. Οι Ορθόδοξοι θεωρούν ότι το ζήτημα αυτό είναι εκκλησιολογικό θέμα.

Οι Πατέρες αποκαλούν μονοφυσίτες όλους τους αρνητές της Χαλκηδόνας. Ωστόσο, οι οπαδοί του Ευτυχί δεν ήταν ίδιοι με τους οπαδούς του Διοσκόρου ή του Σεβήρου, όταν μάλιστα οι τελευταίοι εκ των υστέρων είχαν αναθεματίσει τον Ευτυχί και το ίδιο πράττουν στον σύγχρονο διάλογο με τους Ορθοδόξους. Για να υπάρξει ενότητα με τους ορθοδόξους, οι ανατολικοί πρέπει να αποβάλλουν αιρετικά στοιχεία από την πίστη τους. Η άρνηση της αριθμησης των δύο φύσεων στον Χριστό εμπεριέχει στοιχεία της αίρεσης του δοκητισμού. Η θέση ότι οι φύσεις διακρίνονται τη θεωρία μόνη, η οποία περιλαμβάνεται και στην Α΄ και στην Β΄ κοινή δήλωση, παραμένει ιδιορρυθμία της Χριστολογίας των ανατολικών, την οποία οι ορθόδοξοι αποδέχονται σύμφωνα με την κυρίλλεια σημασία της. Η αποδοχή των τεσσάρων Οικουμενικών Συνόδων και η άρση των αναθεμάτων δεν έχει διευθετηθεί. Η αναγνώριση από τις Αρχαίες Ανατολικές Εκκλησίες των Οικουμενικών Συνόδων μετά την Χαλκηδόνα, στις οποίες δεν συμμετείχαν αποτελεί ένα βήμα προς την ενότητα. Η εμμονή των προ-χαλκηδονίων στην αρχαιότητα των τριών πρώτων συνόδων δεν σημαίνει ότι οι επόμενες οικουμενικές σύνοδοι διατύπωσαν ένα διαφορετικό δόγμα και οι αποφάσεις τους ισχύουν για ένα μόνο τμήμα της Εκκλησίας. Η δήλωση τους ότι δεν αποδέχονται την Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο, αλλά δεν αρνούνται την ορθοδοξία εκείνων που την αποδέχονται δεν οδηγεί σε εκκλησιαστική ενότητα.³¹

³¹ Σ. Γιαγκάζογλου, *Θεολογική και εκκλησιολογική θεώρηση του διαλόγου μεταξύ της Ορθόδοξης Εκκλησίας και των Αρχαίων Ανατολικών Εκκλησιών*», Επιστημονική Επιθεώρηση του

2.3 ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Διασώθηκαν πολλά κείμενα αναφορικά με την Σύνοδο της Χαλκηδόνας. Πρόκειται κατά σειρά χρονολογική για επιστολές ή διατάγματα αυτοκρατόρων πριν από την σύνοδο, για κυρίως πρακτικά που καταγράφουν την διαδικασία των εργασιών της συνόδου, συζητήσεων, αποφάσεων, προσφωνήσεων και ονόματα συνοδικών. Για κανόνες και για επιστολές ή διατάγματα που εκδόθηκαν μετά την σύνοδο. Σώθηκαν στο μεγαλύτερο μέρος τους από δύο ελληνικούς κώδικες και σε τρεις λατινικές συλλογές, που διαφέρουν μεταξύ τους σε αριθμό κειμένων και στην ποιότητα της μετάφρασης.

Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Σπουδές στην Ορθόδοξη Θεολογία», (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2011) 149-150.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΧΡΙΣΤΟΛΟΓΙΑΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟΝ ΟΡΟ ΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ (ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΑΝΑΛΗΨΗ)

3. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Δ΄ Οικουμενική Σύνοδος διαφύλαξε το πρόσωπο του Χριστού. Οι άγιοι Πατέρες της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου κήρυξαν πως στο πρόσωπο του Χριστού ενώθηκαν και οι δύο φύσεις, και η θεϊκή και η ανθρώπινη, ομοούσιος κάθε φύση προς το Θεό και τον άνθρωπο «*ασυγχύτως, απρέπτως, αδιαιρέτως, αχωρίστως*» σε μία υπόσταση, όπως αναφέρει ο Όρος Πίστεως της Συνόδου. Ο Χριστός είναι τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος. Με αυτή την ομολογία πίστεως ο Χριστός είναι ο πραγματικός Σωτήρας και Θεός μας. Χωρίς να αλλοιώνεται κάποια από τις δύο φύσεις ή να διαιρείται το ένα πρόσωπο του Θεανθρώπου Ιησού. Το έργο της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου είναι ιδιαιτέρως σημαντικό και η σύνοδος αυτή ονομάστηκε «πρότυπο Συνόδου».

3.1 Η ΣΧΕΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ *ΑΔΙΑΙΡΕΤΩΣ* ΚΑΙ *ΑΣΥΓΧΥΤΩΣ* ΤΗΣ Δ΄ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Η Χριστολογία της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου για το πρόσωπο του Χριστού επικεντρώνεται στο πρόβλημα του κτιστού και την υπέρβαση του θανάτου. Η Σύνοδος χρησιμοποιεί δύο επιρρήματα το *αδιαιρέτως* και το *ασυγχύτως*. Δηλαδή, στο πρόσωπο του Χριστού το κτιστό και το άκτιστο ενώθηκαν *αδιαιρέτως*, με τρόπο που δεν χωράει καμία διαίρεση, αλλά και *ασυγχύτως*, δηλαδή χωρίς να χάσουν την ετερότητα και την ταυτότητά τους. Ένας μεγάλος θεολόγος του 20^{ου} αιώνα ο Μητροπολίτης Περγάμου Ιωάννης Ζηζιούλας δίνει τη θεολογική ερμηνεία των δύο επιρρημάτων *αδιαιρέτως* και *ασυγχύτως*, για το πρόσωπο του Χριστού, της Συνόδου της Χαλκηδόνας και τι σημαίνουν για την ύπαρξη του ανθρώπου το κτιστό και το άκτιστο και γιατί πρέπει να είναι ενωμένα σύμφωνα με το *αδιαιρέτως* και *ασυγχύτως*.

Το πρώτο από τα επιρρήματα το *αδιαιρέτως* σημαίνει ότι ανάμεσα στον κτιστό άνθρωπο και τον άκτιστο Θεό δεν πρέπει να υπάρχει καμία απόσταση και κανένας χωρισμός. Ο χώρος και ο χρόνος ενεργούν στην κτιστή φύση του ανθρώπου και συγχρόνως ενώνουν και χωρίζουν, ένας χωρισμός που φτάνει στον θάνατο. Όλα τα κτιστά όντα και ο άνθρωπος υπόκεινται στο

θάνατο. Όσο ο κτιστός άνθρωπος προσπαθεί να αυτονομηθεί και να απομακρυνθεί από τον Θεό απειλείται από τον θάνατο, αφού ο θάνατος είναι στοιχείο του δημιουργημένου και κτιστού από τον Θεό ανθρώπου και αιτία χωρισμού των ανθρώπων. Ο κτιστός άνθρωπος για να ζήσει πρέπει να υπερβαίνει τον εαυτό του και να βρίσκεται σε διαρκή σχέση και επικοινωνία με τον άκτιστο Θεό. Το συναίσθημα της αγάπης μπορεί να λύσει το πρόβλημα της κτιστότητας του ανθρώπου, να είναι το αίτιο ώστε οι άνθρωποι να εξέλθουν από τον εαυτό τους και να υπερβούν την κτιστότητα και το θάνατο. Μόνο η αγάπη και η αδιαίρετη ένωση του ανθρώπου με τον Θεό μπορεί να φέρει την αθανασία. Ο Χριστός ενσαρκώνει αυτήν την ελεύθερη ένωση κτιστού και ακτίστου ως τρόπο υπέρβασης του θανάτου. Αν η σχέση του ανθρώπου με τον Θεό δεν είναι αδιαίρετη, δεν υπερβαίνεται ο θάνατος. Αν υπάρχει διάστημα που χωρίζει τον Θεό και τον άνθρωπο επιφέρει το θάνατο. Αδιαιρέτως σημαίνει την υπέρβαση του θανάτου που προέρχεται από την ένωση κτιστού και ακτίστου.

Το *ασυγχύτως* σημαίνει ότι η τέλεια αυτή ένωση, με προϋπόθεση την ύπαρξη ως δώρο ελευθερίας, διατηρεί τη διαλεκτική σχέση κτιστού και ακτίστου. Ο Θεός με τον κτιστό κόσμο ενώνονται αδιάσπαστα, η ένωση του Θεού και του ανθρώπου δεν είναι προϊόν ανάγκης, αλλά ελευθερίας. Η Χριστολογία δεν καταργεί αυτή τη διαλεκτική σχέση. Το *αδιαιρέτως* δεν σημαίνει άρση της διαλεκτικής, δηλαδή της ελευθερίας. Το *ασυγχύτως* διατηρεί τη διαλεκτική μεταξύ κτιστού και ακτίστου, δηλαδή την ελευθερία, ενώ το *αδιαιρέτως* εξασφαλίζει την αγάπη, που και τα δύο είναι βασικά στοιχεία της ύπαρξης. Η ένωση του ανθρώπου με τον Θεό χωρίς αγάπη δεν οδηγεί στην αθανασία. Και χωρίς ελευθερία, δηλαδή διατήρηση της διαφορετικότητας του κτιστού ανθρώπου και του άκτιστου Θεού, πάλι η αθανασία είναι αδύνατη. Ο Χριστός ένωσε το κτιστό και το άκτιστο και νίκησε το θάνατο όχι αναγκαστικά, αλλά με την ελευθερία και την αγάπη. Στην ένωση του κτιστού και του ακτίστου βρίσκεται η σωτηρία των ανθρώπων. Ο Χριστός έσωσε τον κόσμο όχι γιατί θυσιάστηκε στο Σταυρό, αλλά γιατί αναστήθηκε εκ νεκρών. Η Ανάσταση είναι το κέντρο της Ορθοδοξίας γιατί το πρόβλημα του κτιστού ανθρώπου δεν είναι ηθικό, αλλά οντολογικό και υπαρξιακό. Ενώθηκε το κτιστό με το άκτιστο, που λόγω της αγάπης υπερβαίνουν τα όρια τους και ενώνονται και διαλέγονται ελεύθερα, χωρίς να χάνουν την διαφορετικότητά τους. Η Χριστολογία για να έχει υπαρξιακή σημασία πρέπει να βιώνεται μέσα στην Εκκλησία. Ο άκτιστος Θεός και ο κτιστός άνθρωπος μέσα στην Εκκλησία ενώνονται με αγάπη και ελευθερία, όχι αναγκαστικά, έρχονται κοντά ο ένας στον άλλο, χωρίς να καταργείται η ετερότητά τους. Η Θεία Ευχαριστία είναι το αποκορύφωμα της ένωσης του Θεού με τον άνθρωπο. Πρόκειται για ένα διαρκές θαύμα και ένα δώρο του Χριστού στον άνθρωπο, ο πιστός δέχεται μέσα του τον Χριστό και θεοποιείται.

Η Εκκλησία με το Βάπτισμα και τη Θεία Ευχαριστία μας δίνει τη δυνατότητα για τη δημιουργία μιας νέας ταυτότητας που πηγάζει από την αγάπη και την ελευθερία και όχι από αναγκαστικές ανθρώπινες σχέσεις. Κάθε χριστιανός στην Εκκλησία χωρίς να χάνει την ταυτότητά του επικοινωνεί με τα άλλα μέλη της Εκκλησίας με σχέση ελευθερίας και αγάπης. Μόνο μέσα στην Εκκλησία γίνεται πραγματικότητα το υπαρξιακό νόημα της Χριστολογίας, έξω από την Εκκλησία η αγάπη και η ελευθερία διχάζονται και αλληλοαναιρούνται. Ελευθερία χωρίς αγάπη και αγάπη χωρίς ελευθερία οδηγούν στο θάνατο. Για να αποφευχθεί ο θάνατος του κτιστού χρειάζεται μια νέα ύπαρξη. Η υπόσταση του Χριστού είναι ο άκτιστος και ο προ αιώνων Θεός, ο Υιός του Θεού, ο δημιουργός του σύμπαντος μαζί με τον Πατέρα, και όχι μια ανθρώπινη κτιστή υπόσταση. Αν ο Χριστός ήταν κτιστή ύπαρξη τότε ο θάνατος θα ήταν αναπόφευκτος και γι' αυτόν, όπως είναι για κάθε κτιστό άνθρωπο. Μόνο με μια νέα υπόσταση και ως ιδιαίτερα πρόσωπα και με αγάπη και ελευθερία ενωμένοι με τον άκτιστο Θεό τότε θα λυτρωθούν οι άνθρωποι από το θάνατο. Για να ζήσει ο κτιστός άνθρωπος, πρέπει η αγάπη και η ελευθερία, το *αδιαίρετως* και το *ασυγχύτως* να ταυτιστούν μέσα στην Εκκλησία, όπου η αγάπη πηγάζει από την ελευθερία και η ελευθερία εκφράζεται ως αγάπη.³²

Το *αδιαίρετως* αναδεικνύει την ανάγκη να μην υπάρξει μεταξύ κτιστού και ακτίστου κανενός είδους απόσταση ή χωρισμός. Δηλώνεται η ένωση του κτιστού και του ακτίστου στο πρόσωπο του Χριστού, χωρίς καμία απολύτως διαίρεση, καμία απόσταση και κανέναν χωρισμό. Η πραγμάτωση αυτού του *αδιαίρετου* εξασφαλίζει την αγάπη και συντελεί αποφασιστικά στην υπέρβαση του θανάτου: Όσο το κτιστό δεν βρίσκεται σε κοινωνία με το άκτιστο, υπόκειται στην επίδραση του θανάτου. Το *ασυγχύτως* σημειώνει τη σημασία της διαφύλαξης της διαλεκτικής σχέσης κτιστού και ακτίστου, με άλλα λόγια της ελευθερίας και των δύο πόλων, καθώς σε διαφορετική περίπτωση η σχέση θα μεταβληθεί σε μια καταναγκαστική και ανελεύθερη κοινωνία, και η ύπαρξη δεν θα αποτελεί σε καμία περίπτωση δώρο ελευθερίας. Οι δύο αυτοί όροι πραγματώνονται στο πρόσωπο του Ιησού Χριστού, ο οποίος προσφέρει τη σωτηρία στο κτιστό, και την υπέρβαση του θανάτου με την Ανάστασή του, όπου η κοινωνία και η ετερότητα συμπίπτουν.³³

³² Ι. Ζηζιούλα, «Χριστολογία και Ύπαρξη. Η διαλεκτική κτιστού – ακτίστου και το δόγμα της Χαλκηδόνας», *Σύναξη*, 2 (1982) 11-16.

³³ Ν. Ασπρούλη, *Δημιουργία, Ιστορία, Έσχατα στη σύγχρονη Ορθόδοξη θεολογική ερμηνευτική: Από τον Γεώργιο Φλωρόφσκυ στον Ιωάννη Ζηζιούλα*, Διδακτορική Διατριβή, ΕΑΠ, Πάτρα 2016, 396-398.

Ο Χριστός είναι αγάπη, δεν έχει απλώς αγάπη για τους ανθρώπους. Με την είσοδο Του στον κόσμο απέναντι στο μίσος που κυριαρχούσε στις ανθρώπινες σχέσεις διακήρυξε την αγάπη προς τον Θεό και τον συνάνθρωπο. Ζήτησε από τον άνθρωπο να βγει τελείως από το εγώ του, να υπερβεί τον εαυτό του και να ενωθεί μαζί Του. Σύμφωνα με το *αγαπάτε αλλήλους* η αγάπη προς τον Θεό, χωρίς αγάπη προς τον συνάνθρωπο είναι μια ψεύτικη αγάπη. Η αγάπη προς τον πλησίον βασίζεται στο ότι ο Θεός είναι Πατέρας όλων των ανθρώπων και επομένως οι άνθρωποι είναι αδέρφια μεταξύ τους και πρέπει να τους συνδέει αδελφική αγάπη. Η αγάπη είναι μια από τις μεγαλύτερες αξίες της διδασκαλίας του Χριστού. Ο Θεός είναι αγάπη, είναι η ίδια η ουσία του Θεού και όχι μια απλή ιδιότητα. Ο Θεός ενώνεται με τον άνθρωπο μέσω της αγάπης, και όχι αναγκαστικά. Ο Θεός αγαπάει όλη την κτίση που δημιούργησε και όλα τα δημιουργήματά του χωρίς διάκριση. Ο ενσαρκωμένος Χριστός θυσιάστηκε από αγάπη για τη σωτηρία των ανθρώπων. Ο άνθρωπος πρέπει να δείχνει την αγάπη του ακόμα και στους εχθρούς του και όχι μόνο σε εκείνους που τρέφουν τα ίδια αισθήματα με αυτόν. Η αγάπη αντλεί τη δύναμή της από τον ίδιο τον Θεό, που είναι η πηγή της αγάπης. Να προσφέρεται με βάση την ισότητα των ανθρώπων, εξίσου το ίδιο σε σημαντικούς και ασήμαντους. Η εκδήλωση της αληθινής ανθρώπινης αγάπης αμβλύνει τις αντιπαραθέσεις μεταξύ των ανθρώπων, αποτελεί προϋπόθεση για ειρηνική συμβίωση μεταξύ τους, επιλύει με νηφαλιότητα τα ανθρώπινα προβλήματα, χωρίς εντάσεις και διαπληκτισμούς, δεν αδικεί και δεν εκμεταλλεύεται τους ανθρώπους, σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα.³⁴

Ο Χριστός αποκάλυψε στους ανθρώπους τον Θεό Πατέρα και τους έδωσε τη δυνατότητα να επιστρέψουν σε Αυτόν μετά το προπατορικό αμάρτημα και να ενωθούν μαζί του. Ο άνθρωπος δεν μπορούσε να ελευθερωθεί μόνος του από τα δεσμά της αμαρτίας και του θανάτου, χρειάστηκε να μεσολαβήσει ο Χριστός με την Ενανθρώπησή του και τη Σταύρωσή του για να τον απελευθερώσει και να τον οδηγήσει σε μια νέα ζωή. Ο άνθρωπος δεν σώζεται μόνος του, τη σωτηρία την προσφέρει ο Θεός και ο άνθρωπος την δέχεται. Με αγάπη και ελευθερία ο Χριστός έγινε άνθρωπος για να σώσει τον άνθρωπο από την αμαρτία και το θάνατο. Στο πρόσωπο του Χριστού ενώθηκε η θεία και η ανθρώπινη φύση με ελευθερία και αγάπη. Ο άνθρωπος δημιουργήθηκε από τον Θεό, οφείλει την ύπαρξή του σε Αυτόν, από ελευθερία και

³⁴ Χ. Τερέζη, *Η Ορθοδοξία ως Πολιτισμικό Επίτευγμα και τα Προβλήματα του Σύγχρονου Ανθρώπου, Η Ορθοδοξία απέναντι στα Θέματα της Εποχής μας*, (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2002) 40.

αγάπη και για να συμμετέχει στην μακαριότητα δίπλα του. Δημιούργησε τον άνθρωπο με λογική και του έδωσε το δικαίωμα ακόμα και να τον αρνείται. Ο άνθρωπος μπορεί να υπάρχει όταν είναι ενωμένος με τον Χριστό. Θέλει ο άνθρωπος να πηγαίνει κοντά του ελεύθερα και από αγάπη όχι αναγκαστικά και από φόβο. Μας έδωσε την ελευθερία για να επιλέξουμε πως θέλουμε να ζήσουμε. Μόνοι μας και με την ψευδαίσθηση ότι είμαστε αυτοδύναμοι ή κοντά του κάτω από την προστασία του. Ο Χριστός ζητάει να είμαστε δίπλα του με ταπείνωση και υπακοή, γιατί και Εκείνος ήταν ταπεινός και υπάκουος στο Θεό Πατέρα, μια υπακοή που έφτασε στη Σταύρωση και το θάνατό του. Ο Χριστός δεν εκφράζει την παντοδυναμία του στον αδύναμο άνθρωπο ως ένας δυνάστης, αλλά τον πλησιάζει με πραότητα και ταπεινότητα. Εξαιτίας του δώρου της ελευθερίας οι άνθρωποι έχουν και την ευθύνη για τον τρόπο που θα τη διαχειριστούν, στο σύντομο ανθρώπινο βίο. Η ελευθερία θα οδηγεί στον πόνο και τη δυστυχία ή στην αγάπη και την ευτυχία. Οι άνθρωποι ως πρόσωπα είναι η εικόνα του Θεού που υπάρχει μέσα μας, έτσι έχουμε δημιουργηθεί από τον Ίδιο. Για να υπάρχει κοινωνία μεταξύ των ανθρώπων, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η αγάπη και η ελευθερία. Γιατί ο Θεός είναι και ελευθερία και αγάπη, τις ιδιότητες αυτές τις μετέδωσε στα δημιουργήματά του.

Μέσα στην Εκκλησία οι άνθρωποι δεν είναι μια ανώνυμη μάζα, αλλά ένα σύνολο πιστών με ταυτότητα και πρόσωπο που κοινωνούν μεταξύ τους ελεύθερα και αγαπητικά. Ο Χριστός λόγω της άπειρης αγάπης του για τον άνθρωπο ανέχεται την αμαρτία του, τις κακές σκέψεις και πράξεις του, δεν τον εκδικείται και δεν τον τιμωρεί, γιατί δεν είναι ένας εκδικητικός και τιμωρός Θεός, αλλά περιμένει την μετάνοια του ανθρώπου και τότε θα γυρίσει κοντά του. Τον πλησιάζει με διάφορους τρόπους για να τον απομακρύνει από την αμαρτία και να επιστρέψει σε Αυτόν. Η ζωή κοντά στον Χριστό οδηγεί στην ελευθερία και την ευτυχία. Η απομάκρυνση από Αυτόν καταλήγει στη φθορά και το θάνατο. Ο Χριστός δεν είναι ο ιδρυτής μιας πολιτικής και κοινωνικής ιδεολογίας που προσφέρει την ελευθερία σύμφωνα με την κοσμική αντίληψη, δηλαδή ο άνθρωπος να μην καταπιέζεται από τυραννικά καθεστώτα, να μην είναι ιδιοκτησία κάποιου άλλου ή να έχει κοινωνική δράση χωρίς περιορισμούς ή συμμετοχή στο πολιτικό γίγνεσθαι. Ο Χριστός διακηρύσσει ότι είμαστε ελεύθεροι να επιλέξουμε την ελευθερία, την αγάπη και την αιωνιότητα δίπλα του ή την αμαρτία, τη φθορά και το θάνατο. Ο Θεός δεν θέλει ο άνθρωπος να σωθεί αναγκαστικά, χωρίς τη δική του ελεύθερη επιλογή. Ούτε ζητάει υποχρεωτικά την ανθρώπινη αγάπη, γιατί μια τέτοια αγάπη δεν εκφράζει την ελευθερία.

Τα τέσσερα επιρρήματα *ασυγχύτως*, *ατρέπτως*, *αδιαιρέτως*, *αχωρίστως* του Όρου περιγράφουν τον τρόπο της ένωσης των δύο φύσεων στο ένα Πρόσωπο του Χριστού. Το *αδιαιρέτως* και *αχωρίστως* έχει σκοπό να αναιρέσει τον νεστοριανισμό, ο οποίος θεωρούσε πως η ύπαρξη των δύο φύσεων στον Χριστό σήμαινε και την ύπαρξη δύο ξεχωριστών προσώπων, ενωμένων μεταξύ τους ηθικά και εξωτερικά και όχι οντολογικά. Ο Νεστόριος πίστευε ότι ο Χριστός υπήρξε ένας άνθρωπος ενωμένος εξωτερικά και ηθικά ως πρόσωπο με το θείο Πρόσωπο του Λόγου, που σημαίνει ότι ο Χριστός δεν υπήρξε πραγματικά ένα ενιαίο ον, το οποίο ήταν πραγματικά ο Θεός Λόγος και επομένως η ανθρώπινη φύση δεν θεώθηκε πράγματι, οντολογικά σε Αυτόν.

Επίσης, ο Όρος ήθελε να ανατρέψει με το *ασυγχύτως* και *ατρέπτως* τον μονοφυσιτισμό, που πίστευε ότι μετά την ένωση των δύο φύσεων του Χριστού η θεία φύση απορρόφησε την ανθρώπινη. Σύμφωνα με την αίρεση η υπόσταση και η φύση του Χριστού ταυτίζονται. Μετά την ένωση των δύο φύσεων, υπάρχει μια υπόσταση ή φύση στον Χριστό, οι διαφορές των ετερούσιων συστατικών αυτής της νέας φύσης, που είναι ο Χριστός, δεν είναι διαφορές φύσεων, αλλά για διαφορές ποιοτήτων μέσα σε μία και την αυτή φύση. Δεν πρόκειται μετά την ένωση για δύο πραγματικές και απόλυτα αυτοτελείς φύσεις, αλλά για μια νέα σύνθετη φύση, που αποτελείται από τα ιδιώματα και των δύο πρώτων φύσεων, της θείας και της ανθρώπινης. Γίνεται λόγος για μείξη φύσεων και όχι για ένωση δύο αυτοτελών φύσεων.³⁵

Οι άγιοι Πατέρες ομολογούν ότι ο Χριστός είναι ο ένας και ο μοναδικός Υιός του Θεού. Τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος με λογική ψυχή και σώμα. Έχει ίδια ουσία με τον Πατέρα σύμφωνα με την Θεότητα και ίδια ουσία με τους ανθρώπους κατά την ανθρώπινη φύση του. Διαφέρει όμως από τους ανθρώπους ως προς την αμαρτία, γιατί είναι αναμάρτητος. Φανερώθηκε με δύο φύσεις την Θεία και την ανθρώπινη. Η πρόσληψη της ανθρώπινης φύσης έγινε από την υπόσταση του Λόγου. Οι δύο φύσεις, η θεία και η ανθρώπινη δεν ενώθηκαν απ' ευθείας μεταξύ τους σε μια σύνθετη φύση, οπότε θα είχαμε σύγχυση, ανάμιξη και φυρμό των δύο φύσεων, αλλά ενώθηκαν στην υπόσταση του Θεού Λόγου *ασυγχύτως* και *αφύρτως*. Γι' αυτό λέμε μια σύνθετη υπόσταση του Λόγου που αποτελείται από δύο φύσεις και δεν επιτρέπεται να λέμε μια σύνθετη φύση. Η σάρκα δεν είχε δική της υπόσταση, αλλά η υπόσταση του Χριστού έγινε υπόσταση και της σάρκας και έγινε σύνθετη υπόσταση, από τη θεότητα που

³⁵ π. Ν. Λουδοβίκου, *Πίστη και Βίωμα της Ορθοδοξίας, Δόγμα, Πνευματικότητα και Ήθος της Ορθοδοξίας*, (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2002) 56-57.

πάντα είχε και από τη σάρκα που προσέλαβε. Ενώ ήταν άκτιστη αρχικά η υπόστασή Του, με τη σάρκωση προσέλαβε και την κτιστή ανθρώπινη φύση και έτσι έγινε σύνθετη και ο Χριστός πλέον έχει μια υπόσταση άκτιστη και κτιστή. Η υπόσταση του Χριστού προϋπήρχε, αλλά στο χρόνο ατρέπτως προσέλαβε και την ανθρώπινη φύση, χωρίς η θεία φύση να δεχτεί τροπή, προσθήκη ή μεταβολή. Η πρόσληψη της ανθρώπινης φύσης στην υπόσταση του Λόγου είναι οριστική, έγινε άπαξ και δια παντός. Από τότε δεν χωρίστηκαν οι δύο φύσεις, αλλά παρέμειναν για πάντα αχώριστα ενωμένες. Η ανθρώπινη φύση από τη στιγμή που προσλήφθηκε στην υπόσταση του Χριστού, μένει αιώνια ενωμένη με τη θεία φύση. Ο Χριστός ποτέ δεν αποχωρίστηκε την ανθρώπινη φύση Του στην επίγεια ζωή Του και με αυτήν ανέβηκε στον ουρανό και με την ανθρώπινη φύση θα έλθει πάλι να κρίνει ζωντανούς και νεκρούς.³⁶ Ομολογείται άμεσα η ύπαρξη δύο τέλειων φύσεων στον Χριστό, που όμως, μολονότι ενωμένες, δεν συγχέονται, δεν τρέπονται και δεν χωρίζονται. Είναι ο προ αιώνων Θεός, γεννηθείς προ πάντων των αιώνων από τον Πατέρα κατά τη θεότητα και γεννηθείς από την Παρθένο και Θεοτόκο Μαρία, κατά την ανθρωπότητα. Η Θεοτόκος Μαρία γέννησε τον Χριστό με σάρκα, τέλειο άνθρωπο και όχι τη θεία φύση του Χριστού. Ο Χριστός υπάρχει με δύο φύσεις, ως τέλειος και αναμάρτητος άνθρωπος και ως τέλειος Θεός σε μία υπόσταση και ένα πρόσωπο. Οι δύο φύσεις δεν επηρέασαν καθόλου η μία την ποιότητα της άλλης, παρέμειναν πλήρεις χωρίς να αποχωρίζονται η μία από την άλλη και ενώθηκαν *ατρέπτως, ασυγχύτως, αδιαιρέτως, αχωρίστως* σύμφωνα με τις αποφάσεις της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου. Ο Χριστός είχε δύο φυσικά θελήματα και δύο ενέργειες. Ήθελε και ενεργούσε ενιαία και ως άνθρωπος και ως Θεός χωρίς η μία του ενέργεια να αντιτίθεται στην άλλη. Το ανθρώπινο θέλημα, χωρίς να εναντιώνεται, υποτάσσεται στο θείο. Εξαιτίας της υποστατικής ένωσης η ανθρώπινη φύση ενωμένη με τη θεία, θεώθηκε. Οι δύο ξεχωριστές γεννήσεις του Χριστού, μία ως αιώνιος Υιός του Θεού και μία ως Υιός της Παρθένου δεν σημαίνουν ότι είχε και δύο υιότητες σύμφωνα με τον νεστοριανισμό, δεν ήταν Υιός Θεού και Υιός της Παρθένου ξεχωριστά, αφού αυτό θα σήμαινε ότι είχε δύο πρόσωπα, ούτε η θεία φύση απορρόφησε την ανθρώπινη σύμφωνα με τον μονοφυσιτισμό. Έγινε άνθρωπος για τη δική μας σωτηρία, για να μας σώσει από τη φθορά, το θάνατο και την αμαρτία, διασώζοντας τις ιδιότητες κάθε φύσης σε ένα πρόσωπο και μία υπόσταση. Και οι δύο φύσεις υπάρχουν ενωμένες, η διαφορά των φύσεων δεν αναιρούνταν με την ένωση και διασωζόταν η ιδιότητα καθεμιάς φύσης σε ένα πρόσωπο και μία υπόσταση. Επίσης, ομολογείται η ταύτιση προσώπου και υπόστασης, αποκλείεται η άποψη ότι το

³⁶ Αγίου Όρους, *Το Μυστήριον του Χριστού*, Ιερών Ησυχαστήριον, Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος, Μεταμόρφωση Χαλκιδικής, Ά Έκδοση 2022, Άγιον Όρος 2022, 267-269.

πρόσωπο του Χριστού είναι αποτέλεσμα ένωσης δύο προσώπων ή φύσεων, και δηλώνεται ότι στο ένα πρόσωπο ή υπόσταση του Θείου Λόγου ενώνονται οι δύο φύσεις Του, θεία και ανθρώπινη. Είναι η φανέρωση και αποκάλυψη του Λόγου του Θεού στους Προφήτες στην Παλαιά Διαθήκη *ασάρκως* και στους Αποστόλους στην Καινή Διαθήκη *εν σαρκί*. Οι όροι είναι οι λέξεις, που χρησιμοποίησαν οι Πατέρες για να διαφυλάξουν το δόγμα και την αποκάλυψη του Χριστού. Η εισαγωγή της λέξης *υπόσταση* αποτελεί σταθμό στην θεολογία, διότι στήριξε τη Χριστολογία. Η φράση *τον αυτόν εκ ψυχής λογικής και σώματος* σε συνδυασμό με την έκφραση *εν δύο φύσεσιν ασυγχύτως, απρέπτως, αδιαιρέτως, αχωρίστως* αναιρεί τον μονοφυσιτισμό και τον νεστοριανισμό. Στόχος της συνόδου ήταν να τονίσει την ενότητα και την ταυτότητα στο πρόσωπο του Χριστού. Οι νεστοριανοί *εδέχοντο* την έκφραση *εν δύο φύσεσιν*, αλλά *απέρριπταν* την έκφραση *ένα και τον αυτόν*. Οι μονοφυσίτες *εδέχοντο* το *ένα και τον αυτόν*, αλλά *απέρριπταν* το *εν δύο φύσεσιν*. Ο πυρήνας της θεολογίας της Συνόδου της Χαλκηδόνας συμπυκνωνόταν στην έκφραση *ένα και τον αυτόν...εν δύο φύσεσιν*. Και ένας, ως Πρόσωπο και δύο, κατά τις φύσεις, *εις εν δύο φύσεσιν*. Επιδίωξη των θεοφόρων Πατέρων ήταν να καταδικάσουν τις αιρέσεις και να αποσαφηνίσουν το Χριστολογικό δόγμα, κυρίως δε τους όρους. Η σύνοδος επικύρωσε τους θεολογικούς όρους *πρόσωπο, υπόσταση, φύση και ουσία*. Ενώ η *υπόσταση* είναι το ιδιαίτερο, η *φύση* είναι το κοινό. Η *φύση*, δεν μπορεί να νοηθεί χωρίς *υπόσταση*, κάθε όμως *υπόσταση* μπορεί να αποτελείται από *περισσότερες από μία φύσεις*. Διατύπωσε την αλήθεια, η οποία βασίστηκε την Αγία Γραφή και τη δογματική παράδοση. Η πίστη των Πατέρων έσωσε την ανθρωπότητα, διότι δινόταν μια θεόπνευστη λύση στο ανθρώπινο αδιέξοδο. Η Δ΄ Οικουμενική Σύνοδος της Χαλκηδόνας έχει τεράστια σημασία για την Ορθόδοξη Εκκλησία, διότι διασάφησε και σταθεροποίησε την ορθόδοξη πίστη και συγχρόνως έκλεισε η επώδυνη περίοδος των Χριστολογικών ερίδων.

3.2 ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΣΤΑΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΣΕΩΝ

Εξαιτίας της υποστατικής ένωσης των δύο φύσεων του Χριστού προκύπτουν οι εξής συνέπειες:

Η αντίδοση των ιδιωμάτων. Ο ίδιος ο Χριστός είναι που ενεργεί πάντοτε και τα θεία και τα ανθρώπινα. Επειδή υπάρχει η ταυτότητα της μιας υπόστασης και η περιχώρηση των δύο φύσεων, γι' αυτό ο Χριστός δεν ενεργεί μεμονωμένα πότε τα ανθρώπινα ως άνθρωπος και πότε τα θεία ως Θεός, αλλά τα ανθρώπινα ενεργεί ως άνθρωπος και Θεός, και τα θεία ως Θεός και

άνθρωπος. Αυτή η ταυτότητα της μιας υπόστασης σε κάθε πράξη, ανθρώπινη ή θεία, συντελεί ώστε η μια φύση να αντιδίδει στην άλλη τα δικά της γνωρίσματα. Έτσι ο Χριστός είναι Θεός και άνθρωπος, κτιστός και άκτιστος, παθητός και απαθής.

Η αναμαρτησία του Χριστού δεν είναι ηθική, ούτε έγινε σταδιακά. Εξ άκρας συλλήψεως ο Χριστός, ασπύρως και δημιουργικώς, είναι άφθαρτος και κατά την ανθρωπότητα. Έτσι η αναμαρτησία του Χριστού είναι φυσική και οντολογική, και όχι ηθική. Επομένως δεν μπορούσε να αμαρτήσει σύμφωνα με το δόγμα της Χαλκηδόνας. Αφθαρσία, αγιότητα και αναμαρτησία είναι συνώνυμα πράγματα. Όσοι αντιλαμβάνονται ότι η αμαρτία και η σωτηρία του ανθρώπου βασίζονται στην ηθική, όπως είναι οι αιρετικοί, με αυτονόητο τρόπο κάνουν λόγο για την ηθική αναμαρτησία του Χριστού μέσω της ελευθερίας του. Ισχυρίζονται ότι ο Χριστός μπορούσε να αμαρτήσει, αλλά δεν αμάρτησε διότι έκανε ορθή χρήση του αυτεξουσίου του, όπως θα έπρεπε να είχε κάνει ο Αδάμ. Επομένως γι' αυτούς ο Χριστός είναι ηθικό πρότυπο για όλη την ανθρωπότητα. Ο Χριστός, δηλαδή, δεν θεραπεύει την ανθρώπινη φύση ούτε τη ζωοποιεί, αυτά τα στοιχεία τα έχουν οι άνθρωποι μόνοι τους, και αρκεί να μιμηθούν τις ηθικές αρετές του. Το δόγμα της Χαλκηδόνας θεωρεί τον Χριστό κατά φύση απολυτρωτικό και αναμάρτητο. Οι πιστοί μετέχουν κατά χάρη στην αναμαρτησία και στην αγιότητα.

Δογματικό πρόβλημα για τη θεολογία υπήρξε η εκδήλωση των *αδιάβλητων φυσικών παθών* του Χριστού, πριν την Ανάσταση, όπως η πείνα, η δίψα, ο κόπος, ο πόνος, το δάκρυ, η δειλία. Εξαιτίας της καθ' υπόσταση ένωσης των δύο φύσεων τα πάθη ήταν κατά φύση και υπέρ φύση. Εκ των προτέρων δεν ανάγκαζαν τη βούληση του Χριστού να τα εκδηλώσει, όμως για να πραγματοποιηθεί η σωτηρία της θείας οικονομίας ο Χριστός παραχωρούσε στην ανθρώπινη φύση να υφίσταται τα φυσικά αδιάβλητα πάθη, όπως τον πόνο και τον θάνατο, για να μην είναι η ενανθρώπιση και το έργο της φαινομενικά, όπως έλεγαν οι δοκίτες. Γι' αυτό ο σταυρικός θάνατος είναι και αυτός πραγματικός, και εξάπαντος όχι φαινομενικός, αλλά εκούσιος, όχι μόνο γιατί ο Χριστός παραδόθηκε με την θέλησή του να σταυρωθεί, αλλά γιατί το ίδιο το πάθος του θανάτου, δηλαδή το πέρασμα των ήλων και ο χωρισμός της ψυχής από το σώμα έγιναν εκούσια και κατά παραχώρηση.

Η μία προσκύνηση του Χριστού. Άλλη συνέπεια της υποστατικής ένωσης των δύο φύσεων είναι η μία προσκύνηση του Χριστού, και όχι δύο ξεχωριστών υποστάσεων ή φύσεων ή υιών. Δεν προσκυνείται, δηλαδή, χωριστά ο άνθρωπος Ιησούς, ο υιός της Μαρίας, και χωριστά ο Λόγος, ο Υιός του Θεού Πατέρα. Μια τέτοια χωριστή προσκύνηση οδηγεί στο

νεστοριανισμό. Ο Ιησούς Χριστός προσκυνείται ως ένα πρόσωπο, ως Θεάνθρωπος. Αυτή η προσκύνηση του ενός προσώπου απομακρύνει κάθε κίνδυνο ειδωλολατρίας, ανθρωπολατρίας και κτιστολατρίας.

Η Μαρία είναι Χριστοτόκος και Θεοτόκος. Κατά την πατερική θεολογία η Μαρία κατ' ανάγκη είναι Χριστοτόκος και Θεοτόκος εξαιτίας της καθ' υπόσταση ένωσης των δύο φύσεων και της υποστατικής ταυτότητας του Χριστού, ο ίδιος ο Λόγος είναι που χρίει την ανθρωπότητα, και συνάμα είναι χριώμενος· είναι ο χρίων και ο χριώμενος. Έτσι η Παναγία γίνεται Θεοτόκος, γιατί γεννάει τον σαρκωμένο εξ άκρας συλλήψεως Θεό Λόγο, και όχι θεοφόρο άνθρωπο ή ένα προφήτη που παίρνει το θείο χάρισμα κατ' ενέργεια και κατά χάρη.³⁷

3.3 ΟΙ ΣΩΤΗΡΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΩΝ ΑΙΡΕΣΕΩΝ

Ο προβληματισμός των αιρετικών πάντα για όλα τα σημαντικά θεολογικά ζητήματα βασιζόταν στην ανθρώπινη λογική, στην εκλογίκευση της πίστης, στη συνθηματολογία και στις απλοϊκές σκέψεις, χωρίς υπευθυνότητα και υπέρβαση της λογικής. Τους έλειπε ο φωτισμός του Αγίου Πνεύματος και η Θεία Χάρις για την αλήθεια και την ερμηνεία του μυστηρίου του Χριστού, όπως είχαν δοθεί στους αγίους Πατέρες, λόγω της βαθιάς πίστης τους προς Αυτόν. Προσπαθούσαν με μόνο το απλό ανθρώπινο μυαλό, λόγω εγωισμού, περηφάνειας, έλλειψη ταπείνωσης, ανοησίας και ιδιοτέλειας να εξηγήσουν το μυστήριο του Χριστού, τη διδασκαλία, τις πράξεις, τις ενέργειες και όλη την πορεία Του. Και σήμερα εξακολουθούν να είναι πείσμονες, σκληροί και αμετακίνητοι στις πλάνες τους. Αν επικρατούσαν οι αιρέσεις η σωτηρία και η ένωση του ανθρώπου με τον Θεό θα ήταν αδύνατη. Στην ανθρωποκεντρική θεωρία του Νεστόριου υπερτονίζεται το ανθρώπινο στοιχείο και υποτιμάται η παρουσία του Χριστού στη ζωή των ανθρώπων. Όλα εξαρτώνται από την προσπάθεια του ανθρώπου χωρίς τη συμβολή της Θείας Χάριτος. Το Πάθος του Χριστού δεν έχει λυτρωτική δύναμη, αλλά αποτελεί ένα παράδειγμα που οφείλουν οι άνθρωποι να το μιμηθούν, επειδή θεωρούν ότι ο Χριστός είναι ένας απλός άνθρωπος και δεν είναι ο ίδιος ο Θεός Λόγος, αλλά ενωμένος με τον Θεό Λόγο.

Αντίθετα ο μονοφυσιτισμός είναι ένα απόλυτα θεοκεντρικό σύστημα. Ο άνθρωπος υποβιβάζεται, τίποτε δεν μπορεί να προσφέρει στη σωτηρία του, και όλα εξαρτώνται από τον

³⁷ Ν. Ματσούκα, *Χριστολογικές αιρέσεις και δόγμα της Χαλκηδόνας, Δογματική και Συμβολική Θεολογία Γ'*, Εκδόσεις Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2001, 246-255.

Θεό. Υποστηρίζουν πως ο Χριστός είχε φαινομενικά τις ανθρώπινες ιδιότητες, φαινόταν να πάσχει, να πεινάει, να υποφέρει, να πονάει, να κουράζεται, δηλαδή υποκρινόταν ο Χριστός. Το Πάθος του Χριστού θεωρείται το Πάθος της Θείας Φύσεως (αιρετικός θεοπασχισμός) αφού σύμφωνα με την αντίληψή τους ο Χριστός είναι *μία φύση*. Και στις δύο αιρέσεις η σωτηρία του ανθρώπου είναι αδύνατη. Διότι στο νεστοριανισμό θεωρείται ηθική και εξωτερική συνάφεια με τον Θεό και στο μονοφυσιτισμό είναι φαινομενική υποκρισία.

Η Ορθόδοξη θεωρία είναι Θεάνθρωποκεντρική. Έχει στο κέντρο τον Θεάνθρωπο Χριστό και ενωμένους τον Θεό και τον άνθρωπο. Δεν υποτιμάται ούτε ο Θεός, ούτε ο άνθρωπος. Ο άνθρωπος είναι δημιούργημα του Θεού, που του έχει δοθεί το δώρο της ελευθερίας, για να μπορεί με τη θέλησή του ή όχι να συμμετέχει στο θέλημα του Θεού. Το Πάθος του Χριστού προσφέρει τη λύτρωση, επειδή ο άνθρωπος συμμετέχει ενεργά, όχι παθητικά. Αυτό σημαίνει ότι η σωτηρία είναι αποτέλεσμα της συνεργασίας Θεού και ανθρώπου. Δεν μας σώζει μόνος Του ο Θεός, δεν σώζει τους ανθρώπους χωρίς τη θέλησή τους, ούτε σώζονται μόνοι τους. Αλλά η Χάρι του Θεού συνεργάζεται με την ελεύθερη βούληση των ανθρώπων για τη σωτηρία τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ: ΥΠΑΡΞΙΑΚΗ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΤΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ

4. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πρόσκληση του Χριστού ήταν η ίδια στους χριστιανούς του 1ου και στους χριστιανούς του 21ου αιώνα. Η πρόσκληση του Θεού στον καθένα από εμάς παραμένει ίδια σε όλες τις εποχές, είναι διαχρονική. Να γίνουμε μέλη της Εκκλησίας του Θεού και να συμμετέχουμε στο τριπλό αξίωμα του Χριστού. Ο χριστιανός καλείται να συμμετέχει σε αυτό, με την έννοια ότι γίνεται κύριος της κτίσης και του εαυτού του, δεν άγεται και φέρεται από τα πάθη του. Επίσης προσφέρει τον εαυτό του στο Θεό μέσα από την αγάπη του προς Αυτόν και προς τους άλλους ανθρώπους. Γίνεται και προφήτης, με την έννοια ότι αποδέχεται την αλήθεια του Χριστού.

4.1 ΥΠΑΡΞΙΑΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ

Η ορθόδοξη θεολογία δεν συνδέει αναγκαστικά την ενανθρώπιση με την πτώση του ανθρώπου, το προπατορικό αμάρτημα. Η ενανθρώπιση είναι η πραγμάτωση του αρχικού σκοπού της ένωσης Θεού και ανθρώπου, της ένωσης κτιστού και ακτίστου. Είναι ο απόλυτος και πρωταρχικός σκοπός του Θεού, ήδη από την αρχή της δημιουργίας.³⁸ Η ενσάρκωση θεωρείται η απολυτρωτική πράξη του Θεού για την δημιουργία του. Η Ενσάρκωση του Χριστού αποτελεί την αποκάλυψη του Θεού στην ανθρώπινη ιστορία. Ο Χριστός με την ενανθρώπιση προσλαμβάνει όλη την ανθρώπινη φύση, την οποία ελεύθερα και από αγάπη θα φέρει κατά τη διάρκεια της ανθρώπινης παρουσίας του στη γη, χωρίς όμως την αμαρτία της ανθρώπινης φύσης. Ο θάνατός του επί του Σταυρού είναι εκούσιος θάνατος, προσφέρει τον εαυτό του και το αίμα του για τη σωτηρία των ανθρώπων από την αμαρτία. Μετά την Ανάληψή Του το Σώμα του είναι η Εκκλησία, με την οποία αν και διακρίνεται, παραμένει σε στενή σχέση μαζί της. Οι πιστοί μετέχουν στο Μυστήριο του Χριστού μέσω των τριών μυστηρίων της Εκκλησίας του Βαπτίσματος, του Χρίσματος και της Θείας Ευχαριστίας. Η Ενσάρκωση του

³⁸ Σ. Γιαγκάζογλου, *Μυστήριο ξένο και παράδοξο, Η ενανθρώπιση του Θεού και η θέωση του ανθρώπου*.

Χριστού είναι το επίκεντρο της Ιστορίας. Με την είσοδο του Χριστού στην ανθρώπινη Ιστορία η αλήθεια δεν είναι μια ιδέα, αλλά ένα πρόσωπο, το πρόσωπο του Χριστού. Ο Χριστός συνδέεται με τη δημιουργία του κόσμου, μαζί με τον Πατέρα και το Άγιο Πνεύμα, όλη η Αγία Τριάδα, δημιούργησαν τον κόσμο εκ του μηδενός από αγάπη, αγαθότητα και σοφία. Η παρουσία του Χριστού είναι διαρκής σε όλη την κτίση, ο άνθρωπος μπορεί να ζει σε κοινωνία με τον Θεό, με αγάπη και ελευθερία. Το Άγιο Πνεύμα είναι το τρίτο πρόσωπο της Αγίας Τριάδας, το οποίο είναι και αυτό Θεός αληθινός, όπως ο Πατέρας και ο Υιός. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του τρόπου ύπαρξής του είναι ότι εκπορεύεται από τον Πατέρα *αϊδίως*, χωρίς αρχή και τέλος. Μετά την Ανάληψη του Χριστού το Άγιο Πνεύμα συνεχίζει το σωστικό έργο του Χριστού, οδηγεί την Εκκλησία στην αλήθεια και γεφυρώνει την απόσταση μεταξύ του Χριστού και των ανθρώπων. Ο Χριστός ίδρυσε την Εκκλησία που είναι το Σώμα Του και μέσα σ' αυτήν ο άνθρωπος μπορεί να ενωθεί μαζί Του και να σωθεί.³⁹

Η Καινή Διαθήκη φανέρωσε τον Υιό και άφησε να φανεί ένα μέρος από τη θεότητα του Αγίου Πνεύματος. Όλα στην Παλαιά Διαθήκη ήταν μια προετοιμασία. Αλλά το τέλος και ο σκοπός όλης της θείας Οικονομίας δεν είναι η Καινή Διαθήκη, η οποία αποτελεί μόνον εικόνα των μελλόντων, αλλά η βασιλεία του Θεού. Προηγουμένως ο Υιός ήταν άσαρκος ως Λόγος. Υπήρχε από την αρχή και γεννήθηκε άνθρωπος με τη θεία χάρη. Οι Προφήτες έκαναν γνωστό το θέλημα του Θεού και μίλησαν για τον Χριστό, τον Υιό του Θεού πριν την ενανθρώπησή του και την επίγεια παρουσία του, που έγινε και υιός ανθρώπου. Οι Απόστολοι τον γνώρισαν ως ιστορικό πρόσωπο και κήρυξαν το Ευαγγέλιο του. Οι θεοφόροι Πατέρες τον γνώρισαν με την μελέτη της Αγίας Γραφής. Με την πίστη και την αγνότητα της ψυχής τους είδαν το μυστήριο και την πνευματικότητα της Αγίας Γραφής. Ο πρωτόπλαστος άνθρωπος με το να παραβεί την εντολή του Θεού, περιφρόνησε τον Θεό, έπεσε στην αμαρτία και η τιμωρία του για αυτή την παράβαση ήταν καταδίκη του στο θάνατο και την φθορά. Παρόλο που ο άνθρωπος ξέπεσε από την Χάρι του Θεού μπορούσε να επανορθώσει και να σωθεί. Ο Θεός δείχνοντας την άπειρη αγάπη του για τη σωτηρία του πεσόντος ανθρώπου προπαρασκεύασε τον κόσμο και όταν ήλθε το πλήρωμα του χρόνου έστειλε τον Υιό του που γεννήθηκε από την Παρθένο Μαρία και έκανε τους ανθρώπους παιδιά του. Η απολύτρωση του πεσόντος ανθρώπου μέσω της Ενανθρώπησης του Υιού του Θεού, είναι ένα από τα θεμελιώδη δόγματα της χριστιανικής πίστης. Παράλληλα δείχνει τη θεία Πρόνοια για τη σωματική σωτηρία του ανθρώπου στην επίγεια ζωή του και τη σωτηρία της πνευματικής και αθάνατης ψυχής του. Και επειδή ο Υιός, ήταν που δημιούργησε

³⁹ Ν. Ασπρούλη, *Δημιουργία, Ιστορία, Έσχατα στη σύγχρονη Ορθόδοξη θεολογική ερμηνευτική: Από τον Γεώργιο Φλωρόφσκυ στον Ιωάννη Ζηζιούλα*, Διδακτορική Διατριβή, ΕΑΠ, Πάτρα 2016, σελ. 173, 201, 217, 225, 242, 393, 431, 457, 477, 481.

στην αρχή τον άνθρωπο, ο Χριστός πάλι έπρεπε να αναδημιουργήσει τον άνθρωπο που έπεσε. Ο Χριστός αν και είχε την ίδια ουσία και φύση με τον Θεό Πατέρα, έκρυψε για κάποιο διάστημα τη δόξα και τη θεότητα του και πήρε ανθρώπινη μορφή, όμως δεν ήταν μόνο άνθρωπος, όπως φαινόταν, αλλά ήταν συγχρόνως και Θεός. Και επειδή πήρε την ανθρώπινη σάρκα ανέλαβε και όλη την ανθρώπινη αμαρτία. Ταπεινώσε τον εαυτό του και έδειξε υπακοή μέχρι θανάτου. Αυτή ήταν η συγκατάβαση και η οικονομία του για τη σωτηρία του πεσόντος ανθρώπου. Με την Ενανθρώπιση, τη Σταύρωση, την Ανάσταση και την Ανάληψη του Χριστού πραγματοποιήθηκε η σωτηρία του ανθρώπου. Δεν είναι έργο μόνο του Χριστού, επειδή τα έργα της Αγίας Τριάδας είναι αχώριστα, όλη η Αγία Τριάδα συμμετείχε για τη σωτηρία του αμαρτωλού ανθρώπου. Ο Πατέρας ευδόκησε να σωθεί ο άνθρωπος. Ο Υιός και Λόγος έγινε άνθρωπος και πραγματοποίησε τη σωτηρία. Το Άγιο Πνεύμα μένει στην Εκκλησία και ιεουργεί τα Μυστήρια.⁴⁰

Το θείο πρόσωπο του Χριστού είναι μοναδικό στην ιστορία του κόσμου. Η ανθρωπότητα ούτε είδε ούτε πρόκειται να δει δεύτερο πρόσωπο όμοιο με τον Χριστό. Και αυτό διότι στο πρόσωπο του Χριστού ενώθηκαν οι δύο φύσεις, η θεία και η ανθρώπινη, χωρίς να υποστεί η καθεμιά σύγχυση με την άλλη και χωρίς να μετατραπεί η θεία σε ανθρώπινη και η ανθρώπινη σε θεία φύση, αλλά διαφυλάχτηκαν σώες οι ιδιότητες και των δύο φύσεων. Δεν χωρίζεται σε δύο πρόσωπα, αλλά αναγνωρίζεται ως ένα πρόσωπο με δύο φύσεις που συνυπάρχουν χωρίς να συγχέονται, σε μια υπόσταση. Ο Χριστός είναι ο Υιός του Θεού, ο ίδιος όμως και ο Υιός του ανθρώπου, Θεός τέλειος και άνθρωπος τέλειος, αληθινός Θεάνθρωπος. Ως Θεός γεννήθηκε από την ουσία του Πατέρα προ πάντων των αιώνων. Υπήρχε στην αρχή του χρόνου κοντά στο Θεό, ως Θεός και εκείνος αληθινός και αχώριστος από τον Πατέρα. Ως άνθρωπος δεν γεννήθηκε σύμφωνα με τους φυσικούς νόμους που γεννιούνται οι άνθρωποι, γεννήθηκε με τη θαυματουργό δύναμη του Θεού, με υπερφυσικό, θείο και μυστηριώδη τρόπο. Σαρκώθηκε με τρόπο που δεν μπορεί να εκφραστεί, ενώ είναι Θεός στη φύση του, προσέλαβε και την ανθρώπινη φύση και έγινε άνθρωπος για τη χάρη και τη σωτηρία των ανθρώπων. Η θεότητα του Χριστού είναι η βάση πάνω στην οποία στηρίζεται η χριστιανική πίστη και το απολυτρωτικό έργο Του. Όλα τα δημιουργήματα δημιουργήθηκαν από Αυτόν σε συνεργασία με τον Πατέρα και το Άγιο Πνεύμα, χωρίς Αυτόν δεν έγινε το παραμικρό από όλα όσα έχουν γίνει. Στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου ο Αρχάγγελος Γαβριήλ λέει στην Παρθένο ότι «Αυτός

⁴⁰ Α. Φραγκόπουλου, *Η Ορθόδοξη Χριστιανική Πίστη μας*, Έκδοση δέκατη πέμπτη, Αδελφότης Θεολόγων «Ο Σωτήρ», Αθήνα 2021, 189-197.

που θα γεννηθεί, ενώ με την ενανθρώπησή του θα γίνει τέλειος άνθρωπος θα αναγνωριστεί ότι είναι Υιός του Θεού, που είναι ανώτερος από όλα και εξουσιάζει τα πάντα». Στην Βάπτιστη και Μεταμόρφωση του ο ίδιος ο Πατέρας τον ονομάζει «Υιόν αυτού τον αγαπητόν». Οι Απόστολοι στις επιστολές τους ονομάζουν τον Χριστό «Υιόν του Θεού τον μονογενή» και προαιώνιο. Στην αρχή της Δημιουργίας υπήρχε ο Υιός του Θεού, που γεννήθηκε αχρόνως από τον Πατέρα ως άπειρος και ζωντανός Λόγος από απειροτέλειο και πάνσοφο Νου. Και ο Θεός Λόγος ως δεύτερο πρόσωπο της θεότητας ήταν αχώριστος από τον Θεό Πατέρα και πάντοτε ενωμένος μαζί του.⁴¹ Ο ευαγγελιστής Ιωάννης βεβαιώνει ότι «είμαστε ενωμένοι με τον αληθινό Θεό διαμέσου του Υιού του, του Ιησού Χριστού, Αυτός ο Ιησούς Χριστός είναι ο αληθινός Θεός και η αιώνια ζωή». Ο απόστολος Παύλος λέει «ο Ιησούς Χριστός ήταν χθες, είναι και σήμερα ο ίδιος και θα είναι ο ίδιος και στους αιώνες». Επομένως είναι ο προαιώνιος και αίδιος, αναλλοίωτος και αμετάβλητος Θεός. Ο Χριστός είναι τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος, σε όλα όμοιος με τους ανθρώπους, με σώμα και ψυχή λογική, αλλά χωρίς αμαρτίες. Ο ίδιος δεν ήταν αμαρτωλός, αλλά από τη φύση του αναμάρτητος, χωρίς την προπατορική αμαρτία. Εάν δεν είχε ενωθεί ο άνθρωπος με τον Χριστό δεν θα μπορούσε να γίνει άφθαρτος και αθάνατος. Την ανθρώπινη φύση Του και την συγκατάβασή του προς τους ανθρώπους εκθέτει το τρίτο άρθρο του Συμβόλου της Πίστεως. Ο ίδιος ο Χριστός ονομάζει τον εαυτό του «υιόν του ανθρώπου» με την έννοια ότι είναι ο τέλειος άνθρωπος και έχει την τέλεια ανθρώπινη φύση. Ονομάζουν οι άλλοι τον Χριστό «υιό Δαβίδ», δηλαδή ως άνθρωπος κατάγεται από το γένος του Δαβίδ, και εκείνος το δέχεται. Ο απόστολος Πέτρος ονομάζει τον Χριστό «άνδρα που έζησε ανάμεσά μας και μας απέδειξε ποιος είναι ο ίδιος ο Θεός». Ο απόστολος Παύλος βεβαιώνει ότι «ένας είναι μεσίτης μεταξύ Θεού και ανθρώπων, εκείνος που ενώ ήταν Θεός έγινε άνθρωπος, ο Ιησούς Χριστός» και ονομάζει την Εκκλησία «Εκκλησία του Κυρίου και Θεού, την οποία έσωσε και την έκανε κτήμα του με το δικό του αίμα». Η φθορά που υπέστη ο άνθρωπος με το προπατορικό αμάρτημα ήταν γενική. Ο νους του δεν μπορούσε να δει την αλήθεια και να διακρίνει το καλό από το κακό. Κυριεύθηκε από την αμαρτία και υποδουλώθηκε στα σαρκικά πάθη, χωρίς να μπορεί να αντισταθεί σε αυτά. Έγινε ένοχος ενώπιον του Θεού και καταδικάστηκε σε αιώνιο θάνατο.⁴²

⁴¹ Α. Φραγκόπουλου, *Η Ορθόδοξη Χριστιανική Πίστη μας*, Έκδοση δέκατη πέμπτη, Αδελφότης Θεολόγων «Ο Σωτήρ», Αθήνα 2021, 198-204.

⁴² Φραγκόπουλου, ό.π., 205-216.

Ο Χριστός ως μοναδικός προφήτης παρουσιάστηκε στους ανθρώπους μόλις άρχισε τη δημόσια διδασκαλία του. Με τη δική του εξουσία κήρυττε το λόγο του Θεού, όσα άκουσε από τον Θεό Πατέρα, είναι και η δική του δύναμη που εξέρχεται από το στόμα του και παρέχει την αποκάλυψη και τη γνώση για τον αληθινό Θεό. Αυτό το *προφητικό αξίωμα* συνεχίζει να το ασκεί ο Χριστός και στην Εκκλησία του πρώτα με τους επισκόπους, τους ιερωμένους και με τους κήρυκες του Ευαγγελίου του για να διδάσκουν την πλήρη και τέλεια δική του αλήθεια. Το *αρχιερατικό αξίωμα* του Χριστού περιλαμβάνει τα επώδυνα πάθη, τα οποία υπέμεινε με την ενανθρώπησή του από τη γέννησή του στη Βηθλεέμ μέχρι το σταυρικό του θάνατο στο Γολγοθά. Και τα υπέμεινε για να σώσει τον άνθρωπο, επειδή ο ίδιος δεν μπορούσε να σωθεί μόνος του λόγω της αμαρτωλότητάς του. Τα δύο αξιώματα, το προφητικό και το αρχιερατικό, τα άσκησε ο Χριστός εδώ στη γη κατά τη δημόσια δράση του και στην κατάσταση της ταπείνωσης του. Το *βασιλικό του αξίωμα* το άσκησε κατά ένα μέρος και στη γη σε ορισμένες περιπτώσεις, συνδυάζοντας αυτό πάντοτε με τα δύο άλλα του αξιώματα. Η βασιλική εξουσία του φαινόταν όταν κήρυττε με δύναμη, ώστε τα πλήθη που τον άκουγαν να εκπλήσσονται από τα λόγια του. Στα θαύματα του φαινόταν όλη η θεία παντοδυναμία του. Όταν έκανε τέτοιες ερωτήσεις στους αρχιερείς και τους Φαρισαίους ώστε να μην μπορούν να απαντήσουν. Η βασιλική εξουσία του φάνηκε όταν έδωξε τους εμπόρους από τον ναό, για να τον ρωτήσουν οι Φαρισαίοι «*με ποια εξουσία τα κάνεις αυτά*» και στην αναγνώρισή του ως βασιλιά από τον ληστή δίπλα στο Σταυρό που του είπε «*θυμήσου με, Κύριε, όταν έλθεις στη βασιλεία σου*». Φάνηκε η νίκη του επί του Σταυρού κατά του κακού και η κάθοδος του στον Άδη όταν ανέστησε τους λαούς του παρελθόντος που ήταν αιχμάλωτοι για αιώνες. Έπειτα αναστήθηκε «*εκ νεκρών*» διότι ο θάνατος δεν μπορούσε να κρατήσει τον Αρχηγό της ζωής. Με την Ανάστασή του κατάργησε το θάνατο και δώρισε ζωή και αφθαρσία στο ανθρώπινο γένος και με την Ανάληψή του κυβερνά την Εκκλησία του. Η βασιλική του εξουσία θα φανεί πάλι με τη Δευτέρα Παρουσία του, οπότε ως κριτής θα κρίνει ζωντανούς και νεκρούς.⁴³

⁴³A. Φραγκόπουλου, *Η Ορθόδοξη Χριστιανική Πίστη μας*, Έκδοση δέκατη πέμπτη, Αδελφότης Θεολόγων, Ο Σωτήρ, Αθήνα 2021, 231-248.

4.2 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ

Ο Χριστός με την Ενανθρώπησή του και την είσοδό του στην ανθρώπινη ιστορία, άλλαξε την πορεία του ανθρώπου. Το κοσμοείδωλο την εποχή που γεννήθηκε και η θεωρητική κατανόηση του κόσμου και της λειτουργίας του βασιζόταν στην κυρίαρχη μέχρι τότε ελληνική φιλοσοφία. Οι άνθρωποι πίστευαν και θυσίαζαν στα είδωλα και στους πολλούς θεούς. Στο Ισραήλ, όπου γεννήθηκε επικρατούσε η μονοθεϊστική θρησκεία του Ιουδαϊσμού. Οι φιλόσοφοι στην αρχαία Ελλάδα μέσω της παρατήρησης, ερμήνευαν τον κόσμο. Ο άνθρωπος για την φιλοσοφία αποτελούσε μέρος της φύσης και του φυσικού περιβάλλοντος και καθοριζόταν από τους ίδιους κανόνες με τα άλλα φυσικά όντα. Ο εσωτερικός κόσμος, οι αδυναμίες, τα ανθρώπινα πάθη και οι σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων ήταν θέμα της θρησκείας και της ποίησης και λιγότερο της φιλοσοφίας. Στις σχέσεις των ανθρώπων μέχρι την έλευση του Χριστού επικρατούσε η βία, το μίσος, η υποκρισία, οι πόλεμοι, η δουλεία. Με την εμφάνισή του πρόσφερε ως αξίες της ζωής, την αγάπη, την ειρήνη, την ελευθερία, τη δικαιοσύνη, την αλληλεγγύη. Ο Χριστός γεννήθηκε στη Βηθλεέμ της Παλαιστίνης, που ήταν υπό την κατοχή της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Στα τριάντα τρία χρόνια της επίγειας ζωής του με τα διδάγματά του θεμελίωσε τον Χριστιανισμό. Ο Χριστός είναι ο Υιός και Λόγος του Θεού, το δεύτερο πρόσωπο της Αγίας Τριάδας, που σαρκώθηκε και έγινε τέλειος άνθρωπος και ως Θεάνθρωπος με τη Σταύρωση και την Ανάστασή του κατήργησε το θάνατο και πρόσφερε τη λύτρωση στον πεσόντα άνθρωπο από την αμαρτία. Στην Παλαιά Διαθήκη προαναγγέλθηκε από τους προφήτες η σωτηρία που θα πρόσφερε στους ανθρώπους. Την αλήθεια του Χριστού ομολόγησαν και διέδωσαν οι Απόστολοι και μαθητές του και μέσω της Εκκλησίας Του και των αγίων Πατέρων μεταδόθηκε αναλλοίωτη και ανόθευτη στην ανθρωπότητα. Στην Καινή Διαθήκη ο Θεός Πατέρας κηρύσσει ότι είναι ο Υιός του ο αγαπητός και ο Χριστός αποκαλύπτει τον Πατέρα στους ανθρώπους. Ο Χριστός υπήρχε πριν δημιουργηθεί ο κόσμος, ως ομοούσιος και συναΐδιος με τον Πατέρα και ως τέλειος Θεός. Γεννήθηκε άχρονα από την ουσία του Πατέρα πριν από όλη την κτίση και συμμετείχε στη δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου εκ του μηδενός. Και μέσα στο χρόνο γεννήθηκε από την Παρθένο Μαρία κατά την ανθρωπότητα. Η Παναγία συμμετέχει στο σωτηριώδες έργο του Χριστού. Δεν υπήρξε απλώς ένα φυσικό όργανο της ενανθρώπισης. Ανταποκρίθηκε ελεύθερα και με τη θέλησή της στο θείο κάλεσμα εξ ονόματος ολόκληρου του ανθρώπινου γένους.⁴⁴ Μέσω του Χριστού δημιουργήθηκαν τα πάντα.

⁴⁴ Σ. Γιαγκάζογλου, *Μυστήριο ξένο και παράδοξο, Η ενανθρώπιση του Θεού και η θέωση του ανθρώπου*.

Δημιουργεί τον κόσμο και τον άνθρωπο εκ του μη όντος και τον καλεί σε κοινωνία ζωής μαζί του. Αυτή η διαλεκτική μεταξύ κτιστού και ακτίστου προσδιορίζεται από την ελευθερία του Θεού να υπάρχει και να κοινωνεί τη ζωή και ενέργειά του και πέραν της ουσίας του. Ο άναρχος, άκτιστος και αχώρητος Θεός δεν δεσμεύεται από τη θεϊκή του φύση, αλλά ελεύθερα και από αγάπη αναλαμβάνει στην υπόστασή του την κτιστή φύση του ανθρώπου. Το μυστήριο της ενσάρκωσης του Λόγου είναι το προαιώνιο μυστικό της δημιουργίας, ερμηνεύει την εξ αρχής ιδιαίτερη σχέση του Χριστού με τον άνθρωπο και την κτίση και αποκορυφώνεται με την είσοδο του Χριστού στην ιστορία ως πρόσωπο.⁴⁵

Η σχέση του ανθρώπου με τον Θεό είναι ένα θέμα που απασχόλησε τον άνθρωπο στη διάρκεια όλων των αιώνων του ανθρώπινου βίου και οφείλεται στην υπαρξιακή του αγωνία για τη πορεία του στο μέλλον. Η ορθόδοξη θρησκεία προσφέρει την ορθή ερμηνεία για τον προορισμό του ανθρώπου. Η σημερινή εποχή μπορεί φαινομενικά να είναι διαφορετική σε σχέση με την εποχή του Χριστού, αλλά υπάρχουν οι ίδιες ανθρώπινες αδυναμίες και πάθη. Η εξέλιξη της επιστήμης και της τεχνολογίας δεν μπορούν να αλλάξουν τον άνθρωπο, ο οποίος παραμένει τρωτός και ευάλωτος. Τα λόγια του Χριστού είναι διαχρονικά και μιλάνε στον άνθρωπο κάθε εποχής. Ο Θεός δημιούργησε τον άνθρωπο λόγω της άπειρης αγάπης του προς αυτόν και για να μοιραστεί με τον άνθρωπο τη δική Του μακαριότητα και ο άνθρωπος με τη δική του θέληση να γίνει κατά χάρη Θεός. Ο Θεός προσκαλεί τον άνθρωπο δεν τον εξαναγκάζει σε μια πνευματική κοινωνία μαζί του. Αυτό γίνεται μέσα στο πλαίσιο της ελευθερίας, που χάρισε ο Θεός στον άνθρωπο. Ο Χριστός θυσιάστηκε με τη θέλησή του για τη σωτηρία του ανθρώπου, έγινε Σωτήρας του κόσμου και δημιούργησε έναν νέο άνθρωπο και του έδωσε τη δυνατότητα να ενωθεί με τον Θεό. Με την υπακοή του μέχρι θανάτου ανέτρεψε τις συνέπειες της αμαρτίας των πρωτοπλάστων και με την Ανάστασή του άρχισε η ανάσταση όλων των ανθρώπων. Ο Χριστιανισμός δεν είναι μία ιδεολογία ούτε ένα φιλοσοφικό σύστημα, δεν είναι μια θρησκεία του παρελθόντος, είναι μια ζωντανή θρησκεία και παρούσα σε όλους τους αιώνες και όλες τις γενιές. Ο Χριστός είναι επίκαιρος στη σημερινή παγκοσμιοποιημένη κοινωνία και αποτελεί το νόημα και τη σωτηρία όλης της δημιουργίας. Ο άνθρωπος παρόλο που υπήρξε το κέντρο της δημιουργίας και δημιουργήθηκε κατ' εικόνα Θεού αρνήθηκε την κοινωνία του με τον Θεό. Η άρνηση του ανθρώπου προκάλεσε την πτώση του, που διατάραξε την αρμονική δημιουργία και τάξη του κόσμου, που είχε δημιουργήσει ο Θεός και με τη σειρά της οδήγησε

⁴⁵ Σ. Γιαγκάζογλου, *Μυστήριο ξένο και παράδοξο, Η ενανθρώπιση του Θεού και η θέωση του ανθρώπου*.

στο θάνατο και τη φθορά. Ο θάνατος προσβάλλει πλέον, όχι μόνο τη βούληση, αλλά ολόκληρη τη φύση του κτιστού και μεταδίδεται κληρονομικά ως ανίατη αρρώστια.⁴⁶ Η αποκατάσταση του πεσμένου ανθρώπου έγινε μέσα από την Ενσάρκωση του Χριστού και όχι από τις προσπάθειες του ίδιου του ανθρώπου. Ο Χριστός ο μόνος αναμάρτητος έγινε τέλειος άνθρωπος, ελεύθερα και από αγάπη υπέφερε και πόνεσε σαν άνθρωπος, ενώ είναι Θεός, και ταπεινώθηκε μέχρι θανάτου. Βίωσε πραγματικά και ελεύθερα το πάθος και όχι φαινομενικά ή κάτω από τη βία μιας φυσικής αναγκαιότητας.⁴⁷ Το πάθος Του ήταν προδιαγεγραμμένο προ πάντων των αιώνων και το υπέφερε εκούσια και όχι από αδυναμία, αφού είναι ο Παντοδύναμος Υιός και Λόγος του Θεού, ο οποίος από αγάπη θυσιάστηκε για να ελευθερώσει τους ανθρώπους από τα δεσμά της αμαρτίας.

Δια του Λόγου δημιουργήθηκε ο κόσμος. Ο ίδιος Λόγος που δημιούργησε τον Κόσμο, είναι ο ενσαρκωμένος Λόγος, ο Ιησούς από τη Ναζαρέτ.⁴⁸ Ο Χριστός με το θάνατό του στο σταυρό νίκησε το θάνατο. Η ορθόδοξη Εκκλησία που είναι το Σώμα του Χριστού καλείται να σώσει όχι μόνο τον κάθε άνθρωπο, αλλά όλο τον κόσμο. Όσο ο σύγχρονος πολιτισμός αρνείται τον Χριστό είναι καταδικασμένος στη θνητότητα. Ο λόγος του Χριστού είναι κατανοητός σε όλες τις εποχές. Η αντιμετώπιση και η επίλυση των προβλημάτων των ανθρώπων να πραγματοποιούνται χωρίς να παραμερίζεται η Εκκλησία. Η Εκκλησία παραμένει ζωντανή μέσω των μυστηρίων και τη συμμετοχή των πιστών σε αυτά. Η επιστήμη και ο ορθός λόγος δεν μπορούν να εκφράσουν τον κόσμο της Αγίας Γραφής. Η Εκκλησία χωρίς να αντιτίθεται στην επιστήμη διακηρύττει ότι σωτηρία υπάρχει μόνο στον Χριστό. Οι επιστήμες δεν επηρεάζουν την Εκκλησία, και η Εκκλησία δεν εξαρτάται από αυτές, γιατί το στήριγμά της είναι ο Χριστός με τη Σταύρωση και την Ανάστασή Του. Η ορθόδοξη Εκκλησία δέχεται στους κόλπους της όλους τους διαφορετικούς πολιτισμούς με άλλους τρόπους σκέψης, ζωής και άλλες θρησκείες, όλους τους ανθρώπους ανεξάρτητα από φυλή, γλώσσα, καταγωγή, χρώμα. Οι αρχές των ιδεολογιών και η κατοχύρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μέσα στα συντάγματα των κρατών τους τελευταίους αιώνες δεν είναι κάτι καινούργιο για την ανθρωπότητα. Ο Χριστός πρώτος μίλησε για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ανθρώπινες αξίες, την αγάπη, την ειρήνη, την ελευθερία, την αξία της ανθρώπινης ζωής, τη δικαιοσύνη, την αλληλεγγύη, την

⁴⁶ Σ. Γιαγκάζογλου, *Μυστήριο ξένο και παράδοξο, Η ενανθρώπιση του Θεού και η θέωση του ανθρώπου*.

⁴⁷ Σ. Γιαγκάζογλου, *ό.π.*

⁴⁸ π. Ι. Μάγεντορφ, *Ο Χριστός Σωτήρας σήμερα* (ομιλία – συζήτηση), μετ. Ιωάννης Λάππας (Αθήνα: Σύναξη, 1985), 47.

ισότητα των ανθρώπων, την ισότητα ανδρών και γυναικών. Μόνο η ορθόδοξη Εκκλησία διατήρησε μέσα στους αιώνες την ορθή ερμηνεία και την αλήθεια της πίστης για τον Χριστό, όπως παραδόθηκε από τους Αποστόλους και στη συνέχεια από τους αγίους Πατέρες, χωρίς νοθεύσεις, προσθήκες, αφαιρέσεις και αλλοιώσεις. Η ορθόδοξη Εκκλησία κρατώντας την παράδοσή της μπορεί και αντιστέκεται στην εκκοσμίκευση του σύγχρονου κόσμου. Μέσα στο δογματικό πλουραλισμό του δυτικού κόσμου δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται σαν μειονότητα. Η Ορθοδοξία δραστηριοποιείται σαν Εκκλησία και δεν συμβιβάζεται, ούτε δείχνει ελαστικότητα στην ορθόδοξη πίστη. Απευθύνεται στον άνθρωπο κάθε εποχής και μαρτυρεί την ανεξάντλητη αγάπη του Θεού προς αυτόν. Ο εκκοσμιευμένος χριστιανισμός της δύσης οδήγησε σε μια ανθρωποκεντρικότητα, που ζητούσε την αυτονομία του ανθρώπου και της κοινωνίας, χωρίς καμία αναφορά στον Θεό. Η Ορθοδοξία συμμετέχει στο θεολογικό διάλογο για την ένωση όλων των χριστιανικών ομολογιών μεταξύ τους. Αλλά και δεν μπορεί να δεχτεί κανένα συμβιβασμό και καμία αλλαγή στην ορθόδοξη πίστη.

Η νίκη του Χριστού στο σύγχρονο κόσμο μπορεί να φαίνεται μια ουτοπία μπροστά στην δύναμη της εκκοσμίκευσης, όπως ήταν και στο παρελθόν όταν οι δώδεκα μαθητές ξεκίνησαν τη διάδοση του λόγου Του σε όλο τον τότε ειδωλολατρικό κόσμο. Η διδασκαλία του Χριστού συνάντησε στη διάρκεια των αιώνων τα επιτεύγματα του ανθρώπου, πολιτικές και οικονομικές ιδεολογίες, άλλες θρησκείες, διάφορες φιλοσοφίες. Ορισμένοι άνθρωποι την δέχτηκαν, άλλοι την παρερμήνευσαν σύμφωνα με τις επιθυμίες τους, για μερικούς ήταν αδιάφορη και κάποιους την πολέμησαν με μίσος. Για κάποιους διανοούμενους η χριστιανική διδασκαλία είναι τόσο σημαντική ώστε όλες οι επαναστάσεις του νεότερου κόσμου έχουν τις καταβολές τους στο χριστιανισμό, ακόμα κι αν ως προς το δόγμα τους ήταν άθεες. Η χριστιανική θρησκεία δεν είναι μια εύκολη θρησκεία, η αφοσίωση στον ένα και μοναδικό Θεό, η εγκατάλειψη των υλικών αγαθών, η άρνηση των ηδονών είναι πράγματα που δύσκολα μπορούν να αποδεχτούν οι άνθρωποι. Ο σκοπός του ανθρώπου είναι να ξεπεράσει τα φθαρτά και τα γήινα και να οδηγηθεί στη σωτηρία. Να αξιοποιήσει το κατ' εικόνα για να φθάσει στο καθ' ομοίωση. Ο λόγος του Χριστού δεν είναι ένα σύνολο μύθων και γεγονότων του παρελθόντος, που για ορισμένους συνέβησαν και για άλλους όχι. Χρειάζεται θάρρος για να ομολογήσουμε ότι ο Χριστός είναι ο αληθινός Θεός. Η σχέση του ανθρώπου με τον Χριστό δεν είναι μια ουδέτερη σχέση, αλλά μια προσωπική σχέση αγάπης μεταξύ τους. Πρόκειται για ένα εγκάρδιο δούνα και λαβείν, όπου ο άνθρωπος ζητάει και ο Χριστός απλόχερα προσφέρει, λόγω της άπειρης αγάπης του. Οι άνθρωποι ήθελαν να καταστήσουν τον Θεό θνητό, αλλά ο Θεός με την Ανάστασή Του κατέστησε τους ανθρώπους αθάνατους. Ο Χριστός με την Ανάστασή του έδωσε ζωή και ελπίδα

στον άνθρωπο. Με τον καινούργιο κόσμο που δημιούργησε ο Χριστός δίνει τη δυνατότητα ανάστασης σε κάθε άνθρωπο. Με τον δικό του θάνατο νίκησε τον θάνατο ολόκληρου του ανθρώπινου γένους. Γι' αυτό και οι χριστιανοί περιμένουν, στο τέλος της ιστορίας, την κοινή ανάσταση όλων των ανθρώπων, την οποία έχει προαναγγείλει και υποσχεθεί ο Χριστός. Για τις ατυχίες τους στη ζωή οι άνθρωποι ρίχνουν ευθύνη στο Χριστό, αδυνατώντας να αναλάβουν οι ίδιοι τις ευθύνες τους. Ο Χριστός απαλλάσσεται, δεν έχει καμία ευθύνη για όλα τα εγκλήματα των ανθρώπων ανά τους αιώνες. Για τους πολέμους, τη δουλεία, το ρατσισμό και τόσα άλλα, οι άνθρωποι πρέπει να αναζητήσουν αλλού την αιτία του κακού. Ο Θεός της ειρήνης και της αγάπης δεν παρακινεί τους ανθρώπους να θέλουν τον πόλεμο και τη βία. Ο Θεός χάρισε στον άνθρωπο τη λογική και την ελευθερία, βάσει αυτών ο άνθρωπος μπορεί να ελέγχει τις σκέψεις και τις πράξεις του. Είναι ο ίδιος υπεύθυνος για όλες τις ενέργειές του καλές και κακές. Η αιτία του κακού βρίσκεται μέσα στον ίδιο του τον εαυτό, όταν δεν μπορεί να ελέγξει τις πράξεις του.

Ο σύγχρονος κόσμος λόγω των ανθρώπινων κατακτήσεων και επιτευγμάτων νομίζει ότι έχει γίνει αυτόνομος και αυτάρκης και δεν χρειάζεται τον Χριστό. Υπάρχει η εσφαλμένη αντίληψη ότι ο Χριστός δεν ασχολείται με τους ανθρώπους στη γη και όλα μπορούν να λυθούν χωρίς τη βοήθειά Του. Η εξέλιξη της τεχνολογίας και της επιστήμης δίνουν την ψευδαίσθηση ότι ο άνθρωπος όλα μπορεί να τα καταφέρει μόνος του, βασιζόμενος στις δικές του δυνάμεις χωρίς να λαμβάνει υπόψη του τον Θεό. Η ανάπτυξη της επιστήμης και της τεχνολογίας βοήθησε την καθημερινότητα των ανθρώπων σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης ζωής και δραστηριότητας. Αυτή η άνετη ζωή που προσφέρει η επιστήμη και η προσήλωση στα υλικά αγαθά γίνεται αιτία μείωσης της πίστης, παραμέλησης του Θεού ή ακόμα και αθεΐας. Η ύλη και τα υλικά αγαθά έχουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τον σύγχρονο άνθρωπο και λιγότερο ο Χριστός. Όλοι οι ουμανισμοί επιδιώκουν μέχρι σήμερα να αντικαταστήσουν την πίστη στον Θεό με την πίστη στον άνθρωπο. Στο Χριστιανισμό αντίθετα ισχύει το μέτρο πάντων ο Θεάνθρωπος. Μέσω του Χριστού ο άνθρωπος νίκησε το θάνατο και την αμαρτία⁴⁹. Ο άνθρωπος του 21^{ου} αιώνα είναι απορροφημένος από τις ιδιωτικές μέριμνες, τις καθημερινές επαγγελματικές και οικογενειακές ανάγκες και αγωνίζεται καθημερινά ατέλειωτες ώρες για την καλύτερη αντιμετώπιση και λύση αυτών των δυσκολιών. Η οικογένεια, η εργασία, η

⁴⁹ Σ. Δεσπότη, *Η Ορθοδοξία στον 20ό Αιώνα, Ο Διάλογος της Ορθοδοξίας με Δύση και Ανατολή*, (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2008) 112.

επαγγελματική ανέλιξη και ο καθημερινός αγώνας για επιβίωση έχουν προτεραιότητα στη ζωή των ανθρώπων, οπότε αναγκαστικά ο Θεός έρχεται σε Δευτέρα μοίρα. Παρόλα αυτά η πλειοψηφία των ορθοδόξων χριστιανών ανά τον κόσμο έχει πίστη στον Χριστό. Ενδόμυχα οι χριστιανοί γνωρίζουν ότι η παντοδυναμία και η θεοποίηση της τεχνολογίας και της επιστήμης δεν μπορεί να σώσει τον άνθρωπο, μόνο ο Χριστός είναι ο αληθινός σωτήρας του ανθρώπου.

Η ορθόδοξη Εκκλησία του Χριστού αντιλαμβάνεται, κατανοεί και προσαρμόζεται στα μηνύματα των καιρών, χωρίς όμως να αλλάζει η ορθόδοξη πίστη και η παράδοση. Η Ορθοδοξία δεν είναι απόκοσμη, βρίσκεται σε διαλεκτική σχέση με την κοινωνία και τα υπαρξιακά ερωτήματα του σημερινού ανθρώπου. Είναι παρούσα και δίνει απαντήσεις και λύσεις σε ότι της ζητηθεί, όπως και ο ιδρυτής της, ενδιαφέρεται για κάθε πτυχή του ανθρώπινου βίου. Η ορθόδοξη Εκκλησία είναι ανεκτική, αλλά και διαχωρίζει τη θέση της στις κοινωνικές εξελίξεις και στα επιτεύγματα της επιστήμης, που δεν ταιριάζουν με τις διδαχές του Χριστού, όπως η κλωνοποίηση του ανθρώπου, η ευθανασία, οι αμβλώσεις, η καύση των νεκρών, η αυτοχειρία, ο γάμος των ομοφύλων. Διαφωνεί με τις παρά φύση ενέργειες του ανθρώπου και της επιστήμης, αλλά δεν διώχνει ποτέ τους ανθρώπους από κοντά της.

Είναι έντονο το ενδιαφέρον της ορθόδοξης Εκκλησίας για το οικολογικό πρόβλημα. Η προστασία της φύσης και του περιβάλλοντος, που είναι το δημιούργημα του Θεού, βρίσκεται στις προτεραιότητες της Ορθοδοξίας και εκδηλώνεται με έργα για τη σωτηρία του πλανήτη. Η ανεύθυνη εκμετάλλευση και η καταστροφή του περιβάλλοντος από τον άνθρωπο επιστρέφει αρνητικά στον ίδιο με δυσμενείς συνέπειες για τη ζωή του. Ο μεγάλος θεολόγος Ιωάννης Ζηζιούλας αναφέρει «Ο κόσμος δωρίζεται στον άνθρωπο, όχι για να τον υπηρετεί απλώς, αλλά και για να τον οδηγήσει ως κλίμακα στον κοινό δημιουργό. Ο κόσμος υπηρετεί τον προσωπικό διάλογο μεταξύ Θεού και ανθρώπου, αλλά και μεταξύ των ανθρώπων. Πρόκειται για μία βαθύτερη κατανόηση και προσέγγιση του φυσικού περιβάλλοντος, για τη βαθιά και οργανική σχέση του ανθρώπου με την κτίση. Άνθρωπος και κόσμος ως έργα του ίδιου δημιουργού συνδέονται στενότερα. Η σχέση αυτή δεν είναι σχέση κυριαρχίας και υποδούλωσης, αλλά συν-κοινωνίας και αλληλομέθεξης, αφού ο ένας εισχωρεί στο βάθος της ζωής του άλλου, φανερώνοντας έτσι την τέλεια αλληλοπεριχώρησή τους. Ο άνθρωπος δίχως τον κόσμο και ο κόσμος δίχως τον άνθρωπο δεν έχουν κανένα λόγο υπάρξεως. Είναι πολυτέλεια η ενασχόληση με το οικολογικό πρόβλημα; Το πρόβλημα της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος δεν είναι άσχετο με τη σημασία της ελευθερίας και της ευθύνης του ανθρώπου». «Ο Θεός θα

απαιτήσει λόγον από τους ανθρώπους για την τύχη του υλικού κόσμου, τον οποίο τους έχει παραδώσει «εργάζεσθαι και φυλάσσειν» (Γεν. 2,15).⁵⁰

Η ορθόδοξη ιεραποστολή στο σημερινό κόσμο ακολουθεί την εντολή του Χριστού «Πορευθέντες ούν, μαθητεύσατε πάντα τα Έθνη, βαπτίζοντες αυτούς εις το όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αυτούς τηρείν πάντα όσα ενετειλάμην υμίν, και ιδού, εγώ μεθ' ημών ειμί πάσας τας ημέρας, έως της συντελείας του αιώνος, αμήν» (Ματθαίου 28, 19–20). Σκοπός της ιεραποστολής είναι η εν Χριστώ σωτηρία όλων των ανθρώπων. Οι σύγχρονοι κληρικοί ιεραπόστολοι κηρύττουν το Ευαγγέλιο σε όλα τα μέρη της γης για να έρθουν στην Ορθοδοξία συνάνθρωποί μας που δεν γνωρίζουν τον Χριστό και να ξεφύγουν από την ειδωλολατρία, τη μαγεία, την αθεΐα, την πολυγαμία και τις αιρέσεις. Κληρικοί και λαϊκοί προσφέρουν την αναγκαία ανθρωπιστική βοήθεια για την ανακούφιση των δυστυχημένων συνανθρώπων μας, από την πείνα, τη φτώχεια, τις αρρώστιες, τον αναλφαβητισμό. Μόνο με την προστασία της Αγίας Τριάδας μπορεί η ορθόδοξη ιεραποστολή να φέρει εις πέρας το έργο της σε επικίνδυνες και αφιλόξενες περιοχές του πλανήτη, όπου υπάρχουν πόλεμοι, εμφύλιες συρράξεις, τρομοκρατικές ενέργειες. Μέσα σε αυτά τα αλλόθρησκα και εχθρικά περιβάλλοντα οι ορθόδοξοι κληρικοί και λαϊκοί με αυτοθυσία και κίνδυνο της ζωής τους κάνουν πραγματικότητα το *αγαπάτε αλλήλους* (Ιωάννη 13, 34) στη συναισθηματική και την υλική του διάσταση.

Πολλοί άνθρωποι αγνοώντας τη λυτρωτική ουσία του Χριστιανισμού αναζητούν απαντήσεις στους υπαρξιακούς προβληματισμούς τους σε άλλες θρησκείες, φιλοσοφίες και ιδεολογίες. Η συνειδητή αθεΐα και η άρνηση του Θεού είναι αποτέλεσμα εγωισμού, περηφάνειας και πλάνης. Ο σύγχρονος άνθρωπος θεωρεί ότι όλα θα λυθούν μέσω της επιστήμης. Έχει θεοποιήσει την τεχνολογία, την επιστήμη και την ύλη και νομίζει ότι δεν έχει ανάγκη τον Θεό. Με το να θεοποιεί ο άνθρωπος την επιστήμη και την τεχνολογία θεοποιεί έμμεσα τον εαυτό του. Υπερηφανεύεται ο άνθρωπος για τα επιτεύγματά του, τα οποία βασίζονται στο ανθρώπινο μυαλό και στη λογική. Δύο στοιχεία του ανθρώπινου σώματος, τα οποία ο άνθρωπος δεν τα δημιούργησε ο ίδιος. Δόθηκαν από τον Θεό στον άνθρωπο κατά τη δημιουργία του. Οπότε τα ανθρώπινα επιτεύγματα από την ανθρώπινη διάνοια έχουν αιτία τον ίδιο τον Θεό. Η ορθόδοξη Εκκλησία καλεί τους ανθρώπους σε μια προσωπική σχέση, κοινωνία και αποδοχή της ύπαρξης του Τριαδικού Θεού. Η αποδοχή της ύπαρξης του Θεού εκδηλώνεται

⁵⁰ Ι. Ζηζιούλα, *Η κτίση ως ευχαριστία. Θεολογική προσέγγιση στο πρόβλημα της οικολογίας*, εκδ. Πορφύρα, Αθήνα 2019, 9 και 3.

και πραγματοποιείται με τον τρόπο που σκεφτόμαστε και ζούμε. Το *κατ' εικόνα* αποτελεί το σημαντικότερο στοιχείο της φύσης του ανθρώπου. Όταν ο άνθρωπος μιμείται τον Θεό ζει με ασφάλεια, γεγονός που τον οδηγεί στο *καθ' ομοίωσιν*.⁵¹ Η προοπτική και ο σκοπός του ανθρώπου είναι να σταματήσει να είναι προσηλωμένος στα δημιουργήματα και να αγαπήσει τον Δημιουργό Θεό. Η επικοινωνία με τον Χριστό είναι μια προσωπική εμπειρία και βασίζεται στην αγάπη, την πίστη και το συναίσθημα και όχι στην ορθολογιστική αντίληψη της ύπαρξής Του. Η προσωπική εμπειρία του Χριστού προσφέρει μια ολοκληρωμένη ζωή και οδηγεί τον άνθρωπο στη θέωση. Ο Χριστός ήταν ο Δημιουργός στην αρχή και ήλθε πάλι μέσα στον κόσμο ως Σωτήρας του. Σώζει τον άνθρωπο από οδυνηρές ανθρώπινες καταστάσεις και πνευματικά αδιέξοδα. Ο Χριστός είναι ζωντανός, αληθινός, μοναδικός, ανεπανάληπτος, πανταχού παρών, επίκαιρος, αρωγός και Σωτήρας. Ο σαρκωθείς Λόγος είναι ο Σωτήρας της ψυχής του κάθε ανθρώπου και το νόημα όλης της δημιουργίας.

Η ορθόδοξη Εκκλησία καλεί τον σύγχρονο άνθρωπο να εμβαθύνει μέσα στον εσωτερικό του κόσμο και να ανακαλύψει τις αιτίες της απομάκρυνσής του από τον Χριστό. Οι άθεοι δεν αμφισβητούν τη θρησκεία, αλλά ήταν και είναι ιδεολόγοι πολέμιοι του Θεού. Προσπαθούν να αποδείξουν ότι μόνο ο ορατός κόσμος και η ύλη είναι η μόνη πραγματικότητα και δεν υπάρχει πνευματικός κόσμος. Το μυστήριο του Χριστού δεν μπορεί να εξηγηθεί μόνο με τη λογική, πρόκειται για μια σχέση αγάπης μεταξύ του Χριστού και του ανθρώπου, όπου απαραίτητα στοιχεία είναι το συναίσθημα, το προσωπικό βίωμα και η εμπειρία. Η ορθόδοξη πίστη, εκδηλώνεται με τον καθημερινό τρόπο ζωής του ανθρώπου. Είναι ο μόνος δρόμος για τη σωτηρία του ανθρώπου και την αλήθεια σε όλες τις περιόδους της ανθρώπινης ιστορίας και πολύ περισσότερο σήμερα, στην νέα παγκοσμιοποιημένη κοινωνία. Ο δρόμος προς τον Χριστό δεν είναι εύκολος για τον σύγχρονο άνθρωπο, απαιτεί κόπο, νηστεία, προσευχή, καθημερινή επαφή με τον Ίδιο μέσω της Εκκλησίας και των μυστηρίων. Η εγκατάλειψη των ευχάριστων και άνετων πραγμάτων της επίγειας ζωής από τον περαστικό άνθρωπο χρειάζεται θυσία και ψυχική δύναμη. Όλοι οι άγιοι της Εκκλησίας υπέφεραν από τα μαρτύρια και τους διωγμούς των εχθρών του Χριστού και έδωσαν το αίμα τους για την πίστη τους. Μόνο με την βοήθεια του Θεού η ανθρώπινη ψυχή μπορεί να απαλλαγεί από την αμαρτία και να έρθει κοντά σε Αυτόν, από μόνη της δεν είναι ικανή να ελευθερωθεί από την αμαρτία.

⁵¹ Χ. Τερέζη, *Η Ορθοδοξία ως Πολιτισμικό Επίτευγμα και τα Προβλήματα του Σύγχρονου Ανθρώπου, Η Ορθοδοξία απέναντι στα Θέματα της Εποχής μας*, (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2002) 28-29.

Οι άγιοι Πατέρες εισήλθαν στο βάθος της ανθρώπινης ψυχής και διαπίστωσαν ότι οι ασθένειες της ψυχής οφείλονται στην αμαρτία. Η πίστη στον Θεό δεν είναι αποτέλεσμα ψυχολογικών προβλημάτων, αλλά πρόκειται για μια φυσική ανάγκη του ανθρώπου να επικοινωνήσει με τον Θεό, επειδή αντιλαμβάνεται ότι σε Αυτόν μπορεί να βρει την επίλυση των αδιεξόδων του. Η επιστήμη δεν μπορεί να δώσει τις τέλει απαντήσεις στις αναζητήσεις του σημερινού ανθρώπου, γιατί και η ίδια σαν δημιούργημα του ανθρώπου δεν είναι τέλεια, όπως και ο άνθρωπος. Οι επιστήμονες όταν είναι μετριοφρονες διανοούμενοι και δεν διακρίνονται από εγωισμό, υπεροψία και αλαζονεία υπηρετούν τον άνθρωπο και δεν θεωρούνται πολέμιοι της θρησκείας.⁵² Η ορθόδοξη θρησκεία δεν είναι ένα ανθρώπινο κατασκεύασμα, αλλά ο σαρκωμένος Χριστός, που ήρθε για να μας οδηγήσει στη σωτηρία και στην κατά χάρη θέωση. Ο δρόμος της σωτηρίας έχει την αρχή του στην επίγεια ζωή και το τέλος του στα έσχατα της βασιλείας του Θεού. Κανένα πρόσωπο στην ιστορία της ανθρωπότητας δεν έχει υποστεί τόσους διωγμούς από τους ανθρώπους όσο ο Χριστός. Κατά τη διάρκεια της επίγεια ζωής του διώχτηκε και σταυρώθηκε από τους Γραμματείς και τους Φαρισαίους. Ακόμα και μέσα στους κόλπους της Εκκλησίας πολεμήθηκε, όπως από την Ιερά Εξέταση, που με φρικτά βασανιστήρια επεδίωκε την κάθαρση από τις αιρέσεις. Θα διώκεται πάντα με μίσος, από τις αιρέσεις, το φανατικό Ισλάμ, τους συνειδητά άθεους, τους ειδωλολάτρες, τους σατανιστές, τους υλιστές, τους μαρξιστές, τους μασόνους, τους διανοούμενους που βάζουν πάνω από τον Χριστό τις κατακτήσεις της ανθρώπινης διάνοιας και τους μοντέρνους, οι οποίοι θεωρούν τον Χριστιανισμό μια θεωρία άλλης εποχής και χρειάζονται κάτι καινούργιο που να ταιριάζει στη σύγχρονη κοινωνία. Κανείς από αυτούς δεν θα επικρατήσει, γιατί κανείς δεν είναι δυνατότερος από τον Παντοδύναμο Χριστό.⁵³

⁵² <https://www.pemptousia.gr/2021/10/orthodoxi-ekklisia-ke-psichi/>

⁵³ <https://www.koinoniaorthodoxias.org/martiria-kai-didaxi/>

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο Χριστός είναι Σωτήρας γιατί με την ενσάρκωσή του κατάργησε τον θάνατο. Στο Πρόσωπο του Χριστού, πλέον, το κτιστό ζει αιώνια. Με την Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο, η Εκκλησία διεκήρυξε προς όλες τις κατευθύνσεις ότι ο Χριστός έχει δύο φύσεις, τη θεϊκή και την ανθρώπινη. Και αυτές οι δύο φύσεις ενώθηκαν *ασυγχύτως, απρέπτως, αδιαιρέτως, και αχωρίστως*. Η μία φύση δεν επηρέασε και δεν απορρόφησε την άλλη. Αλλά ο Χριστός είχε και τις δύο φύσεις, και την ανθρώπινη και την θεϊκή, στην ολότητά τους. Με αυτήν την διακήρυξη έλαμψε η αλήθεια της Ορθοδοξίας. Η διδασκαλία της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου για το πρόσωπο του Ιησού Χριστού δεν σημαίνει τίποτε χωρίς αναφορά στο πρόβλημα του κτιστού και της υπέρβασης του θανάτου. Η σωτηρία του κτιστού διαπερνά όλη την πατερική Χριστολογία. Προκειμένου να κατανοήσουμε την όλη προοπτική, χρειάζεται να έχουμε κατά νου σε σχέση με τη Χριστολογία, την πατερική ιδέα, για την «υποστατική ένωση» (Κυρίλλος Αλεξανδρείας), η οποία προσδίδει στο πρόσωπο προτεραιότητα έναντι των δύο φύσεων στο είναι του Ιησού Χριστού και την υπαρξιακή ερμηνευτική προοπτική της όλης διαπραγμάτευσης του θέματος.⁵⁴

Η Δ΄ Οικουμενική Σύνοδος παρέδωσε την αυθεντική πίστη των Αποστόλων για τον Χριστό καθαρή από τις πλάνες του νεστοριανισμού και του μονοφυσιτισμού. Η Χριστολογία των αγίων Πατέρων των οικουμενικών συνόδων Γρηγορίου του Θεολόγου, Αθανασίου του Μεγάλου, Ιωάννου του Χρυσοστόμου και Κυρίλλου Αλεξανδρείας συγκεφαλαιώνεται στο δόγμα της Χαλκηδόνας. Η Χριστολογία της Συνόδου διατύπωσε τέλεια το δόγμα της υποστατικής ένωσης των δύο φύσεων στον Χριστό. Ο Χριστός είναι η υπόσταση του Θεού Λόγου, στην οποία οι δύο φύσεις Του, η θεότητα και η ανθρωπότητα είναι ενωμένες *απρέπτως, ασυγχύτως, αδιαιρέτως και αχωρίστως*. Μετά την ενανθρώπησή του ο Χριστός γνωρίζεται *εν δύο φύσει*, είναι πλήρης και τέλειος Θεός και πλήρης και τέλειος άνθρωπος. Η σύνοδος καταδίκασε τις αιρέσεις του ευτυχιανισμού, του σεβηριανισμού, του μονοενεργητισμού, του μονοθελητισμού και της εικονομαχίας.

Οι άγιοι Πατέρες στη διάρκεια των αιώνων μέσω του διαλόγου κατάφεραν ώστε μερίδα αντιχαλκηδονίων να αποσπαστεί από τον μονοφυσιτισμό του Σεβήρου και να αποδεχτεί τη διδασκαλία της Συνόδου της Χαλκηδόνας. Ο σύγχρονος θεολογικός διάλογος πρέπει να

⁵⁴ Ν. Ασπρούλη, *Δημιουργία, Ιστορία, Έσχατα στη σύγχρονη Ορθόδοξη θεολογική ερμηνευτική: Από τον Γεώργιο Φλωρόφσκυ στον Ιωάννη Ζηζιούλα*, Διδακτορική Διατριβή, ΕΑΠ, Πάτρα 2016, 396.

βοηθήσει τους σημερινούς αντιχαλκηδόνιους να αποβάλουν την *μία σύνθετη φύση* της Χριστολογίας του Σεβήρου, την *μία ενωμένη θεανθρώπινη φύση* των Κοινών Δηλώσεων και τις συνέπειές τους, τη θεωρία μόνη και τον μονοενεργητισμό. Η διαφορά με τους αντιχαλκηδόνιους δεν οφείλεται μόνο στη χρήση διαφορετικών θεολογικών όρων, αλλά πρόκειται για διαφορά στην περιγραφή του Προσώπου του Χριστού, στο πως είναι ενωμένες οι δύο φύσεις του Χριστού και στο πως ερμηνεύονται τα γεγονότα της ζωής του Χριστού. Οι Πατέρες στα συγγράμματά τους και στις Οικουμενικές και Τοπικές Συνόδους, προσδιόρισαν το αιρετικό νόημα της *μιας σύνθετης φύσης* του Χριστού. Η Σύνοδος της Χαλκηδόνας καθόρισε και διατύπωσε το Χριστολογικό δόγμα. Αποσαφήνισε τη χρήση των θεολογικών όρων *φύση, υπόσταση, πρόσωπο και ουσία* και ταυτόχρονα απέκλεισε σύγχυση ή τροπή των δύο φύσεων, καθώς και την περίπτωση της μη ομοουσιότητας του σώματος του Χριστού προς την ανθρώπινη φύση και το πάθος της θείκης υπόστασης (μονοφυσιτισμός). Διακήρυξε πως ο Ιησούς Χριστός είναι τέλειος Θεός και τέλειος άνθρωπος, ομοούσιος η κάθε φύση προς τον Θεό και τον άνθρωπο και πως η ένωση έγινε αδιαιρέτως και αχωρίστως (νεστοριανισμός), ασυγχύτως και ατρέπτως (μονοφυσιτισμός) σε μία υπόσταση. Η διπλή φύση του Χριστού οδηγεί σε ενότητα τους ανθρώπους με τον Θεό και λύνει το υπαρξιακό πρόβλημα του ανθρώπου. Μακριά από τον Χριστό, η ένωση του άκτιστου Θεού και του κτιστού ανθρώπου είναι αδύνατη. Η Σύνοδος της Χαλκηδόνας διέσωσε το Χριστολογικό δόγμα, που είναι η βάση της Εκκλησίας. Οι θεοφόροι Πατέρες συνέβαλαν ώστε οι πιστοί να γνωρίζουν ποια ακριβώς είναι η ορθόδοξη πίστη, καθώς και τις υπαρξιακές προεκτάσεις που έχει στη ζωή μας. Ο άγιος Νεκτάριος Πενταπόλεως παρατηρεί εύστοχα, ότι η αγία Δ΄ Οικουμενική Σύνοδος προτίμησε να διασώσει την αποστολική Πίστι θυσιάζοντας την ενότητα των λαών της αυτοκρατορίας.⁵⁵

Η σύνοδος επίσης εξέδωσε κανόνες διαμορφώνοντας την τάξη των Πατριαρχείων, τη δικαιοδοσία του θρόνου της Κωνσταντινούπολης και ρύθμισε ζητήματα εκκλησιαστικής οργάνωσης, διοίκησης, δικαιοσύνης, περιουσίας, μοναστικού και χριστιανικού βίου. Οι αποφάσεις της Δ΄ Οικουμενικής Συνόδου έγιναν γενικά αποδεκτές και ενισχύθηκαν και με αυτοκρατορικά διατάγματα. Στη δύση υπήρξαν αντιδράσεις αναφορικά με τον 28ο κανόνα από τη Σύνοδο της Χαλκηδόνας, ο οποίος χαρακτηρίστηκε ως «Τόμος» ίδρυσης του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Στην ανατολή μετά από βιαιότητες, που ενισχύθηκαν και

⁵⁵ Ιερά Μονή Οσίου Γρηγορίου, Άγιον Όρος, Ο Θεολογικός Διάλογος Ορθοδόξων και Αντιχαλκηδονίων, (*παρελθόν - παρόν - μέλλον*), *Μία αγιορειτική συμβολή*, Α΄ Έκδοσις 2018, 104-105

από πολιτικές παρεμβάσεις παγιώθηκε το σχίσμα των αντιχαλκηδονίων, το οποίο υπάρχει μέχρι και σήμερα. Η Ορθόδοξη Εκκλησία σε όλο τον κόσμο κηρύττει το Ευαγγέλιο του Χριστού και συμβάλει στη εμβάθυνση και τη σταθερότητα της Ορθόδοξης χριστιανικής πίστης των ορθοδόξων χριστιανών ανά την οικουμένη. Αντιλαμβάνεται τα υπαρξιακά ερωτήματα του σύγχρονου ανθρώπου και δίνει απαντήσεις, σύμφωνα με τις διδαχές του Χριστού. Η Ορθοδοξία δεν είναι μια τρίτη ομολογία μετά τον καθολικισμό και τον προτεσταντισμό. Η Ορθοδοξία είναι οντολογία, τρόπος ζωής και ορθής πίστης. Η αλήθεια και οι αξίες της Ορθόδοξης παράδοσης δεν περιορίζονται μόνο στον Ελληνισμό, αλλά απευθύνονται σε όλους τους ανθρώπους της γης.⁵⁶ Μόνο μέσα στην Ορθόδοξη Εκκλησία μπορεί ο άνθρωπος να βρει την ηρεμία της ψυχής και της ζωής του και να δώσει απάντηση στα υπαρξιακά του προβλήματα. Ο άνθρωπος μπροστά στη δόξα και την αιωνιότητα του Χριστού αντιλαμβάνεται πόσο ασήμαντος, προσωρινός και αμαρτωλός είναι σε αυτό τον κόσμο. Ο Χριστός δεν είναι ένα πρόσωπο του παρελθόντος και ο ιδρυτής μιας θρησκείας ξεχασμένης από το χρόνο. Είναι επίκαιρος, ζωντανός και πανταχού παρών, παρακολουθεί και επεμβαίνει στη ζωή των ανθρώπων. Με τη θυσία του ο Χριστός έσωσε τον αμαρτωλό άνθρωπο και του έδωσε τη δυνατότητα να ενωθεί με τον Θεό και να γίνει κατά χάρη Θεός. Το μέλλον και η ζωή του ανθρώπου είναι δίπλα στο δημιουργό, λυτρωτή και σωτήρα Χριστό. Το Σχέδιο του Χριστού, που φανερώνει την απέραντη αγάπη του, είναι η συνεχής προσπάθεια για τη σωτηρία του ανθρώπου, μέχρι τη συντέλεια του κόσμου και τη Δευτέρα Παρουσία Του.

⁵⁶ Σ. Δεσπότη, *Η Ορθοδοξία στον 20ό Αιώνα, Ο Διάλογος της Ορθοδοξίας με Δύση και Ανατολή*, (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2008) 114.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αγίου Όρους. *Το Μυστήριον του Χριστού*, Ιερών Ησυχαστήριον, Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος, Μεταμόρφωση Χαλκιδικής, Ά Έκδοση 2022, Άγιον Όρος 2022.

Ασπρούλη, Ν. *Δημιουργία, Ιστορία, Έσχατα στη σύγχρονη Ορθόδοξη θεολογική ερμηνευτική: Από τον Γεώργιο Φλωρόφσκυ στον Ιωάννη Ζηζιούλα*, Διδακτορική Διατριβή, ΕΑΠ, Πάτρα 2016, διαθέσιμη στη διαδικτυακή τοποθεσία <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/37547#page/1/mode/2up>.

Βαλλιανάτου, Ά. *Η Ορθοδοξία στον 20ό Αιώνα, Ο Διάλογος της Ορθοδοξίας με Δύση και Ανατολή*, (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2008).

Γιαγκάζογλου, Σ. *Θέματα Δογματικής Θεολογίας, διδακτικό εγχειρίδιο Β΄ τάξης Εκκλησιαστικού Λυκείου*, διαθέσιμο στη διαδικτυακή τοποθεσία <http://iep.edu.gr/el/component/k2/1095-themata-dogmatikis-theologias-v-ekklisiastikoy-lykείου>.

Γιαγκάζογλου, Σ. *Θεολογική και εκκλησιολογική θεώρηση του διαλόγου μεταξύ της Ορθόδοξης Εκκλησίας και των Αρχαίων Ανατολικών Εκκλησιών*, Επιστημονική Επιθεώρηση του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Σπουδές στην Ορθόδοξη Θεολογία», (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2011).

Γιαγκάζογλου, Σ. *Μάθημα 4^ο: Χριστολογία, Χριστολογικές έριδες και πατερική παράδοση*, διαθέσιμο στη διαδικτυακή τοποθεσία <https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php>

Δεσπότη, Σ. *Η Ορθοδοξία στον 20ό Αιώνα, Ο Διάλογος της Ορθοδοξίας με Δύση και Ανατολή*, (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2008).

Ζηζιούλα, Ι. «Χριστολογία και Ύπαρξη. Η διαλεκτική κτιστού – ακτίστου και το δόγμα της Χαλκηδόνας», *Σύναξη* 2 (1982).

Ζηζιούλα, Ι. *Η κτίση ως ευχαριστία. Θεολογική προσέγγιση στο πρόβλημα της οικολογίας*, εκδ. Πορφύρα, Αθήνα 2019.

Ιερά Μονή Οσίου Γρηγορίου, Άγιον Όρος, Ο Θεολογικός Διάλογος Ορθοδόξων και Αντιχαλκηδονίων, (παρελθόν - παρόν - μέλλον), *Μία αγιορειτική συμβολή*, Α΄ Έκδοσις 2018.

Λουδοβίκου, π. Ν. *Πίστη και Βίωμα της Ορθοδοξίας, Δόγμα, Πνευματικότητα και Ήθος της Ορθοδοξίας*, (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2002).

Μάγεντορφ, π. Ι. *Ο Χριστός Σωτήρας σήμερα* (ομιλία – συζήτηση), μτφρ. Ιωάννης Λάππας (Αθήνα: Σύναξη 1985).

Ματσούκα, Ν. *Χριστολογικές αιρέσεις και δόγμα της Χαλκηδόνας, Δογματική και Συμβολική Θεολογία Γ'*, εκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2001
https://www.oodegr.com/oode/theos/yios/aireseis_xalkidona_1.htm.

Παπαδόπουλου, Σ. *Η Δ' Οικουμενική Σύνοδος 451, το οικοδόμημα της Χριστολογίας, Θεολογία, τόμος ΟΖ' (2006), τεύχος 2.*

Πορτελάνου, Σ. *Η Ορθοδοξία ως Κληρονομιά, Η Ορθόδοξη Εκκλησία σε Ανατολή και Δύση*, (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2001).

Τερέζη, Χ. *Η Ορθοδοξία ως Πολιτισμικό Επίτευγμα και τα Προβλήματα του Σύγχρονου Ανθρώπου, Η Ορθοδοξία απέναντι στα Θέματα της Εποχής μας* (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2002).

Τριαντάρη, Σ. *Η Ορθοδοξία ως Κληρονομιά, Θεολογία και Φιλοσοφία στην Εποχή των Πατέρων*, (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2008).

Φειδά, Β. *Εκκλησιαστική Ιστορία Α'*, Δευτέρα έκδοση, Αθήνα 1994.

Φραγκόπουλου, Α. *Η Ορθόδοξη Χριστιανική Πίστη μας*, Έκδοση δέκατη πέμπτη, Αδελφότης Θεολόγων, Ο Σωτήρ, Αθήνα 2021.

Πηγές από το διαδίκτυο

<https://www.koinoniaorthodoxias.org/martiria-kai-didaxi>

<https://el.wikipedia.org/wiki>

<https://www.romfea.gr/katigories/10-apopseis/56996-silionof-28os-kanonas>

<https://www.pemptousia.gr/2021/10/orthodoxi-ekklisia-ke-psichi/>

<https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/THEOL290>

«Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/1986 η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/ δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης».